POLITIE & Wetenschap

Online mobilisatie, offline escalatie

Charlie Stoeldraaijers MSc
dr. Elanie Rodermond

VU VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM

Online mobilisatie, offline escalatie

Online mobilisatie, offline escalatie

Een onderzoek naar online aangejaagde ordeverstoringen binnen politiek, maatschappelijk of ideologisch geladen contexten

Charlie Stoeldraaijers MSc
dr. Elanie Rodermond

In samenwerking met dr. Maud van Bavel en dr. Adriaan van Veldhuizen

Lefebvre Sdu
© 2026

POLITIE & Wetenschap

VU VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:
Lefebvre Sdu Klantenservice
telefoon: 070 - 378 98 80
website: www.sdu.nl/service

Omslagontwerp: Imago Mediabuilders
Afbeelding omslag: ANP
Fotograaf: Nico Garstman

ISBN: 9789012411660
NUR: 600, 680, 125

© 2026 Lefebvre Sdu, Den Haag; Politie & Wetenschap, Apeldoorn

Alle rechten voorbehouden. Behalve de door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
De bij toepassing van art. 16h tot en met 16m Auteurswet wettelijk verschuldigde vergoedingen wegens kopiëren dienen te worden voldaan aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken op grond van art. 16 Auteurswet dient men zich te wenden tot de Stichting UvO (www.stichting-uvo.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.
Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de afwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden auteur(s), redacteur(en) en uitgever deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventueel voorkomende fouten en onvolledigheden.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system of any nature, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the publisher.
While every effort has been made to ensure the reliability of the information presented in this publication, Lefebvre Sdu neither guarantees the accuracy of the data contained herein nor accepts responsibility for errors or omissions or their consequences.

Inhoudsopgave

1. **Inleiding** / 7

2. **Theoretisch kader** / 11
2.1 Conceptualisering / 11
2.2 Onderzoekslandschap / 14
2.3 Rol van de politie / 17
2.3.1 Online monitoring door de politie / 19
2.4 Online bystanders / 22
2.5 Samenvattend / 25

3. **Onderzoeksmethoden** / 27
3.1 Interviews met politiemedewerkers / 27
3.2 Casestudies / 28
3.3 Privacy en ethiek / 32

4. **Resultaten** / 35
4.1 Online mobilisatie: kenmerken, vormen en mechanismen / 35
4.1.1 Gebruik van online platforms / 37
4.1.2 Content en communicatievormen / 39
4.1.3 Online gebruikers / 43
4.2 Hoe gaat de politie om met online mobilisatieprocessen? / 47
4.3 Obstakels in de aanpak van online mobilisatie / 50
4.3.1 Anticipatie op (mogelijk) politieoptreden / 50
4.3.2 Taakverdeling en beleidslijnen / 54
4.3.3 Monitoring en capaciteit / 56
4.3.4 Informatieoverdracht van online platforms / 59
4.3.5 Inzet van (digitaal) wijkagenten / 60
4.4 Online bystanders als potentiële actor / 62

5. **Slothoofdstuk** / 67
5.1 Samenvatting van de bevindingen / 68
5.1.1 Online mobilisatie: kenmerken en mechanismen / 68
5.1.2 De rol van de politie: grenzen en dilemma's / 70
5.1.3 Online bystanders als potentiële actor / 72
5.2 Methodologische reflectie / 73

5.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek / 74
5.4 Aanbevelingen voor praktijk en beleid / 75
5.5 Slotbeschouwing / 78

Referenties / 79

BIJLAGEN

Bijlage 1. Topiclijst interviews / 95

Bijlage 2. Bronnen Maccabi-rellen (casus 2) / 99

Bijlage 3. Codeerschema contentanalyse casestudies / 101

Uitgaven in de reeks Politiekunde / 105

1. Inleiding

De afgelopen jaren hebben zich verschillende grootschalige openbare-ordeverstoringen voorgedaan die voortkwamen uit, of werden versterkt door online dynamieken op internet en sociale media (Bantema & Twickler, 2023; De Jong, 2024). Bij een deel van deze 'online aangejaagde ordeverstoringen' waren politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen zichtbaar in de wijze waarop deelnemers gebeurtenissen interpreteerden, legitimeerden of zich mobiliseerden voor collectieve actie, in de zin dat bredere maatschappelijke tegenstellingen, gevoelens van onvrede of politiek-ideologische narratieven werden gebruikt om doelen en middelen van collectieve actie te legitimeren (Seliger, 1976). Voorbeelden hiervan zijn de 'avondklokrellen' tijdens de coronapandemie, de pro-Palestijnse studentenprotesten in mei 2024, de ernstige ongeregeldheden rond de voetbalwedstrijd Ajax - Maccabi Tel Aviv op 7 en 8 november 2024, de rellen in Den Haag in september 2025 en, recent, de ongeregeldheden rond het asielzoekerscentrum in Loosdrecht. Enerzijds passen deze gebeurtenissen binnen de bredere trend van een toenemend aantal online aangejaagde ordeverstoringen (CCV, 2025), waaronder ook incidenten vallen zoals grote illegale feesten, voetbalrellen en straatraces (Bantema et al., 2021). Anderzijds wijken ze op meerdere fronten af van deze 'algemene' online aangejaagde ordeverstoringen. Politieke, maatschappelijke en ideologische elementen kunnen een sterke mobiliserende werking hebben doordat zij zingeving, collectieve identiteitsvorming en handelingsperspectieven bieden (Zmigrod, 2022). Recente studies wijzen daarnaast op bredere maatschappelijke processen, zoals polarisatie en institutioneel wantrouwen, die bijdragen aan de mobiliseerbaarheid van groepen en de snelheid waarmee spanningen online kunnen escaleren (Ferwerda et al., 2026). Meer in het algemeen wijzen recente studies erop dat het huidige demonstratie- en ordeverstoringslandschap in toenemende mate wordt gekenmerkt door versnipperde netwerken, hybride online-offline organisatievormen en minder voorspelbare groepsdynamieken (Ferwerda et al., 2026). Demonstraties en ordeverstoringen worden daarbij steeds vaker digitaal ondersteund, versneld of versterkt via sociale media en online netwerken, waardoor mobilisatieprocessen diffuser en moeilijker te duiden zijn voor politie en bestuur.

Het toenemend aantal online aangejaagde ordeverstoringen maakt dat de invloed van sociale media op mobilisatieprocessen al langere tijd de aandacht heeft van overheidsinstanties. Deze aandacht richt zich niet alleen op online aangejaagde ordeverstoringen, maar ook op online mobilisatieprocessen die kunnen uitmonden in ernstigere veiligheidsdreigingen, zoals extremisme en terrorisme. Zo concludeerde de Algemene

Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) onlangs in een rapport dat jongeren steeds vaker radicaliseren via het online domein en dat online extremistische uitingen anderen kunnen inspireren tot actie (AIVD, 2025). Recente opsporingsonderzoeken van de politie bevestigen dit beeld: meerdere personen blijken online gemobiliseerd te zijn voor rellen, het uiten van bedreigingen, maar ook voor extremistische misdrijven. Ook rond de gewelddadigheden bij het asielzoekerscentrum in Loosdrecht wordt gewezen op mogelijke online mobilisatie en onderling aanjagen via sociale media en online netwerken. In dat kader heeft de AIVD aangekondigd onderzoek te doen naar mogelijke patronen van organisatie en coördinatie achter de recente anti-azc-protesten, waaronder de gebeurtenissen in Loosdrecht.

Het erkennen van de rol van sociale media in de aanloop naar grootschalige offline gewelddadigheden en andere strafbare feiten is één ding, maar de uitdaging ligt vervolgens in hoe dergelijke online mobilisatieprocessen het beste benaderd kunnen worden. Enerzijds is er bij overheidsinstanties behoefte aan heldere bevoegdheden op dit vlak. Zo ligt er momenteel een wetsvoorstel dat de politie en gemeenten beter in staat moet stellen om ernstige online aangejaagde ordeverstoringen te voorkomen, beperken of beëindigen. Met het wetsvoorstel 'Wet gegevensvergaring openbare orde' wordt het mogelijk om, onder voorwaarden, grotere hoeveelheden persoonsgegevens uit publiek toegankelijke online bronnen te verzamelen en personen gedurende langere tijd online te monitoren. Volgens het kabinet moet dit politie en gemeenten beter inzicht geven in online gedragingen, netwerken en mobilisatieprocessen rondom (dreigende) openbare-ordeverstoringen. Het wetsvoorstel werd in 2025 ter consultatie aangeboden en is in maart 2026 door de ministerraad goedgekeurd voor verdere behandeling.

Anderzijds staat het verbreden van dergelijke bevoegdheden op gespannen voet met belangrijke rechten en vrijheden, waaronder de vrijheid van meningsuiting, het recht op privacy en het demonstratierecht. Amnesty International en Bits of Freedom (2025) uitten eerder al hun zorgen over het wetsvoorstel. Volgens hen is het voorstel 'dusdanig breed geformuleerd dat allerlei legitieme uitingen gemonitord kunnen worden' (p. 3), waardoor sprake kan zijn van een niet-noodzakelijke en disproportionele inbreuk op de vrijheid van meningsuiting. Vergelijkbare kritiek kwam ook van andere juridische en toezichthoudende instanties, waaronder de Autoriteit Persoonsgegevens, de Nederlandse Orde van Advocaten en de Afdeling advisering van de Raad van State, die waarschuwden voor risico's op grootschalige en ongerichte online monitoring en onvoldoende rechtsbescherming. De wet zou bovendien criminalisering van het demonstratierecht in de hand kunnen werken, terwijl 97 procent van alle demonstraties in Nederland vreedzaam en ordelijk verloopt (Inspectie Justitie en Veiligheid, 2025a; Keesman, 2025; Van Stekelenburg, 2025). Dit zou vervolgens kunnen leiden tot een 'chilling effect', waarbij burgers en activisten zich minder uitspreken of minder gebruikmaken van het demonstratierecht uit angst voor mogelijke consequenties (Storbeck, 2025). Ook het opleggen van online maatregelen kan op gespannen voet staan met fundamentele rechten. Zo oordeelde de Raad van State onlangs dat het 'on-

line gebiedsverbod' dat aan een 17-jarige jongen was opgelegd vanwege zijn online oproep tot een ordeverstoring niet gerechtvaardigd was en in strijd met de vrijheid van meningsuiting (rechtbank Midden-Nederland, 2023; Teunissen, 2025).

Tegen deze achtergrond rijst de vraag wat er voor de politie nodig én mogelijk is om online mobilisatieprocessen die kunnen uitmonden in openbare-ordeverstoringen tijdig te signaleren, te duiden en waar mogelijk te voorkomen of te de-escaleren. Dit geldt in het bijzonder voor mobilisatieprocessen waarbij politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een rol spelen in de manier waarop deelnemers gebeurtenissen interpreteren, legitimeren of gebruiken om collectieve actie te mobiliseren. Online omgevingen vormen voor de politie een steeds belangrijkere bron van informatie, omdat mobilisatie-, coördinatie- en escalatieprocessen zich in toenemende mate in het digitale domein afspelen. Tegelijkertijd blijkt uit recent onderzoek dat politie en openbaar bestuur moeite hebben om zicht te krijgen op de aard, omvang en intenties van online gemobiliseerde groepen, mede doordat communicatie zich verplaatst naar gefragmenteerde en deels besloten online netwerken (Ferwerda et al., 2026). Het politieel handelen binnen deze online context wordt bemoeilijkt door juridische, praktische en maatschappelijke beperkingen. Zo zijn de mogelijkheden voor online monitoring en preventief optreden niet onbeperkt en zijn signalen van mogelijke escalatie, met name binnen meer besloten online omgevingen, vaak lastig zichtbaar of moeilijk te duiden. Daarnaast bestaat discussie over de vraag in hoeverre intensivering van online monitoring proportioneel, effectief en wenselijk is in het licht van fundamentele rechten en vrijheden.

Naast de rol van politie en andere overheidsinstanties wordt in de literatuur ook gewezen op mogelijke de-escalerende rollen van gebruikers binnen online omgevingen. Eerder onderzoek suggereert dat zogenoemde (online) *bystanders* onder bepaalde omstandigheden kunnen bijdragen aan het interveniëren in of voorkomen van uiteenlopende vormen van schadelijk gedrag, waaronder online *hate crimes* en *mass shootings* (Rudnicki, Vandebosch, Voué & Poels, 2022; Silver, 2020). Over de rol die dergelijke bystanders mogelijk kunnen spelen bij online mobilisatieprocessen rondom openbare-ordeverstoringen is echter nog weinig bekend. Om die reden wordt in dit onderzoek ook beperkt verkend welke rol online bystanders mogelijk kunnen spelen bij het signaleren of de-escaleren van online mobilisatieprocessen die kunnen uitmonden in offline ongeregeldheden of andere strafbare feiten.

In het huidige onderzoek is door middel van een *mixed-methods*-benadering onderzocht hoe online mobilisatieprocessen verlopen die kunnen bijdragen aan openbare-ordeverstoringen waarbij politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een rol spelen, en hoe dergelijke mobilisatieprocessen door de politie worden benaderd. Het rapport richt zich daarmee nadrukkelijk niet op vreedzaam activisme, publieke meningsuiting of demonstraties die binnen de grenzen van de wet plaatsvinden. De focus ligt op online mobilisatieprocessen rond grootschalige offline acties waarbij

sprake is van, of een reëel risico bestaat op strafbare gedragingen en ernstige verstoringen van de openbare orde. Daarbij staan de volgende hoofd- en deelvragen centraal:

Hoofdvraag
Hoe verlopen online mobilisatieprocessen waarbij politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een rol spelen en die resulteren in openbare-ordeverstoringen, en wat is er voor de politie nodig én mogelijk om strafbare feiten die samenhangen met dergelijke mobilisatieprocessen beter te kunnen voorkomen of verminderen?

Deelvragen
1. Hoe verlopen mobilisatieprocessen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen op online platforms?
2. Welke uitingen kunnen worden opgevat als een indicator van mobilisatie?
3. Hoe worden dergelijke online mobilisatieprocessen door de politie benaderd, en welke rol speelt de politie in het voorkomen van online aangejaagde ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten?
4. In hoeverre acht de politie de huidige bevoegdheden afdoende om dergelijke online aangejaagde openbare-ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten te voorkomen of verminderen?
5. Wat zijn online bystanders en in hoeverre kunnen zij bijdragen aan het voorkomen of de-escaleren van online aangejaagde ordeverstoringen?

2. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk biedt een overzicht van wetenschappelijke literatuur, beleidsstukken en juridische kaders met betrekking tot online mobilisatieprocessen waarbij politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een rol spelen. Bij de zoekstrategie[1] voor deze verkennende literatuurstudie is rekening gehouden met de uiteenlopende benamingen die worden gebruikt voor het 'online domein', 'mobilisatie' en de context waarin mobilisatieprocessen kunnen plaatsvinden.[2]

De opbouw van dit hoofdstuk is als volgt. Allereerst worden de relevante concepten toegelicht in paragraaf 2.1. Vervolgens wordt in paragraaf 2.2 het huidige onderzoekslandschap besproken, waarbij de empirische studies op dit gebied in kaart worden gebracht. Paragraaf 2.3 gaat in op de algemene politietaak bij openbare-ordeverstoringen en zoomt daarnaast in op de online politiebevoegdheden bij online aangejaagde acties. Tot slot staat paragraaf 2.4 stil bij de mogelijke rol van online bystanders in dit proces.

2.1 Conceptualisering

Het huidige rapport richt zich op online mobilisatieprocessen waarbij politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een rol spelen. Doorgaans gaat het hierbij om openbare-ordeverstoringen die door het online domein worden aangewakkerd of versterkt. In sommige gevallen kunnen deze ordeverstoringen ernstigere vormen aannemen, waarbij extremistische elementen of acties een rol spelen. Dit is een complex onderwerp waarin verschillende aspecten samenkomen, zoals het begrip 'openbare orde', de criteria die bepalen wanneer sprake is van een verstoring daarvan, de context waarin die verstoring plaatsvindt, en online mobilisatieprocessen waarbij politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een rol spelen. In deze paragraaf worden deze verschillende aspecten verduidelijkt en in hun onderlinge samenhang besproken. Het begrip 'openbare orde' laat zich lastig definiëren omdat de invulling ervan

1 Voor wetenschappelijke literatuur zijn de volgende databases geraadpleegd: Google Scholar, Criminal Justice Abstracts, PsycInfo, Scopus, Web of Science en P&W verkenningen. De zoektermen zijn ingevoerd in deze databases en vervolgens is op basis van titel en abstract nagegaan welke Nederlandse en Engelstalige publicaties relevant zijn.

2 Zoektermen: ('online' OF 'social* media' OF 'internet' OF 'digita*' OF 'cyber' OF 'virtu*') EN ('mobili*' OF 'oproep*' OF 'oprui*' OF 'call* for' OF 'incit*' OF 'inflam*') EN ('openbare orde*' OF 'collecti* acti*' OF 'public dis*' OF 'movement*' OF 'extrem*' OF 'radical*' OF 'terroris*').

afhankelijk is van de context waarin het plaatsvindt. In de praktijk en literatuur worden dan ook uiteenlopende interpretaties gehanteerd (Brouwer, 2016; Wierenga & Roorda, 2021). Een definitie die in de rechtspraak vaak wordt gebruikt, omschrijft openbare orde als 'de normale gang van het maatschappelijk leven op een bepaalde plaats en onder de gegeven omstandigheden' (zie bijvoorbeeld Hoge Raad, 1966; 2007). Volgens Wierenga (2016) is sprake van openbare orde 'als personen zich vrijelijk kunnen bevinden en bewegen in de publieke ruimte zonder dat zijzelf of hun goederen aan onrechtmatige hinder of onrechtmatig gevaar worden blootgesteld'. Van een verstoring van de openbare orde kan sprake zijn wanneer een rechtsnorm wordt geschonden. Vaak gaat het daarbij om algemeen verbindende voorschriften waarvan de overtreding strafbaar is (Wierenga & Roorda, 2021) en hinder of gevaar oplevert voor anderen en/of hun goederen in de publieke ruimte (Wierenga, 2016). Wat precies onder een verstoring valt, kan per tijd, plaats en omstandigheden variëren. Denk bijvoorbeeld aan het vuurwerkverbod dat de afgelopen jaren niet landelijk gold, maar slechts in enkele steden.
Tegenwoordig speelt internet, en met name sociale media, steeds vaker een cruciale rol in openbare-ordeverstoringen. Er wordt dan gesproken van 'online aangejaagde ordeverstoringen'. Hiermee wordt gedoeld op (dreigende) fysieke verstoringen van de openbare orde die online beginnen of met behulp van het online domein worden versterkt (De Jong, 2024; Kamerstukken II 2022/23, 28684). Online en offline gedragingen lopen bij dergelijke ordeverstoringen sterk in elkaar over. Belangrijke kenmerken van online aangejaagde ordeverstoringen zijn de schaalgrootte en de snelheid waarmee grote groepen mensen kunnen worden gemobiliseerd (Bantema et al., 2020; Bantema, 2022). Dergelijke ordeverstoringen kunnen uiteenlopende vormen aannemen, variërend van geëscaleerde demonstraties tot voetbalrellen, illegale feesten en andere vormen van collectieve ongeregeldheden (Bantema, 2022).

Het huidige onderzoek richt zich specifiek op online aangejaagde ordeverstoringen waarbij politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een rol spelen. Met politieke elementen doelen wij op mobilisatieprocessen die verband houden met politieke standpunten, beleidskwesties, geopolitieke conflicten of verzet tegen overheidsoptreden. Maatschappelijke elementen hebben betrekking op bredere sociale spanningen, gevoelens van maatschappelijke onvrede, identiteitsvraagstukken, ervaren achterstelling of polarisatie binnen de samenleving (Boutellier, 2021; Van Stekelenburg & Klandermans, 2013). Ideologische elementen verwijzen naar meer samenhangende systemen van ideeën en overtuigingen waarmee doelen en middelen van collectieve actie worden gelegitimeerd (Seliger, 1976; Gerring, 1997). Daarbij dient te worden opgemerkt dat hedendaagse online mobilisatieprocessen lang niet altijd voortkomen uit scherp afgebakende ideologische stromingen. In toenemende mate is sprake van zogeheten '*salad-bar ideologies*', waarbij individuen elementen uit uiteenlopende politieke, maatschappelijke en ideologische overtuigingen combineren (Gartenstein-Ross et al., 2025).

In de praktijk lopen politieke, maatschappelijke en ideologische elementen bovendien regelmatig in elkaar over. Online mobilisatie rondom maatschappelijke kwesties kan bijvoorbeeld gepaard gaan met politiek wantrouwen, identiteitsvorming of ideologische narratieven, terwijl ogenschijnlijk ideologisch gemotiveerde mobilisatie vaak mede wordt gevoed door bredere maatschappelijke grieven of gevoelens van onvrede. Recente studies naar hedendaagse protest- en mobilisatiebewegingen wijzen er dan ook op dat online collectieve actie steeds diffuser georganiseerd raakt en vaak voortkomt uit een combinatie van maatschappelijke spanningen, persoonlijke identiteiten, politieke overtuigingen en online groepsdynamieken (Ferwerda et al., 2026; Van Stekelenburg, 2023). Om die reden worden politieke, maatschappelijke en ideologische elementen in dit rapport niet als strikt afgebakende categorieën benaderd, maar als overlappende dimensies die in wisselende mate een rol kunnen spelen binnen online mobilisatieprocessen en openbare-ordeverstoringen.

De aanwezigheid van politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen zegt op zichzelf echter nog niets over de aard of legitimiteit van de mobilisatie. Dergelijke mobilisatieprocessen kunnen uiteenlopen van vreedzaam activisme en legitieme maatschappelijke actie tot strafbare feiten en in sommige gevallen extremistisch gemotiveerd gedrag. Onder activisme verstaan wij, in lijn met de AIVD en NCTV (2025), pogingen om buitenparlementaire invloed uit te oefenen op maatschappelijke of politieke besluitvorming binnen de kaders van de democratische rechtsorde. Protesten en demonstraties die binnen de grenzen van de wet plaatsvinden, worden in dit onderzoek nadrukkelijk niet als openbare-ordeverstoring beschouwd. Het demonstratierecht en de vrijheid van meningsuiting zijn immers fundamentele rechten (art. 7 en 9 Grondwet; art. 10 en 11 EVRM). Bovendien verloopt het overgrote deel van demonstraties in Nederland vreedzaam en ordelijk (Inspectie Justitie en Veiligheid, 2025a; Keesman, 2025; Van Stekelenburg, 2025). In andere gevallen kunnen online mobilisatieprocessen gepaard gaan met ernstigere vormen van normoverschrijdend of gewelddadig gedrag, waaronder strafbare feiten met een extremistische motivatie of duiding. Extremisme wordt door de AIVD en NCTV omschreven als het uit ideologische motieven bereid zijn activiteiten te verrichten die de democratische rechtsorde ondermijnen (AIVD, 2025; NCTV, 2025). Daarbij is van belang dat extremisme op zichzelf geen strafrechtelijke categorie vormt; pas wanneer sprake is van concrete strafbare feiten ontstaat een strafrechtelijk kader voor optreden. Online mobilisatieprocessen kunnen in dergelijke gevallen bijdragen aan het verspreiden van extremistische narratieven, het legitimeren van geweld of het aanjagen van strafbare gedragingen, zoals opruiing, bedreiging of geweldpleging.

Het onderscheid tussen legitiem activisme, openbare-ordeproblematiek en extremistisch gemotiveerde strafbare gedragingen is in de praktijk echter niet altijd scherp te maken. Demonstraties of online mobilisatieprocessen kunnen gedurende het verloop van een gebeurtenis van karakter veranderen, worden gekaapt door andere actoren of escaleren naar strafbare feiten. Daarnaast kunnen binnen één mobilisatieproces uit-

eenlopende groepen en motieven naast elkaar bestaan, variërend van vreedzame demonstranten tot opportunistische relschoppers of ideologisch gemotiveerde actoren (Ferwerda et al., 2026). Over de relatie tussen activisme, radicalisering en extremisme bestaan bovendien verschillende wetenschappelijke opvattingen. Sommige theorieën beschouwen activisme als een mogelijke opstap richting extremisme (Moghaddam, 2005; Silber et al., 2007; Wiktorowicz, 2005), terwijl andere studies benadrukken dat activisme en extremisme verschillende processen zijn met eigen motieven, doelen en dynamieken (Moskalenko & McCauley, 2009; Pavlović et al., 2022).

In het huidige onderzoek worden online mobilisatieprocessen bestudeerd waarin politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een rol spelen en die kunnen bijdragen aan openbare-ordeverstoringen of daarmee samenhangende strafbare feiten. Dat betekent nadrukkelijk niet dat politieke of maatschappelijke mobilisatie automatisch als extremistisch wordt beschouwd. Het doel van dit onderzoek is primair om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop dergelijke online mobilisatieprocessen verlopen, hoe zij mogelijk bijdragen aan offline escalatie en hoe deze processen in de dagelijkse politiepraktijk worden geïnterpreteerd en benaderd.

2.2 Onderzoekslandschap

Hoewel empirisch wetenschappelijk onderzoek naar de rol van het online domein in mobilisatieprocessen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen tot op heden beperkt is gebleven, neemt de academische belangstelling voor dit onderwerp de afgelopen jaren toe. Studies richten zich op uiteenlopende thema's, zoals '*Black Lives Matter*' (Brown et al., 2022; Chang et al., 2022), milieuactivisme (Schumann et al., 2012; Wojcieszak, 2009) en de coronapandemie (Kriesi et al., 2023). Binnen het onderzoek naar online mobilisatie in het kader van extremisme is een verschuiving zichtbaar. Waar eerder vooral (mobilisatie voor) jihadistisch extremisme centraal stond, is de focus de laatste jaren steeds meer verschoven naar extreemrechtse en rechts-extremistische bewegingen (zie bijvoorbeeld Collins, 2023; Hutchinson et al., 2023; Scrivens et al., 2023). Opvallend is dat online aanjagen vaak wordt aangeduid met de term 'mobilisatie', maar dat deze term meestal niet nader wordt gedefinieerd. Daarnaast worden de termen 'mobilisatie', 'rekrutering' en 'radicalisering' in verschillende onderzoeken over mobilisatie samen genoemd zonder een duidelijk onderscheid te maken (Koehler et al., 2023; McSwiney, 2021; Scrivens et al., 2023; Stern, 2016). Hoewel deze processen met elkaar verbonden zijn, zijn ze niet van gelijke aard. Zo kunnen mensen radicaliseren zonder lid te worden van een groepering of daadwerkelijk over te gaan tot actie. Omgekeerd kan iemand reageren op een mobiliserende oproep zonder vooraf een langdurig radicaliseringsproces te doorlopen of lid te zijn van een groep. Het gaat dus om verschillende processen, of in ieder geval fasen van een proces, die elk hun eigen theoretische benadering vereisen (Brown et al., 2024).

Binnen recente Nederlandse literatuur wordt daarnaast gewezen op een verschuiving van 'oud' naar 'nieuw' demonstreren (Van Stekelenburg, 2023; Ferwerda et al., 2026). Waar traditionele vormen van collectieve actie doorgaans werden gekenmerkt door formele organisatie, stabiele groepsstructuren en fysieke mobilisatie, verlopen hedendaagse mobilisatieprocessen vaker via losse, digitaal verbonden netwerken en socialemediaplatforms. Deze vormen van 'connectieve actie' zijn diffuser georganiseerd, sterker gepersonaliseerd en minder afhankelijk van vaste organisatiestructuren. Dit maakt mobilisatieprocessen dynamischer, maar tegelijkertijd ook moeilijker voorspelbaar en minder eenvoudig te duiden voor politie en bestuur.

Met deze nuance in het achterhoofd blijkt dat relevante studies binnen dit domein gebruikmaken van verschillende methoden om inzicht te krijgen in online mobilisatieprocessen. Veelal gaat het om kwantitatieve contentanalyses van online berichten (zie o.a. Brown et al., 2022; Chang et al., 2022; Chen et al., 2021; Hutchinson et al., 2023; Kriesi & Oana, 2023; Scrivens et al., 2023; Smith et al., 2023), maar ook om kwalitatieve contentanalyses, surveys, experimenten en casestudies (zie Collins, 2023; Elareshi et al., 2021; Koehler et al., 2023; Schumann et al., 2012; Scrivens et al., 2023; Wojcieszak, 2009). Sommige onderzoeken richten zich op specifieke online platforms. Zo zijn er studies die socialemediaplatforms analyseren, waaronder Instagram, X/Twitter, Facebook en Gab (Chang et al., 2022; Chen et al., 2021; Smith et al., 2023; Collins, 2023; Hutchinson et al., 2023), terwijl andere onderzoeken focussen op online fora (bijvoorbeeld Scrivens et al., 2023; Wojcieszak, 2009) of gaming platforms (Koehler et al., 2023).

Een aantal studies kijkt naar de manier waarop groepen zich online presenteren en hoe groepsidentiteit samenhangt met mobilisatieprocessen. Brown en anderen (2022) deden bijvoorbeeld onderzoek naar hoe pro- en anti-'Black Lives Matter'-groepen mobiliseren tot collectieve actie en hoe ze dit rechtvaardigen. Uit hun resultaten bleek dat pro-BLM-accounts zich vooral richtten op acties van de tegenpartij ('*outgroup actions*') om anderen te mobiliseren, terwijl anti-BLM-accounts zich meer richtten op '*ingroup identity*'. De auteurs benadrukken het belang van ideologie en de sociaal-culturele positie van de groep voor het begrijpen van mobilisatieprocessen. Dit laatste vindt steun in de studie van Hutchinson en anderen (2023) waarin een vergelijking werd getrokken tussen online mobilisatieprocessen van rechts-extremistische groepen op Facebook in Australië en Canada. Zij vonden verschillen in mobilisatiestrategieën per land en concludeerden dat de sociaal-culturele en historische context binnen de landen een rol speelt in deze online processen.

Een ander interessant onderzoek op dit gebied is dat van Collins (2023) naar extreemrechtse mobilisatieprocessen op het platform Gab. Collins stelt op basis van zijn onderzoek een model van '*collective anxiety*' op, waarin meerdere elementen samenkomen die een rol spelen bij mobilisatie. Zo wordt er ingespeeld op existentiële dreigingen, is er vaak sprake van *confirmation bias*, wordt het gevoel van groepscohesie sterk aange-

wakkerd door 'wij-zij-denken' en wordt de beweging regelmatig gepromoot in 'live' verslaggeving en door samenvattingen te geven van relevante gebeurtenissen. Verslaggevende berichten online zien we ook terug bij activistische protestbewegingen: zogenoemde 'protest-reporters' die tijdens en na protestacties online verslag doen, gepaard met (counter)narratieven, memes en symbolen. Daarmee delen zij hun eigen perspectief op de gebeurtenissen en proberen ze dominante narratieven te weerleggen, met als doel om de protestactie kracht bij te zetten en structurele verandering te bewerkstelligen (Pearce & Rodgers, 2020). Theocharis en collega's (2015) deden onderzoek naar mobilisatieprocessen op Twitter (nu X) tijdens drie protestacties. Uit hun onderzoek kwam naar voren dat protest-reporters een belangrijke rol spelen in online mobilisatieprocessen. Hiermee lijkt mobilisatie voor protestacties in toenemende mate decentraal te verlopen, in plaats van aangestuurd te worden door vaste groeperingen of organisaties.

Dit sluit aan bij bevindingen uit andere studies. Zo onderzochten Chen en collega's (2021) de rol van het online domein bij het mobiliseren van grootschalige collectieve acties op basis van Twitterdata die tijdens de covid-protesten in Hong Kong werden verzameld. Uit hun socialenetwerkanalyse bleek dat berichten van gebruikers aan de rand van een netwerk of gebruikers die mensen binnen de groep met elkaar verbinden vaker gedeeld worden dan berichten van centrale figuren of gebruikers die als brug fungeren met andere groepen. Ook Chang en collega's (2022), die onderzoek deden naar de 'Black Lives Matter'-protesten in 2020 op basis van Instagramdata, concluderen dat '*non-institutional opinion leaders*' zoals online meme-collectieven en onafhankelijke journalisten een steeds prominentere rol spelen in mobilisatieprocessen voor activistische doeleinden. Volgens de auteurs zouden symbolen van onrecht, zoals het plaatsen van een zwart vlak met de hashtag 'blackouttuesday' of het logo van een opgeheven vuist, daarbij het vaakst voorkomen.

Andere studies richten zich op de relatie tussen online gedragingen en daadwerkelijke deelname aan offline acties. Smith et al. (2023) ontwikkelden een tool om de online en offline gedragingen rond een groot protest te modelleren. Op basis van Twitter-interacties op de dag van een protest trainden en testten zij een '*classifier*', waardoor ze met 80 procent nauwkeurigheid konden voorspellen welke gebruikers fysiek aanwezig zouden zijn bij het protest. Positieve bekrachtiging, zoals het aantal likes op protestgerelateerde berichten, hing positief samen met de kans op fysieke deelname. Een experimentele studie van Schumann et al. (2012) keek ook naar online activiteiten en offline collectieve actie. De onderzoekers concludeerden dat online interactie een gevoel van empowerment versterkte onder gebruikers. Dit bleek vervolgens te leiden tot grotere bereidheid om deel te nemen aan offline acties. Wat betreft extremisme, is tot slot de studie van Scrivens en collega's (2023) relevant. Zij deden onderzoek naar online indicatoren van extremisme op rechts-extremistische fora, en vonden daarbij dat het plaatsen van berichten die geweldsgebruik aanmoedigden verreweg de grootste indicator voor mobilisatie was.

Samenvattend laat het bestaande onderzoek zien dat online mobilisatieprocessen rondom collectieve actie, protest, maatschappelijke onrust en extremisme complex, dynamisch en contextafhankelijk zijn. Studies wijzen erop dat online mobilisatie steeds vaker decentraal verloopt, waarbij niet alleen formele organisaties, maar ook informele netwerken, online influencers, meme-accounts, protest-reporters en gebruikers aan de randen van online netwerken een belangrijke rol kunnen spelen. Daarnaast blijkt dat politieke, maatschappelijke en ideologische elementen binnen dergelijke mobilisatieprocessen vaak in elkaar overlopen en zich in wisselende combinaties manifesteren. Online mobilisatieprocessen kunnen uiteenlopen van legitiem activisme en maatschappelijke actie tot openbare-ordeverstoringen en in sommige gevallen extremistisch gemotiveerde strafbare gedragingen. Tegelijkertijd bestaat binnen de literatuur nog beperkt conceptueel en empirisch inzicht in hoe online mobilisatieprocessen precies verlopen wanneer deze uitmonden in openbare-ordeverstoringen of strafbare feiten, en welke signalen daarbij kunnen wijzen op mogelijke escalatie. Bovendien worden begrippen als mobilisatie, radicalisering, activisme en rekrutering regelmatig door elkaar gebruikt, terwijl deze processen niet noodzakelijk samenvallen en verschillende dynamieken kunnen kennen. Hoewel verschillende studies aanknopingspunten bieden voor het begrijpen van online mobilisatie, ontbreekt nog grotendeels onderzoek naar hoe dergelijke processen zich ontwikkelen in de Nederlandse context van openbare orde en veiligheid, en hoe politieorganisaties dergelijke dynamieken in de praktijk waarnemen, interpreteren en benaderen. Juist op dat snijvlak van online mobilisatie, openbare orde en politieel handelen positioneert het huidige onderzoek zich.

2.3 Rol van de politie

Het huidige onderzoek richt zich op het verloop van online mobilisatieprocessen voor online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen en op de rol van de politie bij preventie en handhaving (zie de onderzoeksvragen in hoofdstuk 1). Voordat we ingaan op de specifieke rol van de politie in het online domein, staan we eerst stil bij de algemene politietaak bij openbare-ordeverstoringen. De bevoegdheden van de politie bij openbare-ordeverstoringen zijn verankerd in wet- en regelgeving (zie bijvoorbeeld de Politiewet 2012 en de Gemeentewet). De politie heeft als taak om, onder leiding van het bevoegd gezag en in overeenstemming met de wet, de rechtsorde te handhaven en hulp te verlenen aan iedereen die dat nodig heeft (art. 3 Politiewet 2012). Onder de hulpverlenende taak valt bijvoorbeeld het faciliteren van demonstraties. Demonstreren is immers een grondrecht (zie art. 9 Grondwet en art. 11 EVRM) en door bijvoorbeeld fysiek aanwezig te zijn en demonstranten te begeleiden en te beschermen, draagt de politie bij aan de uitoefening van dit recht. Bescherming is vooral noodzakelijk wanneer bijvoorbeeld sprake is van maatschappelijke spanningen rondom een demonstratie en hevige reacties daarop worden verwacht (Inspectie Justitie en Veiligheid, 2025a). Naast deze hulpverleningstaak heeft de politie ook een ordehandhavingstaak. Dit komt erop neer dat de politie ervoor moet

zorgen dat burgers de wet naleven door op te treden tegen strafbare feiten zoals overtredingen en misdrijven, waaronder (online aangejaagde) openbare-ordeverstoringen.

In de publicatie van Wierenga en Roorda (2021) worden deze bevoegdheden verder toegelicht. Wanneer de politie optreedt ter hulpverlening of handhaving van de openbare orde, staat zij onder het gezag van de burgemeester. De politie kan daarbij, indien nodig, geweldsmiddelen inzetten om naleving van regels af te dwingen. Daarmee is de politie de belangrijkste uitvoerende instantie voor de daadwerkelijke handhaving van de openbare orde. De politie kan daarnaast ook optreden ter strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. In dat geval staat de politie onder het gezag van de officier van justitie. Het onderscheid tussen openbare-ordehandhaving en strafrechtelijke handhaving ligt vooral in het doel en de context van het optreden. Bij openbare-ordehandhaving gaat het vaak om politieoptreden bij acute, dreigende verstoringen, zoals ingrijpen bij rellen of een demonstratie die uit de hand dreigt te lopen. Strafrechtelijke handhaving daarentegen heeft als doel het opsporen van strafbare feiten en verdachten. In de praktijk kan dit onderscheid echter vervagen, bijvoorbeeld wanneer politieoptreden ter voorkoming van een openbare-ordeverstoring tegelijkertijd informatie oplevert voor een opsporingsonderzoek. Daarnaast kunnen de belangen van openbare-ordehandhaving en strafrechtelijke handhaving in sommige gevallen met elkaar in conflict raken. Wanneer bijvoorbeeld een persoon bij een demonstratie wordt herkend als iemand die bij een eerdere demonstratie strafbare feiten heeft gepleegd, kan soms worden besloten om deze persoon niet aan te houden omdat een aanhouding het risico op escalatie van de demonstratie kan vergroten. De samenloop van deze politietaken vraagt om afstemming tussen de politie, gemeente en het Openbaar Ministerie. Dit gebeurt in een driehoeksoverleg waarin onder andere afspraken worden gemaakt over de politie-inzet (Wierenga & Roorda, 2021).

Zoals eerder benoemd, speelt het online domein steeds vaker een rol bij grootschalige openbare-ordeverstoringen. Hierdoor heeft de politie in deze context tevens een taak in het online domein, die de rol van de politie complex maakt. Inmiddels zijn er verschillende instrumenten die politie, gemeenten en andere partners handvatten bieden bij de aanpak van online aangejaagde ordeverstoringen. Een voorbeeld hiervan is het barrièremodel van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV, 2023). In dit model wordt het proces van online aangejaagde ordeverstoringen in kaart gebracht aan de hand van zeven fasen: (1) voorafgaande voorbereiding door een organisatie, (2) het creëren en plaatsen van content, (3) verdere verspreiding van content, (4) concretisering van de plannen, (5) de fysieke samenkomst, (6) de fysieke ordeverstoring en (7) de periode na de ordeverstoring. Voor elke fase geeft het model aan welke gelegenheden, signalen en partijen een rol kunnen spelen. Vervolgens geeft het model manieren ('barrières') waarop kan worden ingegrepen in elke fase om de ordeverstoring te voorkomen, verminderen of beëindigen. Deze barrières richten zich vooral op het online domein en vormen daarmee een aanvulling op de fysieke interventies die bij ordeverstoringen kunnen worden ingezet. Hiervoor is het van belang

om inzicht te hebben in de wettelijke bevoegdheden waarover de politie beschikt bij online aangejaagde acties. Deze online bevoegdheden worden in de volgende paragraaf toegelicht.

2.3.1 *Online monitoring door de politie*

Online monitoring door de politie (ook wel 'online gegevensvergaring' of 'online surveillance' genoemd) is het observeren en analyseren van online activiteiten, zoals activiteiten op sociale media, om de openbare orde en veiligheid te waarborgen (Bantema et al., 2021; Mateescu et al., 2015). Online monitoring door de politie is al ruim twintig jaar in ontwikkeling en vooral de laatste jaren is er voortuitgang geboekt. Zo publiceerde de landsadvocaat een advies en verscheen er een handreiking met betrekking tot het Team Openbare Orde Informatie (TOOI) van de politie (Eysink Smeets et al., 2025). Tegelijkertijd blijft de juridische grondslag voor online monitoring in het kader van openbare-ordehandhaving onderwerp van debat. Net als in verschillende andere Europese landen bestaat in Nederland momenteel geen afzonderlijk en specifiek wettelijk kader dat expliciet ziet op stelselmatige online monitoring ten behoeve van de openbare orde (Winter et al., 2025). In de praktijk wordt daarom gebruikgemaakt van bestaande wettelijke bevoegdheden en juridische interpretaties die oorspronkelijk grotendeels zijn ontwikkeld voor de offline context (Klaar, 2022; Landman & Groothuis, 2022).

Naar verwachting verandert dit met de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering, dat momenteel in de implementatiefase verkeert en waarvan beoogd wordt dat het per 1 april 2029 in werking treedt. Dit wetboek bevat onder meer explicietere grondslagen voor digitale opsporings- en monitoringsbevoegdheden. Tot die tijd opereert de politie binnen een juridisch kader dat slechts gedeeltelijk is toegesneden op online monitoring en digitale informatievergaring (Klaar, 2022; Landman & Groothuis, 2022). Landman en Groothuis (2022) geven in hun rapport een overzicht van het huidige juridische kader voor online monitoring door de politie. Dit kader wordt bepaald door wetgeving die zowel betrekking heeft op de bescherming van burgers als op de bevoegdheden van de politie. Wat betreft de bescherming van burgers is met name art. 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) van belang. Dit artikel waarborgt het recht op privacy en bescherming van persoonsgegevens. Onder bepaalde voorwaarden mag echter inbreuk gemaakt worden op dit recht, bijvoorbeeld wanneer die inbreuk berust op een wet in formele zin.

Een van die wetten is art. 3 Politiewet waarin de taken van de politie zijn opgenomen. Op basis van dit artikel mag de politie zelfstandig, dus zonder voorafgaand bevel van een bevoegde autoriteit, online gegevens vergaren, mits dit een niet meer dan geringe inbreuk maakt op de grondrechten van burgers. In het kader van openbare-ordehandhaving registreert de politie geen persoonsgegevens maar worden alleen online groepen en sentimenten gemonitord. Wanneer online monitoring leidt tot een meer dan

geringe inbreuk op de privacy, is een bijzondere opsporingsbevoegdheid nodig. De vraag is wat precies wordt verstaan onder een 'meer dan geringe inbreuk'. Daarvan is sprake wanneer de politie stelselmatig de persoonlijke levenssfeer van een burger in kaart brengt en daarmee een min of meer volledig beeld krijgt van onderdelen van iemands privéleven (zie Commissie-Koops, 2018; Stol & Strikwerda, 2018). Een voorbeeld hiervan is het in beeld brengen van het sociale netwerk van een persoon, waaronder diens vriendenkring. Een vervolgvraag is wanneer online monitoring als stelselmatig wordt beschouwd. Deze vraag is lastig te beantwoorden omdat de criteria die hiervoor gelden in de offline context niet een-op-een te vertalen zijn naar de online omgeving, maar factoren als de duur, intensiteit en het gebruik van technische hulpmiddelen spelen een rol. Ter ondersteuning van deze beoordeling is in 2016 de *Leidraad bevoegdheden informatievergaring op internet* opgesteld. Deze leidraad bevat richtlijnen voor het bepalen van de stelselmatigheid van online monitoring. Hoewel de leidraad niet volledig openbaar is, blijkt uit de beschikbare delen dat stelselmatigheid wordt beoordeeld op basis van de combinatie van handelingen. Waar afzonderlijke handelingen doorgaans slechts een beperkte inbreuk vormen, kan een combinatie daarvan leiden tot een aanzienlijke inbreuk. Opsporingsambtenaren wordt daarom geadviseerd om stapsgewijs te werk te gaan en vooraf in te schatten op welk moment sprake zou kunnen zijn van stelselmatigheid.

In het kader van stelselmatigheid is ook het onderscheid tussen openbare en besloten informatie in het online domein van belang. Openbare informatie is informatie die in beginsel voor iedereen toegankelijk is (Koops, 2013). Dit omvat ook informatie waarvoor een toegangsregistratie vereist is, zolang die toegang zonder selectie plaatsvindt (Feenstra, 2018). Van besloten informatie is sprake wanneer toegang tot de informatie afhankelijk is van een toegangsregistratie met een specifieke selectie. Ter illustratie: een afgeschermde chatgroep waarin iedereen wordt toegelaten die lid wil worden, is volgens deze definitie openbaar, en een afgeschermde chatgroep waarin alleen specifiek geselecteerde personen worden toegelaten, wordt beschouwd als besloten. Recente jurisprudentie (bijvoorbeeld ECLI:NL:RBAMS:2024:8177 en ECLI:NL:GHDHA:2023:2207) biedt meer inzicht in de criteria die van belang zijn bij het bepalen of online informatie als openbaar kan worden aangemerkt (zie verdere toelichting in paragraaf 4.3 onder 'Monitoring en capaciteit').

Het is daarbij van belang onderscheid te maken tussen online monitoring in het kader van opsporing en online monitoring in het kader van *intelligence* of openbare-ordehandhaving omdat hiervoor verschillende juridische kaders, doelen en gezagsverhoudingen gelden. Bij strafvorderlijke online monitoring in het kader van de opsporing staat het onderzoeken van concrete strafbare feiten of verdachten centraal. Deze vorm van monitoring vindt plaats binnen het strafvorderlijke domein en valt onder het gezag van de officier van justitie. De bevoegdheden voor dergelijke vormen van gegevensvergaring zijn gebaseerd op het Wetboek van Strafvordering en niet op art. 3 Politiewet. Binnen dit kader kunnen opsporingsambtenaren onder voorwaarden online onder-

zoek doen, bijvoorbeeld in openbare of besloten online omgevingen. Wat betreft het gebruik van online gebruikersprofielen geldt dat in beginsel geen bijzondere opsporingsbevoegdheid vereist is (zie jurisprudentie 'Context-zaak'). Opsporingsambtenaren mogen onder een pseudoniem opereren, zolang daarbij geen sprake is van misleiding. Van misleiding is sprake wanneer een verdachte wordt aangemoedigd om informatie prijs te geven zonder te beseffen dat deze informatie wordt gebruikt voor opsporingsdoeleinden. In dat geval is sprake van online undercoverwerk, waarvoor wél een bijzondere opsporingsbevoegdheid noodzakelijk is.

Naast strafvorderlijke opsporing bestaat online monitoring in het kader van intelligence en openbare-ordehandhaving. Deze vorm van monitoring is niet primair gericht op strafvorderlijke waarheidsvinding of bewijsvergaring ten aanzien van concrete verdachten, maar op het verkrijgen van inzicht in mogelijke veiligheidsrisico's, mobilisatieprocessen, dreigingen of ontwikkelingen die relevant kunnen zijn voor de handhaving van de openbare orde of de veiligheidszorgtaak van de politie. Hierbij speelt *open source intelligence* (OSINT) een belangrijke rol. Daarbij wordt informatie verzameld uit openbare online bronnen, zoals sociale media, websites en fora. Voor de handhaving kan dit bijvoorbeeld inzicht geven in het verwachte aantal deelnemers aan een demonstratie, de heersende sentimenten en de aard van geplande protestacties (Inspectie Justitie en Veiligheid, 2025a). Voor deze vorm van online monitoring bestaan relatief weinig expliciete rechtsregels. Sinds 2017 is er wel een leidraad opgesteld, maar deze is niet openbaar. Uit bekendgemaakte informatie blijkt dat het uitgangspunt van deze leidraad is dat de politie informatie voor intelligence-doeleinden mag verzamelen op basis van art. 3 Politiewet, waarbij tevens de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit in acht moeten worden genomen. Dit roept echter vragen op, omdat bij online monitoring in het kader van intelligence doorgaans geen sprake is van een concrete verdenking. De privacy-inbreuk van betrokkenen is daardoor moeilijk proportioneel te noemen. Online monitoring in het kader van intelligence bevindt zich dan ook, meer dan strafvorderlijke online opsporing, in een juridisch grijs gebied (Landman & Groothuis, 2022).

Tot slot is het relevant om in te zoomen op het gezag in deze situaties. Zoals eerder gesteld, heeft de politie twee gezagsdragers: de officier van justitie voor de handhaving van de strafrechtelijke rechtsorde en de burgemeester voor de handhaving van de openbare orde. In de voorfase van de opsporing fungeert de (informatie)officier van justitie als gezaghebbende en gesprekspartner van de politie. Wanneer bijvoorbeeld wordt verwacht dat tijdens een demonstratie of protestactie strafbare feiten zullen plaatsvinden, kunnen in afstemming met de informatieofficier online groepen worden gemonitord (Inspectie Justitie en Veiligheid, 2025a). Ook het vergaren van CTER-inlichtingen[3] kan met de informatieofficier worden afgestemd. Als monitoring plaatsvindt in het kader van de handhaving van de openbare orde, is de burgemeester het

3 CTER staat voor contraterrorisme, extremisme en radicalisering.

bevoegde gezag. Over de invulling en reikwijdte van dit gezag en de inzet van de politie bestaat veel discussie (zie Bantema & Stol, 2024; Inspectie Justitie & Veiligheid, 2025a; De Regt & Strijker, 2023). Hoe de burgemeester omgaat met een demonstratie en op welke manier de politie daarbij wordt ingezet, lijkt in de praktijk sterk afhankelijk van de lokale context, waarbij ook factoren als de bestuurlijke visie van de burgemeester en de kennis van relevante wet- en regelgeving binnen de lokale driehoek een rol kunnen spelen.

Samenvattend laat deze paragraaf zien dat de rol van de politie bij online aangejaagde openbare-ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische componenten zich bevindt op het snijvlak van openbare-ordehandhaving, strafrechtelijke opsporing en intelligence-vergaring. Daarbij moet de politie voortdurend balanceren tussen enerzijds het tijdig signaleren en voorkomen van escalatie en strafbare feiten, en anderzijds het waarborgen van fundamentele rechten zoals privacy, vrijheid van meningsuiting en het demonstratierecht. Hoewel online monitoring voor de politie steeds belangrijker is geworden vanwege de centrale rol van digitale platforms in mobilisatie- en escalatieprocessen, blijft het juridische kader voor dergelijke vormen van monitoring in ontwikkeling en bestaan er in de praktijk vragen over proportionaliteit, bevoegdheden, gezag en de afbakening tussen opsporing en intelligence. Deze spanning maakt de aanpak van online aangejaagde ordeverstoringen juridisch, bestuurlijk en operationeel complex.

2.4 Online bystanders

Naast vragen over de juridische grondslag en proportionaliteit van online monitoring door de politie, bestaat ook onzekerheid over de mate waarin politieel optreden in het online domein daadwerkelijk kan bijdragen aan het tijdig voorkomen of de-escaleren van ernstige openbare-ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten. Het is daarom relevant om stil te staan bij de mogelijke rol die andere actoren, zoals online gebruikers, hierin zouden kunnen vervullen. Online platforms waarop online mobilisatie plaatsvindt, worden door diverse gebruikers bezocht. In de literatuur worden verschillende categorieën gehanteerd om deze gebruikers te typeren. Vaak wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen actieve en passieve gebruikers, zoals in de hiervoor genoemde studie van Hutchinson en collega's (2023). Actieve gebruikers worden daarin omschreven als degenen die actief deelnemen aan het online platform door bijvoorbeeld berichten te plaatsen, te delen of erop te reageren door middel van likes. Passieve gebruikers bekijken de content zonder interactie met de berichten of andere gebruikers. Sommige studies gaan verder dan deze tweedeling in gebruikerstypes en brengen meer nuance aan door gebruikers op basis van aanvullende kenmerken in meerdere categorieën onder te verdelen (zie bijvoorbeeld Golder & Donath, 2004; Phadke & Mitra, 2021; Preece & Schneiderman, 2009; Turner et al., 2005). Een oudere, maar nog steeds relevante en invloedrijke studie op dit gebied is die van Golder en Donath (2004), waarin onderzoek werd gedaan naar sociale rollen op Usenet, een van

de eerste online discussienetwerken. Golden en Donath deden observationeel onderzoek in meerdere Usenet-nieuwsgroepen en onderscheidden op basis daarvan zes typen gebruikers: de *celebrity*, een centrale figuur die veel tijd en energie investeert in het platform, de *newbie*, die nieuw is en nog weinig aansluiting heeft met de groep en de *lurker*, die alleen meeleest zonder actief deel te nemen. Daarnaast zijn er typen gebruikers die een negatieve invloed hebben op het platform, te weten: de *flamer*, die zich kenmerkt door een agressieve en opruiende communicatiestijl, de *troll*, die bewust onrust veroorzaakt in de groep, en de *ranter*, die de groep uit balans brengt door extreem veel bij te dragen. Golden en Donath (2004) wijzen erop dat deze rollen kunnen overlappen en dat gebruikers gaandeweg van rol kunnen veranderen.

Phadke en Mitra (2021) onderzochten eveneens sociale rollen van online gebruikers, maar dan specifiek binnen extremistische groepen op Facebook. Zij onderscheidden vijf rollen, waarvan sommige overeenkomen met de typeringen van Golden en Donath (2004). Zo identificeerden zij ook *flamers*, die toxische en opruiende content verspreiden, en komt de rol van *sympathizers* grotendeels overeen met die van de lurkers zoals eerder omschreven: meelezers die nauwelijks bijdragen aan de groep. Daarnaast onderscheiden Phadke en Mitra (2021) een aantal rollen die afwijken van de eerdergenoemde categorieën. Zo zien zij *solicitors* die anderen aansporen tot deelname aan extremistische acties, *educators* die informatieve content en links verspreiden, en *motivators* die de positieve aspecten van de groepering benadrukken, zoals successen en beloningen voor deelname. Hun studie illustreert dat de centrale rollen binnen de groep – de educators en solicitors – relatief stabiel zijn, terwijl de flamers en motivators regelmatig veranderen in sympathizers.

Uit de voornoemde studies blijkt dat de verdeling van deze typen online gebruikers scheef is. Slechts een klein percentage van de gebruikers is verantwoordelijk voor het overgrote deel van de content. Nielsen (2006) introduceerde hiervoor de zogenoemde 90-9-1-regel over online participatieongelijkheid. Hij stelde dat negentig procent van de gebruikers passief is, negen procent af en toe bijdraagt en slechts één procent het merendeel van de content produceert. Dit patroon zou gelden voor vrijwel alle grote online gemeenschappen en sociale netwerken. Deze online participatieongelijkheid wordt bevestigd door meerdere studies (zie bijvoorbeeld Davidson et al., 2019; Schlette et al., 2022; Torres-Soriano, 2013). Hoewel passieve gebruikers de grootste groep vormen, is relatief weinig over hen bekend. Het is echter voorstelbaar dat deze omvangrijke groep gebruikers waardevol zicht kan bieden op wat er op deze online platforms gebeurt, mogelijk zelfs beter dan de politie, gezien het eerdergenoemde juridische kader rondom online monitoring door de politie.

Het vorenstaande maakt het relevant om te verkennen welke rol zogenoemde bijstanders zouden kunnen spelen in de preventie en de-escalatie van online aangejaagde ordeverstoringen en daaraan gerelateerde strafbare feiten. Oorspronkelijk werd de term bystander (of omstander) geïntroduceerd om te verwijzen naar in de fysieke ruimte

aanwezige individuen die in het geval van een bepaalde gebeurtenis zouden kunnen interveniëren. Het daaraan gekoppelde 'bijstandereffect' uit de sociale psychologie (Darley & Latané, 1968) refereert aan de 'verlammende' invloed van anderen, waarbij in grote groepen geen van de aanwezigen zich geroepen voelt in te grijpen. Echter, een recenter internationaal onderzoek op basis van camerabeelden toonde aan dat ingrijpen door bystanders/omstanders in een menigte juist de norm is en onderschreef daarmee het belang van bystanders in het de-escaleren van conflicten (Lindegaard et al., 2022; Philpot et al., 2019).

Met de exponentiële groei van het gebruik van sociale media is ook de wetenschappelijke aandacht voor de digitale variant van bijstanders – online bijstanders – de laatste jaren in rap tempo toegenomen. In diverse wetenschappelijke publicaties wordt gerapporteerd over acties van online bijstanders in uiteenlopende (onwenselijke) situaties, variërend van online pesten en online haatcriminaliteit tot aan bijstanders die trachten te interveniëren in reactie op online aangekondigde *mass shootings* (Costello et al., 2023; Leonhard et al., 2018; Obermaier et al., 2023; Obermaier, 2024; Rudnicki et al., 2022; Silver, 2020; Wachs & Wright, 2018). Dergelijk onderzoek heeft tot een aantal interessante inzichten in het gedrag van potentiële online bijstanders geleid. Zo vonden Allison en Bussey (2016) dat de meeste van de door hen onderzochte individuen geen actie ondernemen wanneer ze getuige zijn van online haat. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat mensen het doorgaans lastig vinden om in te schatten in hoeverre online gebeurtenissen een interventie behoeven (Holfeld, 2014). Pas wanneer het overduidelijk is dat de gebeurtenissen dermate ernstig zijn dat er geen twijfel over kan bestaan dat interventie noodzakelijk is, grijpen online bystanders in (Obermaier et al., 2016). Het is echter onduidelijk waar het kantelpunt ligt, en wanneer een gebeurtenis dus als 'ernstig' wordt beschouwd. Daarnaast heeft ander onderzoek een opvallende uitzondering op dit 'ernstcriterium' aangetoond: online bystanders blijken vrijwel altijd geneigd om in te grijpen als een individueel slachtoffer om hulp vraagt, ook als de bystanders onzeker zijn over de ernst van de situatie (Macháčková et al., 2013).

De genoemde studies bieden interessante aanknopingspunten voor de potentiële rol die online bystanders kunnen spelen in het kader van online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen. Hierbij kan worden gedacht aan twee belangrijke wijzen van interveniëren in de online wereld. Allereerst zouden bystanders door online te interveniëren een de-escalerende rol kunnen vervullen. In de literatuur over online mobilisatie in het kader van extremisme ligt de focus hierbij vooral op de inzet van tegengeluiden ('*counter-narratives*') om extremistische narratieven te ontkrachten (zie bijvoorbeeld Braddock, 2019; Van Eerten et al., 2017; Logan, 2016; Rosato, 2021). Ten tweede zouden online bystanders kunnen bijdragen aan de preventie van strafbare offline acties door melding te maken van ophanden zijnde acties. Over dit specifieke onderwerp bestaat echter weinig literatuur. Wel is er onderzoek gedaan naar meldingen van naasten ('*intimate bystanders*') ter preventie van extremisme (zie bijvoorbeeld Eisenman et al., 2023; 2024), maar voor zover wij

weten, zijn er geen studies over meldingen door online bystanders die geen (offline) persoonlijke band hebben met degenen die online oproepen tot actie.

Op basis van eerder onderzoek wordt verwacht dat beide manieren van interveniëren in principe mogelijk zijn. Het is echter nog onbekend of dit de enige manieren zijn, of dat er ook andere manieren van interveniëren door online bystanders bestaan. Daarom is het interessant om ook andere onderzoeksdomeinen te verkennen. Onderzoek naar seksueel en datinggeweld (Moschella & Banyard, 2020) onderscheidt bijvoorbeeld vijf typen acties die bystanders kunnen ondernemen, te weten: *direct* (het gesprek aangaan met de betrokkenen over de situatie), *distract* (de situatie onderbreken zonder de situatie te benoemen), *distance* (betrokken personen fysiek uit de situatie halen), *delegate* (hulp zoeken bij een derde partij) en *physical action* (reageren met agressie of geweld). De vraag is of online bystanders ingrijpen in de context van online aangejaagde ordeverstoringen en daarmee samenhangende (extremistische) misdrijven, en zo ja, op welke manieren en onder welke omstandigheden.

2.5 Samenvattend

Samenvattend laat dit hoofdstuk zien dat online mobilisatieprocessen voor offline gebeurtenissen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen zich moeilijk scherp laten afbakenen. Zij bevinden zich op het snijvlak van legitieme collectieve actie, openbare-ordeproblematiek en, in sommige gevallen, extremistische dynamieken. Juist omdat online mobilisatie niet vanzelfsprekend leidt tot strafbare feiten, maar onder bepaalde omstandigheden wel kan bijdragen aan escalatie, is terughoudendheid in duiding en optreden noodzakelijk. Tegelijkertijd blijkt uit de literatuur dat online platforms een belangrijke rol kunnen spelen in het ontstaan, verspreiden en versterken van mobilisatieprocessen, terwijl nog beperkt bekend is welke signalen wijzen op daadwerkelijke escalatie naar offline ordeverstoringen. Voor de politie levert dit een complexe opgave op: zij moet tijdig kunnen signaleren en handelen, maar opereert daarbij binnen juridische, bestuurlijke en maatschappelijke grenzen. De mogelijke rol van online bystanders biedt een aanvullend perspectief, maar is vooralsnog beperkt onderzocht. Tegen deze achtergrond richt het volgende hoofdstuk zich op de methodologische aanpak waarmee deze vragen in dit onderzoek zijn onderzocht.

3. Onderzoeksmethoden

In dit onderzoek bestuderen we online mobilisatieprocessen voor offline gebeurtenissen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen met behulp van twee onderzoeksmethoden, namelijk (1) interviews met politiemedewerkers en (2) een kwalitatieve contentanalyse van twee casestudies. In dit hoofdstuk bespreken we de verschillende onderzoeksmethoden en staan we stil bij een aantal ethische aspecten en privacyoverwegingen.

3.1 Interviews met politiemedewerkers

Om inzicht te krijgen in het verloop van online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen en de rol van de politie in het voorkomen van daarmee samenhangende strafbare feiten, zijn interviews afgenomen met politiemedewerkers uit verschillende Nederlandse steden en regio's die vanuit hun functie zicht hebben op dit fenomeen. Er is gesproken met elf medewerkers, onder wie medewerkers betrokken bij de Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden (SGBO), open-source-intelligence-experts (OSINT-experts), medewerkers van Contraterrorisme, Extremisme en Radicalisering (CTER), een hoofd Informatie, een hoofd Opsporing, een virtual agent en (digitaal) wijkagenten.
Met behulp van de verkennende literatuurstudie is door de onderzoekers een topiclijst opgesteld, bestaande uit vier thema's: 1) aard en verloop van online mobilisatie, 2) interactie tussen online gedrag en offline acties, 3) de mogelijke rol van online bijstanders, 4) de rol van de politie in de preventie en aanpak van online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen (zie bijlage 1 voor de volledige topiclijst).[4]

De interviewperiode liep van november 2023 tot september 2024. De interviews duurden gemiddeld een uur.[5] Na afloop zijn de interviews getranscribeerd of samengevat, gepseudonimiseerd (herleidbare informatie is verwijderd of vervangen door een code)

4 Bij de topiclijst dient te worden opgemerkt dat de oorspronkelijke onderzoeksfocus, vóór aanvang van de dataverzameling, lag op online mobilisatieprocessen in extremistische contexten. In de praktijk bleek deze focus echter te nauw, omdat politiemedewerkers meer te maken hebben met online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische componenten, waaruit strafbare feiten kunnen voortvloeien, en slechts in beperkte mate met online mobilisatieprocessen die uitsluitend een extremistisch karakter hebben. Hoewel de vragen in de topiclijst zijn gericht op extremisme, is de uiteindelijke onderzoeksfocus, op basis van de interviews en casestudies, breder geworden.

5 Het kortste interview duurde 49 minuten en het langste interview duurde ruim 2 uur.

en op een beveiligde server opgeslagen. De interviews zijn systematisch gecodeerd en geanalyseerd met ATLAS.ti, een computerprogramma dat speciaal geschikt is voor het kwalitatief analyseren van teksten. Op verschillende momenten van het analyseproces hebben de onderzoekers met elkaar overlegd om overeenstemming te vinden over de codes en de toekenning ervan aan specifieke interviewfragmenten. Hierbij is in beginsel een deductieve benadering gehanteerd op basis van de thema's uit de topiclijst. Daarnaast zijn de onderzoekers op zoek gegaan naar gedeelde ervaringen van de respondenten die niet direct te scharen vielen onder de thema's van de topiclijst, maar die wel relevant zijn om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Gezamenlijk hebben de interviews bijgedragen aan het inzichtelijk maken van online dynamieken rondom openbare-ordeverstoringen en strafbare acties met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen, en waar politiemedewerkers in praktisch en juridisch opzicht tegenaan lopen. Tevens gaven de eerste interviews richting aan de contentanalyse van de casestudies, met name wat betreft het aanscherpen van het codeerschema en het verkrijgen van beter inzicht in de online communicatie.

3.2 Casestudies

Naast interviews met politiemedewerkers is, ter beantwoording van de onderzoeksvragen, ingezoomd op twee casussen: de studentenprotesten in mei 2024 en de ongeregeldheden rondom de voetbalwedstrijd Ajax - Maccabi Tel Aviv op 7 en 8 november 2024. Deze casussen zijn om meerdere redenen geselecteerd. In beide gevallen werd voorafgaand aan, tijdens of na afloop van de gebeurtenissen zichtbaar dat online platforms een rol speelden in mobilisatie-, informatie- en escalatieprocessen rondom gebeurtenissen waarbij de openbare orde onder druk kwam te staan. Daarnaast kwamen in beide casussen bij een deel van de online communicatie, de betrokken actoren of de bredere maatschappelijke reacties politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen naar voren. Ook ontstond in beide gevallen maatschappelijke en bestuurlijke discussie over de rol van online communicatie, online monitoring en het optreden van de politie. Daarnaast waren wij, vanwege het kwalitatieve karakter van de casestudies, aangewezen op gebeurtenissen die zich voordeden tijdens de dataverzamelingsperiode. Oudere casussen bleken minder geschikt, omdat de dataverzameling grotendeels handmatig plaatsvond en oudere online data vaak beperkt toegankelijk zijn als gevolg van verwijderde berichten, opgeheven online groepen, veranderde platformfunctionaliteiten en restricties die door platforms worden opgelegd. Om die reden is gekozen voor twee casussen waarbij data 'in real time' of kort na de gebeurtenissen konden worden verzameld. Bovendien waren voor beide casussen relatief rijke en publiek toegankelijke online databronnen voorhanden.

Het feit dat de studentenprotesten en de ongeregeldheden rond Ajax - Maccabi Tel Aviv in dit rapport gezamenlijk worden besproken, betekent nadrukkelijk niet dat deze gebeurtenissen als inhoudelijk, politiek of sociaal gelijksoortig worden beschouwd. Het doel van dit onderzoek is niet om normatieve of politieke duidingen aan deze ca-

sussen te geven, maar om inzicht te verkrijgen in de rol van online mobilisatieprocessen rondom openbare-ordeverstoringen. De casussen verschillen onder meer in aard, context, betrokken actoren, de rol van politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen, de aard en omvang van mogelijke strafbare feiten en de mate van organisatie en coördinatie. Tegelijkertijd bieden beide casussen de mogelijkheid om te onderzoeken of vergelijkbare online mobilisatie- en escalatieprocessen zichtbaar worden in uiteenlopende maatschappelijke contexten. De focus van de casestudies ligt daarom specifiek op de online communicatie rondom de mobilisatie en escalatie van de gebeurtenissen, en op de wijze waarop online werd gecommuniceerd over deelname aan acties, confrontaties of mogelijk strafbare gedragingen. In de volgende infoboxen worden de casussen nader toegelicht.

Voor de studentenprotesten (casus 1) zijn drie openbare Instagramaccounts[6] geselecteerd die volgens professionals een belangrijke rol speelden in de escalatie van de protesten. Aangezien berichten handmatig verzameld werden, kon slechts een beperkte tijdsperiode worden geanalyseerd. Voor elk account is gekeken naar berichten uit de zeven dagen vóór en zeven dagen na het eerste moment van escalatie, om een vergelijking te kunnen maken tussen deze berichten. In totaal zijn 102 berichten en de daaronder geplaatste reacties geanalyseerd. Niet alle accounts waren even actief in de analyseperiode. Het minst actieve account plaatste negen berichten, terwijl het meest actieve account in totaal 73 berichten plaatste.

Voor de ongeregeldheden rondom Ajax - Maccabi Tel Aviv (casus 2) is geen analyse uitgevoerd van specifieke online accounts of publieke kanalen. Anders dan bij de studentenprotesten was er in deze casus voor ons geen duidelijk afgebakend publiek online ecosysteem zichtbaar waarbinnen de mobilisatie zich voornamelijk afspeelde. Uit mediaberichtgeving en reconstructies bleek juist dat een belangrijk deel van de communicatie plaatsvond via besloten WhatsAppgroepen en andere private communicatiemiddelen. Dergelijke communicatie is niet publiek toegankelijk en kon daarom niet systematisch worden verzameld binnen de methodologische en juridische kaders van dit onderzoek. Daarnaast liepen tijdens de dataverzamelingsperiode nog opsporingsonderzoeken, waardoor beperkt inzicht bestond in welke specifieke online netwerken en communicatiekanalen een rol hadden gespeeld. In tegenstelling tot de studentenprotesten, waarbij professionals konden wijzen op publiek zichtbare accounts die relevant waren voor de online mobilisatie rondom de protesten, waren dergelijke aanknopingspunten in deze casus gedurende de dataverzamelingsperiode niet beschikbaar. De analyse van deze casus is daarom gebaseerd op online communicatie en beschrijvingen van mobilisatieprocessen die naar voren kwamen in jurisprudentie en journalistieke reconstructies. Hiervoor zijn alle negen vonnissen geanalyseerd die betrekking hebben op onderzoek Marsfit (de benaming van de Maccabi-rellen in de ju-

6 De accounts hebben gemiddeld 20.000 volgers, waarvan het kleinste account circa 10.000 volgers heeft en het grootste account circa 30.000 volgers.

risprudentie) en die beschikbaar zijn op rechtspraak.nl, evenals acht nieuwsartikelen en reconstructies uit kwaliteitsmedia waarin substantiële informatie werd gegeven over online communicatie, groepsvorming en mobilisatie rondom de ongeregeldheden. In bijlage 2 is het volledige overzicht van deze bronnen opgenomen.

Van de verzamelde online berichten zijn schermafbeeldingen gemaakt, die vervolgens met behulp van een vooraf opgesteld codeerschema (zie bijlage 3) in het programma ATLAS.ti zijn geanalyseerd. Ook afbeeldingen en videobeelden zijn geanalyseerd. Het codeerschema is gebaseerd op wetenschappelijke literatuur, alsmede op de eerste interviews met politiemedewerkers. Net als voor de interviewtopiclijst, hebben de onderzoekers in verschillende fasen van het analyseproces overlegd om overeenstemming te vinden over de codes en de toekenning ervan aan specifieke data. De berichten zijn op een aantal thema's gecodeerd, en in elkaars onderlinge samenhang bekeken. In de analyse is primair gekeken naar mechanismen van mobilisatie, met behulp van codes zoals 'directe oproep tot actie', 'vermelding datum/tijd/locatie' en 'hashtags'. De codes zijn gebruikt om mobilisatiemechanismen te ordenen en te classificeren. We hebben dus hoofdzakelijk een deductieve, theoriegestuurde benadering gebruikt om onze kwalitatieve gegevens te analyseren (zie ook Braun & Clarke, 2006). Sommige gegevens pasten echter niet binnen de vooraf opgestelde deductieve codes. Daarom is een aantal inductieve codes toegevoegd aan het codeerschema, zoals 'verslaglegging actie', 'anticipatie (mogelijk) politieoptreden' en 'beeldvorming politie'. Tevens wordt in de analyse gekeken naar de verschillende manieren waarop op de berichten wordt gereageerd, de aanwezigheid van online bystanders, hun gedragingen en mogelijke pogingen tot interventie.

Het is daarbij van belang te benadrukken dat de contentanalyse uitsluitend betrekking heeft op twee casussen die daadwerkelijk zijn geëscaleerd tot openbare-ordeverstoringen. Hoewel deze benadering inzicht biedt in online communicatie en mobilisatiedynamieken rondom escalatie, maakt zij het niet mogelijk om vast te stellen in hoeverre vergelijkbare communicatiepatronen ook voorkomen in situaties die uiteindelijk niet escaleren. Daarnaast kunnen de bevindingen uit deze casestudies niet zonder meer worden gegeneraliseerd naar andere online mobilisatieprocessen of andere geëscaleerde situaties, aangezien dergelijke processen sterk contextafhankelijk zijn en kunnen verschillen in aard, betrokken actoren, platformgebruik en maatschappelijke dynamiek. Veranderingen in communicatiestijl, retoriek of online interacties kunnen daarom niet automatisch worden geïnterpreteerd als voorspellende indicatoren van escalatie. De bevindingen dienen primair te worden gelezen als inzicht in mogelijke mobilisatie- en escalatiemechanismen binnen de onderzochte casussen.

Infobox 1. Pro-Palestijnse studentenprotesten
In mei 2024 vonden op meerdere Nederlandse universiteiten grootschalige pro-Palestijnse studentenprotesten plaats naar aanleiding van de oorlog in Gaza. De acties richtten zich onder andere tegen de banden van Nederlandse universiteiten met Israël en de

actievoerders eisten transparantie over en beëindiging van samenwerkingen met Israelische instellingen en bedrijven.

De protesten werden geïnspireerd door soortgelijke bewegingen in het buitenland, zowel wat betreft inhoud als in de methode van actievoeren, en volgden op kleinschaligere demonstraties en oplopende spanningen. De protestacties omvatten onder meer bezettingen van universiteitsgebouwen, walk-outs en het opzetten van tentenkampen op campusterreinen. Sociale media speelden een cruciale rol bij de organisatie en mobilisatie van de protesten, evenals bij de verspreiding van beelden en de discussies die gevoerd werden over de gebeurtenissen. Hoewel de protesten aanvankelijk vreedzaam begonnen, behoorden ze tot de weinige demonstraties (slechts 3% van alle protesten en demonstraties in Nederland) die escaleerden. Deze escalaties leidden op meerdere plaatsen en in verschillende steden tot onveilige situaties, openbare-ordeverstoringen en strafbare gedragingen. Er werden vernielingen aangericht en er vonden gewelddadige confrontaties plaats tussen demonstranten en de politie.

Na afloop waren de meningen in de politiek en samenleving verdeeld. Sommigen steunden de aangiftes van universiteiten en spraken hun afschuw uit over het geweld, terwijl anderen kritiek hadden op het handelen van de universiteiten en de politie, en hun steun uitspraken voor de protestacties. Een evaluatierapport van Politie Eenheid Amsterdam (2024) wees uit dat de politie in deze casus in twee gevallen buitenproportioneel geweld had gebruikt. Daarnaast werd in een evaluatierapport naar het handelen van de Universiteit van Amsterdam geconcludeerd dat de universiteit onder andere tekort was geschoten in het nemen van effectieve de-escalerende maatregelen (Bureau Berenschot, 2025). Enkele demonstranten zijn veroordeeld voor vernielingen en geweldpleging tegen de politie, met straffen variërend van celstraffen tot taakstraffen, terwijl anderen werden vrijgesproken wegens onvoldoende bewijs.

Infobox 2. Maccabi-rellen

Op 7 en 8 november 2024 vonden in Amsterdam ernstige ongeregeldheden plaats rond de voetbalwedstrijd Ajax - Maccabi Tel Aviv, ook wel bekend als de 'Maccabi-rellen'. Deze incidenten werden mede ingegeven door de spanningen rond de oorlog in Gaza en het wangedrag van groepen Maccabi-supporters voorafgaand aan de wedstrijd. Zo werden online beelden verspreid van Maccabi-supporters die zich gewelddadig gedroegen, scandeerden over het ontbreken van scholen in Gaza 'omdat er geen kinderen meer zijn' en een Palestijnse vlag van een gebouw trokken. Online werd opgeroepen tot acties tegen Maccabi-supporters.

Op de avond van de wedstrijd vonden op verschillende locaties in het stadscentrum zogeheten 'flitsaanvallen' plaats: snelle, onvoorspelbare aanvallen van kleine groepjes en individuen op mensen die er volgens de relschoppers uitzagen als Maccabi-suppor-

ters of Joods. De politie had moeite om de situatie onder controle te krijgen, mede vanwege het plotselinge en versnipperde karakter van het geweld. De ME moest meerdere keren ingrijpen, maar ondanks deze inspanningen raakten tientallen mensen gewond.

De gebeurtenissen maakten nationaal en internationaal veel los. Premier Netanyahu zei extra vliegtuigen te sturen om Maccabi-supporters terug naar Israël te brengen, terwijl sommige Nederlandse politici spraken van een 'Jodenjacht' of 'zich konden voorstellen dat het mensen doet denken aan een pogrom', waar soms naderhand op werd teruggekomen. Anderen stelden dat de wedstrijd überhaupt niet had mogen doorgaan en dat het wangedrag van grote groepen Maccabi-supporters het geweld had uitgelokt.

Meerdere personen zijn veroordeeld voor verschillende strafbare feiten, waaronder deelname aan chatgesprekken waarin wordt opgeroepen tot openlijke geweldpleging, groepsbelediging van Joden en het bagatelliseren van de Holocaust. Verschillende aangiften tegen Maccabi-supporters werden geseponeerd wegens gebrek aan bewijs. Inmiddels zijn alsnog camerabeelden opgedoken van incidenten die zich op metrostations afspeelden, wat mogelijk gevolgen kan hebben voor zaken van Maccabi-supporters die zich mogelijk misdroegen (Stoker, 2025). Ook zijn inmiddels evaluatierapporten verschenen over de Maccabi-rellen. Daarin wordt geconcludeerd dat de aanvallen in de nacht van 7 op 8 november niet konden worden voorzien. De politie zou gedegen maatregelen hebben genomen, passend bij het beeld en de verwachtingen van de situatie, maar dat de ongeregeldheden door sociale media een heel ander karakter kregen dan wat de politie tot dan toe gewend was (COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, 2025; Inspectie Justitie en Veiligheid, 2025b).

3.3 Privacy en ethiek

Voorafgaand aan de start van het onderzoek is in samenspraak met de privacy officer en de datamanager van de Vrije Universiteit Amsterdam een datamanagementplan opgesteld. Het onderzoeksvoorstel met het bijbehorende datamanagementplan is voorgelegd aan de Commissie Ethiek van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam, die een positief advies heeft uitgebracht over het onderzoek. In wat nu volgt bespreken we de ethische en privacyoverwegingen die we hebben gehanteerd ten aanzien van de interviews en casestudies.

Interviews
Zoals hiervoor reeds vermeld, zijn de interviews na toestemming van de respondenten (op basis van een *informed consent*-formulier) opgenomen met een beveiligde digitale recorder. Vervolgens zijn alle interviews getranscribeerd en gepseudonimiseerd. Dit houdt in dat herleidbare informatie niet is opgenomen in het transcript of is vervangen door een anonieme code. De audio-opnames en transcripten van de interviews zijn

opgeslagen op een beveiligde server. De gepseudonimiseerde interviewtranscripten zijn na afloop van de interviews ter controle beveiligd toegestuurd aan de respondenten. Na goedkeuring van de transcripten door de respondenten zijn de audio-opnames van de interviews verwijderd. Van één interview is geen audio-opname gemaakt vanwege de privacygevoelige functie van de respondent. Van dit interview zijn schriftelijke aantekeningen gemaakt, die na afloop van het interview tevens zijn voorgelegd aan de respondent. De geïnterviewde respondenten worden in het rapport niet bij naam genoemd. Om hun anonimiteit zo goed mogelijk te waarborgen, wordt geen specifieke functieomschrijving vermeld. Ook aanvullende informatie zoals werklocaties en nevenfuncties is om deze reden niet opgenomen in het rapport.

Casestudies
Sociale media bieden een unieke mogelijkheid om menselijke interacties op een onopvallende en niet-invasieve manier te bestuderen, mits de onderzoeker zichzelf niet als zodanig onthult. Dit houdt echter ook in dat data worden verzameld zonder informed consent van respondenten. Gezien de grote omvang van sommige online netwerken is het verkrijgen van informed consent vrijwel onmogelijk (Van Es & Schäfer, 2017). Bovendien is op veel online platforms sprake van onbeperkt lidmaatschap en worden gegevens deels openbaar gearchiveerd, waardoor vraagtekens gesteld kunnen worden bij het hebben van privacy op deze platforms (Golder et al., 2017; Hudson & Bruckman, 2005). Ook zou informed consent de online interacties van online gemeenschappen kunnen beïnvloeden, wat vertekende resultaten kan opleveren (Collins, 2023). Gebruikers van online platforms kunnen hun privacy wel in bepaalde mate vergroten door bijvoorbeeld hun profiel of bepaalde (persoons)gegevens af te schermen. Het huidige onderzoek houdt zoveel mogelijk rekening met de privacy van gebruikers van de geanalyseerde platforms en daarom zijn de volgende voorzorgsmaatregelen genomen. Allereerst zijn alleen data verzameld uit openbare groepen of kanalen, of data die op andere wijzen openbaar zijn gemaakt, bijvoorbeeld via jurisprudentie of mediaberichtgeving. Deze data zijn op een beveiligde server opgeslagen. Privacygevoelige informatie zoals gebruikersnamen, bijnamen of groepsnamen zijn niet gebruikt in de analyse en rapportage. Deze informatie is gepseudonimiseerd (vervangen door een anonieme code).

Tegelijkertijd is het cruciaal om het welzijn en de veiligheid van de betrokken onderzoekers te waarborgen. Voor het huidige onderzoek zijn daarom de volgende maatregelen genomen. Ten eerste werd tijdens de observaties op online platforms gebruikgemaakt van een VPN om de locatie van de onderzoeker te verbergen. Daarnaast bevatte het account waarmee geobserveerd is geen herleidbare informatie naar de onderzoekers. Er vonden geen interacties plaats tussen de onderzoekers en de bestudeerde accounts en online gemeenschappen. Zo zijn er door de onderzoekers geen berichten geplaatst, is niet op berichten gereageerd en zijn de onderzoekers geen lid geworden van online groepen. Tot slot voorkomt het ontbreken van informed consent dat de onderzoekers zouden kunnen worden blootgesteld aan haatdragende reacties.

In het volgende hoofdstuk presenteren we de resultaten die voortkomen uit de verschillende onderzoeksmethoden. Vervolgens sluiten we het rapport af met hoofdstuk 5, waarin we de belangrijkste bevindingen samenvatten en aanbevelingen formuleren voor vervolgonderzoek, beleid en praktijk.

4. Resultaten

Op basis van interviews met politiemedewerkers en twee casestudies is onderzocht hoe online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen verlopen en wat er voor de politie nodig én mogelijk is om strafbare feiten die voortkomen uit dergelijke mobilisatieprocessen beter te kunnen voorkomen. De resultaten worden in dit hoofdstuk als volgt besproken. Paragraaf 4.1 schetst een beeld van mobilisatieprocessen op online platforms en richt zich daarbij op drie thema's: de platforms die voor mobilisatie worden gebruikt, de content en communicatievormen op deze platforms, en de gebruikers die hierop actief zijn. In paragraaf 4.2 wordt vervolgens besproken hoe dergelijke online aangejaagde ordeverstoringen worden benaderd door de politie, waarbij specifieke indicatoren worden belicht die kunnen wijzen op mobilisatie. Paragraaf 4.3 gaat in op de uitdagingen waarmee de politie wordt geconfronteerd in dit proces. Tot slot behandelt paragraaf 4.4 de mogelijke bijdrage van online bystanders in het voorkomen of de-escaleren van online aangejaagde ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten.

4.1 Online mobilisatie: kenmerken, vormen en mechanismen

> *'[Online mobilisatie] is afhankelijk van iedere organisatie. Iedere organisator doet het weer anders en iedere groep ook weer. […] Er zit totaal geen vast patroon in. In geen enkele groep.'– respondent 7*

Gedurende de interviews is uitgebreid gesproken over hoe online mobilisatie volgens de respondenten verloopt en of zij overeenkomsten zagen tussen mobilisatieprocessen in verschillende contexten. De respondenten benadrukken daarbij dat online mobilisatieprocessen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen geen uniform of lineair fenomeen vormen. Zowel de aard van de online mobilisatie als het verloop en karakter van de daaropvolgende offline gebeurtenissen kan sterk verschillen. Respondenten waarschuwen daarom voor al te generaliserende interpretaties van online mobilisatieprocessen. Volgens hen verschilt niet alleen de inhoud van de mobilisatie, maar ook de dynamiek, organisatiegraad, snelheid van escalatie en de relatie tussen online en offline gedrag per casus.

Tijdens de gesprekken zijn verschillende voorbeelden benoemd. Zo zijn er spontane acties die van meet af aan een strafbare component hebben, bijvoorbeeld doordat er vanaf het begin al online wordt opgeroepen tot geweld of andere strafbare acties. Daar-

naast bestaan er officieel aangekondigde protesten waarbij, vanwege voorafgaande maatschappelijke spanningen, een verhoogd risico op escalatie aanwezig is. In dergelijke gevallen kunnen demonstranten soms tijdens of in aanloop naar het protest extremere opvattingen of gedragingen ontwikkelen. Verder kan er door *'activistische groepen waar soms een aantal extremistische aanhangers tussen zitten'* (respondent 9) worden opgeroepen tot collectieve actie. Tot slot kan het gaan om vreedzame acties die online starten, maar gaandeweg worden 'gekaapt' door individuen met andere intenties, waardoor de situatie escaleert. Een van de respondenten zegt hier bijvoorbeeld het volgende over:

> *'Ik heb ook voorbeelden dat een oproep echt met goede bedoelingen is gestart, waar totaal geen problemen bij zijn maar wat dan wordt gekaapt, wordt overgenomen door een groep die net even iets venijniger is of net even wat meer geluid of herrie maakt waar ze gedoe mee krijgen.' – respondent 8*

De interviews laten daarmee zien dat online mobilisatieprocessen niet statisch zijn, maar gedurende een relatief korte periode van aard en intensiteit kunnen veranderen. De voornoemde voorbeelden illustreren slechts een deel van de variatie binnen online mobilisatieprocessen. De diversiteit zit volgens respondenten niet alleen in het type acties waartoe wordt opgeroepen, maar ook in de wijze waarop mobilisatie plaatsvindt, de mate van organisatie en coördinatie, de gebruikte platforms, de betrokken netwerken en de verhouding tussen online dynamieken en feitelijke offline opkomst of gedragingen. Respondenten benadrukken dat online oproepen bovendien lang niet altijd een directe voorspeller zijn van daadwerkelijke offline deelname of escalatie. Sommige online oproepen leiden nauwelijks tot fysieke mobilisatie, terwijl relatief beperkte online interacties in andere gevallen juist snel kunnen escaleren tot grootschalige ongeregeldheden. Hierdoor blijkt het voor betrokken instanties moeilijk om op basis van online signalen vooraf goed in te schatten welke situaties daadwerkelijk zullen escaleren. Volgens respondenten bestaat er daarom geen eenduidig profiel van online mobilisatieprocessen of van de personen die daarin een rol spelen.

Juist deze combinatie van diversiteit, snelheid en contextafhankelijkheid maakt het volgens respondenten voor de politie lastig om tijdig en adequaat te anticiperen op online mobilisatieprocessen. Waar sommige mobilisatieprocessen relatief zichtbaar en voorspelbaar verlopen, ontwikkelen andere zich juist gefragmenteerd, snel en (deels) buiten het zicht van politie en andere betrokken partijen. Respondenten geven aan dat signalen van mogelijke escalatie daardoor vaak ambigu zijn en achteraf duidelijker te interpreteren blijken dan op het moment zelf. Tegelijkertijd kwamen uit de interviews en casestudies wel verschillende terugkerende patronen en elementen naar voren. Ondanks de grote variatie beschreven respondenten namelijk ook een aantal overeenkomsten in de manier waarop online mobilisatie vorm krijgt. In het vervolg van deze paragraaf worden deze overeenkomsten en terugkerende elementen besproken aan de hand van drie thema's: de online platforms die worden gebruikt voor mobilisatie, de

content- en communicatievormen op deze platforms en de typen gebruikers die daarop actief zijn.

4.1.1 *Gebruik van online platforms*

Uit de resultaten blijkt dat mobilisatie plaatsvindt op een breed scala aan platforms, variërend van openbare mainstreamplatforms zoals Instagram en Facebook, tot platforms met een meer besloten karakter zoals WhatsApp en Snapchat, en 'fringe' platforms zoals Telegram en Gab. Deze fringe platforms verzetten zich expliciet tegen mainstreamplatforms, bijvoorbeeld op het gebied van privacy, moderatiebeleid of het verdienmodel (zie De Winkel, 2023). Daarnaast vindt mobilisatie ook plaats op platforms die populair zijn binnen de gaming community, zoals Discord en 4chan. Respondenten zien hierbij trends in het gebruik van platforms door bepaalde (leeftijds) groepen of stromingen. Zo was X (voorheen Twitter) in het verleden populair bij verschillende bewegingen, van jihadistische groepen tot links-activistische groepen, en worden TikTok en Snapchat momenteel veel gebruikt door jongeren. Tegelijkertijd benadrukken respondenten dat deze trends snel veranderen.

> *'Het is in no time heel snel verschoven. Eerst was het Twitter, dat is alweer X maar X is ook alweer uit, want het is TikTok, maar dat is eigenlijk ook alweer achterhaald dus nu hebben we Snapchat, enzovoort. Dat gaat in een noodgang. Het worden er meer, het wordt meer besloten en de doorloopsnelheid is veel sneller.' – respondent 8*

Welke platforms worden gebruikt en hoe dat gebeurt, verandert steeds. Dat komt onder andere doordat platforms zelf beperkingen aan hun gebruikers opleggen, maar ook doordat gebruikers op basis van principiële overwegingen – bijvoorbeeld zorgen over privacy, journalistieke vrijheid en de afnemende moderatie van haatdragende content – andere platforms verkiezen. Daarnaast zorgt de opkomst van nieuwe technologieën, zoals algoritmisch aangestuurde 'feeds' en versleutelde communicatiemiddelen, voor verschuivingen in de manier waarop mobilisatie plaatsvindt.

Toch blijkt er enige strategie achter de keuze voor platforms te zitten. Meerdere respondenten merkten op dat online aanjagers strategisch platforms selecteren op basis van het beoogde communicatiedoel. Voor het bereiken van een groot publiek of het informeren over een actie worden vaak openbare mainstreamplatforms gebruikt. Deze platforms hebben een breed bereik en maken het mogelijk om oproepen snel en effectief te verspreiden via bijvoorbeeld hashtags die de zichtbaarheid vergroten. In dergelijke gevallen worden berichten bewust openbaar gedeeld om een zo groot mogelijk publiek te bereiken en zoveel mogelijk mensen te mobiliseren. Besloten en fringe platforms daarentegen zijn minder geschikt voor het bereiken van een groot publiek omdat berichten bijvoorbeeld *end-to-end encrypted* zijn, alleen toegankelijk zijn voor leden van specifieke groepen of na een bepaalde tijd automatisch worden verwijderd. Deze platforms worden dan ook op een andere manier ingezet voor mobilisatie. Ze

worden vooral gebruikt voor communicatie waarin concrete plannen worden gemaakt voor acties. De grotere mate van anonimiteit die deze platforms bieden, maakt het gemakkelijker om onder de radar van autoriteiten te blijven. Het gebruik van zowel openbare mainstreamplatforms als besloten platforms wijst op een zekere spanning van online mobilisatieprocessen: enerzijds streven online aanjagers naar maximale zichtbaarheid om een groot publiek te mobiliseren, terwijl zij anderzijds gebaat zijn bij een afgeschermde omgeving en anonimiteit om detectie en interventie door anderen te voorkomen. De beweging tussen verschillende typen platforms lijkt mede voort te komen uit deze spanning.

Dit patroon kwam ook naar voren in de casestudies. In het geval van de pro-Palestijnse studentenprotesten (casus 1) is een vergelijkbare splitsing te zien in het gebruik van platforms op basis van het doel van de communicatie. Het grote publiek werd bereikt via openbare Instagramaccounts, terwijl zaken rond planning en organisatie vooral plaatsvonden via WhatsApp en Telegram (Meijerink, 2024). Ook bij de Maccabi-rellen (casus 2) zagen we dit patroon terug. Uit onderzoek van NRC Handelsblad (Blokker & Adriaanse, 2024) blijkt dat er voorafgaand aan de gewelddadigheden rondom de voetbalwedstrijd op sociale media links werden gedeeld naar een WhatsAppgroep die een sleutelrol heeft gespeeld in de escalatie van deze gebeurtenissen. Veel communicatie rondom de rellen had een besloten karakter en vond voornamelijk plaats in WhatsApp-, Snapchat- en Telegramgroepen (zie o.a. ECLI:NL:RBAMS:2024:8155; Blokker & Adriaanse, 2024; Laumans & Soetenhorst, 2024).

De genoemde online platforms worden wereldwijd gebruikt. Het internationale karakter van deze platforms roept de vraag op in hoeverre internationale invloeden een rol spelen bij online mobilisatieprocessen. Uit de interviews blijkt dat het gedachtegoed en de modi operandi vaak afkomstig zijn uit het buitenland en vervolgens in Nederland navolging vinden. Volgens respondent 3 is dit in sommige gevallen ook concreet zichtbaar, waarbij het voorbeeld wordt gegeven van documenten van groeperingen die rechtstreeks zijn vertaald en aangepast naar de Nederlandse context. Daarnaast dienen specifieke acties in het buitenland regelmatig als inspiratiebron. Zo begonnen de studentenprotesten over de situatie in Gaza in april op Amerikaanse universiteiten, waarna soortgelijke protesten wereldwijd ontstonden. De Nederlandse studentenprotesten vertoonden duidelijke overeenkomsten met acties in andere landen, zowel in de eisen die werden gesteld, zoals het verbreken van banden met Israëlische universiteiten, als in de manieren waarop werd geprotesteerd, zoals de bezetting van universiteitsgebouwen en het opzetten van tentenkampen als zogenoemde '*liberated zones*' Ook kwamen er online reacties uit het buitenland op de Nederlandse studentenprotesten. Zo verschenen onder de berichten van de door ons geanalyseerde accounts reacties als *'Turkey salutes you, good-hearted people*' (reactie onder bericht van account 1). Respondenten geven aan dat buitenlandse groeperingen of takken van groeperingen zich incidenteel bemoeien met Nederlandse acties, bijvoorbeeld door steun uit te spreken of fysiek aanwezig te zijn bij acties. Het komt volgens respondenten echter zelden voor

dat een actie in Nederland direct wordt aangestuurd of geïnitieerd vanuit het buitenland.

Samenvattend laten de interviews en casestudies zien dat online mobilisatie plaatsvindt via een breed en voortdurend veranderend ecosysteem van platforms, waarbij verschillende platforms verschillende functies vervullen binnen het mobilisatieproces. Openbare platforms worden vooral gebruikt voor zichtbaarheid en brede mobilisatie, terwijl besloten platforms vaker dienen voor coördinatie en afgeschermde communicatie. Daarnaast blijkt dat online mobilisatieprocessen mede worden beïnvloed door internationale ontwikkelingen, narratieven en voorbeelden. In de volgende paragraaf wordt daarom ingezoomd op de inhoud en vorm van de online communicatie binnen deze processen.

4.1.2 *Content en communicatievormen*

Een tweede thema dat in veel interviews werd genoemd, is de communicatie die een rol speelt bij online mobilisatie. In deze paragraaf staan we stil bij de wijze waarop communicatie op deze platforms plaatsvindt, welke content wordt ingezet voor mobilisatie, en welk taalgebruik daarbij wordt gehanteerd. Uit de resultaten blijkt dat mobiliserende oproepen niet alleen via tekstberichten worden verspreid, maar ook via andere contentvormen, zoals afbeeldingen, video's en audioberichten. In sommige gevallen worden deze berichten daarnaast ondersteund door populaire, opzwepende muziek. Zo werd door de accounts die in het kader van de studentenprotesten (casus 1) zijn geanalyseerd een aantal keer het virale pro-Palestijnse protestlied 'Hind's Hall' van Macklemore onder berichtgeving van protestacties gezet. Door het algoritme van het platform hebben berichten waar dergelijke populaire audiofragmenten onder staan een groter bereik (Young, 2023). Naast tekstberichten zijn afbeeldingen de meest voorkomende vorm waarin oproepen online worden gedeeld in deze casus. Het gaat veelal om posterachtige ontwerpen waarin beeld en tekst op een doordachte manier samenkomen. De boodschap wordt overgebracht door het visueel benadrukken van kernwoorden, bijvoorbeeld door deze te vergroten of in felle kleuren weer te geven, ondersteund door foto's of illustraties.

Deze verschillende contentvormen kwamen ook duidelijk naar voren in de casestudies. Zo werd door een van de geanalyseerde accounts van de studentenprotesten (casus 1) een video gedeeld waarin iemand oproept om de protestactie te ondersteunen en '*solidair te zijn met de zaak*'. Bij de Maccabi-rellen (casus 2) speelden audioberichten op WhatsApp een rol in de aanloop naar de gewelddadigheden, zoals blijkt uit een onderzoek van Het Parool (Laumans & Soetenhorst, 2024). Voorafgaand aan de wedstrijd werden via audioberichten waarschuwingen verspreid over de supporters van Maccabi Tel Aviv, waarbij werd benadrukt dat veel van hen ex-militairen zouden zijn. Hierop kwamen reacties als: *'Elke man van ons is gelijk aan vijf van hen'*. Deze voorbeelden illustreren hoe verschillende contentvormen worden ingezet voor mobilisatie.

Naast de variatie in contentvormen is ook gekeken naar de wijze van communiceren en het taalgebruik van online oproepen. Uit de resultaten blijkt dat sommige online oproepen expliciet zijn, waarbij zowel het doel als de praktische details duidelijk worden gecommuniceerd. Dit type oproep is direct, concreet en 'to the point'. In de contentanalyse zagen we ook enkele expliciete oproepen. Een van de geanalyseerde accounts van de studentenprotesten (casus 1) plaatste bijvoorbeeld het bericht: *'SUPPORT DEMO @[LOCATIE] MOBILISE NOW!'*. Dit bericht bevatte tevens aanvullende uitleg over het doel van de demonstratie. In chatberichten rondom de Maccabi-rellen (casus 2) werd expliciet opgeroepen tot samenkomst en geweldpleging tegen supporters van Maccabi Tel Aviv, zoals blijkt uit jurisprudentie. Zo werd in een Snapchatgroep gezegd dat cobra's *'midden in die hooligans gegooid worden'*, werd er aangemoedigd om geweld te plegen door te zeggen *'bitje in en raggen'*, was er sprake van een online groep *'met 2k man erin die ook allemaal tegen die hooligans gaan matten'*, en werden in de oproep locatie en tijdstip vermeld (ECLI:NL:RBAMS:2024:8153).

Respondenten meldden echter dat de intentie achter online oproepen lang niet altijd zo duidelijk is. Er zou regelmatig sprake zijn van verhulde oproepen, waarbij de onderliggende intentie van de oproep minder zichtbaar is, of het voor buitenstaanders niet eens duidelijk is dat het om een oproep gaat. Verhulde oproepen kunnen verschillende vormen aannemen. De overgrote meerderheid van de respondenten gaf aan dat er regelmatig in indirecte of eufemistische bewoordingen wordt opgeroepen, waarbij de afzender niet expliciet aangeeft wat hij of zij bedoelt maar eerder suggereert of insinueert, waardoor ruimte overblijft voor meerdere interpretaties. In dit verband gaf een respondent het volgende voorbeeld:

> *'Bijvoorbeeld zeggen over een protest "Ik weet dat ze daar en daar staan, is het niet een keer tijd voor actie?" zonder duidelijk te zeggen van "We gaan daarheen." In die tijd [tijdens de coronapandemie] was dat opruiing, omdat je niet mocht samenkomen met meerdere mensen. Dat weten ze, dus dan plaatsen ze de oproep "Als het zou kunnen dan zou ik zeggen, ik zou daar en daar met een hele hoop mensen samen heen gaan" en dan zie je daar weer mensen op inhaken met "Misschien kom ik wel even kijken." Het befaamde koffiedrinken op [het] Museumplein in Amsterdam' – respondent 3*

Een andere respondent wijst erop dat in oproepen tot gewelddadige acties het woord 'geweld' zelden expliciet gebruikt wordt, ook als uit andere bronnen blijkt dat de beweging of groepering die de oproep plaatst wel degelijk een onderliggende geweldsintentie lijkt te hebben:

> *'Wat ik merk – en dat is misschien gebaseerd op een aanname – is dat er van best een redelijk clubje mensen een geweldsdreiging uitgaat, maar dat het woord "geweld" weinig naar voren komt in dat soort [online] groepen waar wij zicht op hebben. Ook in de manifestaties en dingen die gedeeld worden, wordt geweld niet per se als legitiem*

middel beschouwd. Terwijl als je kijkt naar de documenten die verspreid worden, zowel fysiek als online, als je die goed doorharkt, dan wordt er wel gezegd dat geweld gelegitimeerd is. Maar dat komt dan niet ter sprake in de chats.' – respondent 6

Ook wordt gebruikgemaakt van codetaal, zoals afkortingen die niet algemeen bekend zijn, memes met een onderliggende opruiende of polariserende boodschap, of 'leetspeak', wat inhoudt dat letters in woorden worden vervangen door cijfers of symbolen. In de online berichten rondom de studentenprotesten (casus 1) werd bijvoorbeeld gesproken over 'P4lestina' in plaats van 'Palestina'. Daarnaast viel in de online communicatie rondom de studentenprotesten op dat naarmate de gemoederen online opliepen, ook de communicatiestijl veranderde. Op de dag waarop een van de studentenprotestacties voor het eerst escaleerde, is bijvoorbeeld te zien hoe een account aanvankelijk relatief ingetogen communiceerde (eerste citaat) en later met meer hoofdletters, interpunctie en emoji's (tweede citaat):

'We invite everyone – students, alumni, supporters – who stands in solidarity with Palestine to come camp with us! Bring your tent, your mattress, your sleeping bag. Don't just watch us, join us!' – account 3

'SUPPORT DEMO @ [LOCATIE] MOBILISE NOW! ACROSS FROM ENCAMPMENT, [LOCATIE]; URGENT CALL FOR MOBILISATION – PLEASE SUPPORT OUR BRAVE CAMPERS!! We are at threat of eviction AND WE NEED EYES ON THE GROUND TO KEEP EACH OTHER SAFE. Please join the supporting protest at [LOCATIE], across from the encampment [locatie]. WE NEED COMMUNITY-WIDE SOLIDARITY!' – account 3

Een ander patroon dat zowel uit de interviews als uit de casestudies volgt, is het decentrale en niet-hiërarchische karakter van online mobilisatieprocessen. Deze processen verlopen steeds vaker via een dynamisch netwerk van individuen en groeperingen, in plaats van een piramidestructuur met een centrale aansturing van bovenaf. Losse groepen en netwerken werken bijvoorbeeld online met elkaar samen om anderen te informeren over of mobiliseren voor bepaalde acties:

'Online helpen ze elkaar ook. […] Ze nemen alles van elkaar over als ze een beetje in hetzelfde gedachtegoed zitten. Dan steunen ze elkaar en dan posten ze dingen van elkaar. […] Als het helpt en het past een beetje in het straatje, dan springen ze elkaar bij. Als het een mooie actie is.' – respondent 9

Uit de analyse van de studentenprotesten (casus 1) bleek dat de acties niet werden gecoördineerd door een specifieke organisatie. In plaats daarvan ontstond de mobilisatie vanuit een netwerk van verschillende groepen, organisaties en individuele gebruikers die online samenwerkten en informatie verspreidden. Dit decentrale patroon kwam nog sterker naar voren in de Maccabi-casus. Hierin werd via diverse chatgroepen en

accounts opgeroepen tot actie, zonder dat er sprake leek te zijn van een centrale regie. De offline manifestaties van deze oproepen, de flitsaanvallen verspreid door de stad, weerspiegelden deze gedecentraliseerde structuur. Dit laat zien hoe het online domein het mogelijk maakt om snel en effectief te mobiliseren zonder traditionele organisatievormen bestaande uit een piramidestructuur.

Tot slot komt uit de contentanalyse naar voren dat in beide casussen veel berichten worden gedeeld met een verslaggevend karakter. Vaak lijkt het te gaan om live beelden vanaf de locatie van de desbetreffende gebeurtenissen, gepaard met tekstberichten die een grote emotionele lading bevatten. In deze begeleidende teksten wordt soms een concrete oproep tot actie gedaan, maar in veel gevallen blijft deze achterwege. De berichten doen denken aan een vorm van 'burgerjournalistiek' zoals we die zien bij activistische protesten: socialemediagebruikers die tijdens en na de gebeurtenissen verslag uitbrengen en zo hun eigen perspectief op de actie delen (zie hoofdstuk 2). Dergelijke verslaggevende berichten maakten een aanzienlijk deel uit van de online communicatie in beide casussen. In het volgende wordt een aantal voorbeelden van verslaggevende berichten uit de casestudies uitgelicht.

Tijdens de studentenprotesten (casus 1) werd door verschillende accounts een video gedeeld waarin te zien was dat een demonstrant die op de grond lag werd geslagen met een wapenstok. Onder de beelden was een ander audiofragment gezet van burgemeester Halsema die zei*: 'Op het moment dat je dan niet vertrekt, ja dan loop je het risico om een klap te krijgen en ik ga me daar niet voor excuseren omdat ik namelijk vind dat mensen ook eigen verantwoordelijkheid hebben op het moment dat zij zien dat* een *politieoperatie aanstaande is.*' Het geanalyseerde account plaatste dit bericht met het bijschrift: *'TW: politiegeweld. Beeld: vreedzame student wordt in elkaar geslagen door ME'er tijdens de bezetting van Roetseneiland. Geluid: burgermeester Femke Halsema tijdens het spoeddebat over ingrijpen bij de UvA-protesten van afgelopen week. [Palestijnse vlaggen] The people united will never be defeated'.* Tijdens het spoeddebat vervolgde burgemeester Halsema haar zin met *'[een politieoperatie] waarbij mensen actief via barricades, het gooien van stenen en het gebruiken van brandblusapparaten verzet plegen, dan weten ze dat het naar kan worden*' (AT5, 2024). Dit zinsdeel, waarin burgemeester Halsema wees op het geweld dat werd gebruikt door sommige demonstranten, is niet opgenomen in het audiofragment. Het bericht werd zonder verdere context gedeeld en riep veel woede en verontwaardiging op bij bezoekers van het account, blijkt uit de reacties.

Ook tijdens de Maccabi-rellen (casus 2) werden online verslaggevende berichten verspreid. Zo deelde een account beelden van Maccabi-supporters die een Palestijnse vlag van een gevel trokken, met het volgende bijschrift: *'dit is wat joden gwn nu doen in amsterdam en jullie zitten osso [thuis] beweeg naar die kk amsterdam nu als het kan*' (Baeyens & Nicolay, 2024). Het bijschrift wekt de indruk dat het incident plaatsvond op het moment dat het bericht werd verstuurd. Echter, video's van hetzelfde incident werden

door verschillende accounts op uiteenlopende tijdstippen gedeeld, waardoor onduidelijk bleef wanneer het incident daadwerkelijk had plaatsgevonden. Een ander voorbeeld is een video van een man die in de gracht zwemt. Deze beelden werden online met uiteenlopende verklaringen verspreid: sommige accounts vermeldden dat het ging om een Maccabi-supporter die zelf in de gracht was gesprongen en overlast veroorzaakte, terwijl andere accounts beweerden dat de man in de gracht was geduwd of er vluchtend in was gesprongen (Baeyens & Nicolay, 2024). Ook kunnen deze berichten nepnieuws bevatten en hoeven ze niet afkomstig te zijn van personen die daadwerkelijk ter plaatse zijn. Uit jurisprudentie over de Maccabi-rellen (ECLI:NL:RBAMS:2024:8155) blijkt bijvoorbeeld dat een verdachte die meerdere beelden van de rellen deelde en via Apple Maps een locatie doorstuurde waar 'die Joden' zich bevonden, zelf niet aanwezig was bij de rellen. De rechtbank oordeelde dat deze informatie-uitwisseling kon bijdragen aan openlijke geweldpleging en veroordeelde de verdachte wegens het opzettelijk verschaffen van inlichtingen ter bevordering van geweld tegen personen van Joodse komaf en/of Maccabi-supporters. Hoewel dergelijke berichten dus de indruk wekken dat ze 'live' en ter plaatse zijn, blijkt dat niet altijd het geval te zijn.

Samenvattend laten de resultaten zien dat online mobilisatieprocessen gebruikmaken van uiteenlopende contentvormen, communicatiestijlen en netwerken van gebruikers. Mobiliserende communicatie verloopt niet alleen via expliciete tekstuele oproepen, maar ook via beelden, video's, audioberichten, symboliek, muziek en verslaggevende content die emoties kunnen versterken en de zichtbaarheid van acties vergroten. Daarbij varieert de communicatie van openlijke en directe oproepen tot meer verhulde, impliciete of gecodeerde vormen van mobilisatie. Tegelijkertijd wijzen zowel de interviews als de casestudies op het sterk decentrale karakter van deze processen: mobilisatie verloopt vaak via losse netwerken van accounts, groepen en individuen die elkaars content versterken en verspreiden zonder duidelijke centrale aansturing. Ook blijkt dat online verslaggeving en het delen van beelden een belangrijke rol spelen in de dynamiek van escalatie, onder meer doordat dergelijke berichten emoties, groepsvorming en gevoelens van urgentie kunnen versterken, terwijl de feitelijke context of betrouwbaarheid van de informatie niet altijd duidelijk is.

4.1.3 *Online gebruikers*

Naast de online platforms die worden gebruikt voor mobilisatie en de wijze waarop communicatie daarop plaatsvindt, staan we stil bij de gebruikers van deze platforms. We zijn daarbij niet alleen geïnteresseerd in personen die oproepen plaatsen, maar ook in het publiek dat deze oproepen ontvangt en er al dan niet op reageert. Onder 'het publiek' vallen personen die de berichten te zien krijgen doordat zij zich bijvoorbeeld in dezelfde online groepen bevinden, het account van een aanjager volgen of de oproep via algoritmes op hun tijdlijn tegenkomen. Bij het benaderen van online aangejaagde ordeverstoringen tracht de politie in te schatten of zich binnen dit publiek individuen bevinden die bereid zijn daadwerkelijk tot actie over te gaan, bijvoorbeeld omdat zij

zich sterk identificeren met de oproep tot geweld. Hierop wordt in de volgende paragrafen verder ingegaan. Het publiek van een online oproep is echter breder dan degenen die mogelijk gehoor geven aan een oproep. Zoals blijkt uit de literatuur (zie hoofdstuk 2) en bevestigd wordt door meerdere respondenten, zijn er in online omgevingen veel bystanders die lid zijn van online groepen, accounts volgen of bepaalde content op hun tijdlijn krijgen, maar niet actief deelnemen aan gesprekken of reacties plaatsen.

> *'Zijn er bystanders? Honderd procent. Als ik namelijk naar een groep kijk met 10.000 leden en ik draai een activiteitenlog uit van de actieve leden, dan haal ik er misschien 1.000 uit. Wat inhoudt dat er 9.000 man mee zitten te lezen.' – respondent 3*

Actieve bystanders

In het huidige onderzoek richten we ons echter niet op deze passieve bystanders, maar juist op actieve bystanders. Onder actieve bystanders verstaan wij personen die getuige zijn van online gedragingen die kunnen leiden tot grootschalige openbare-ordeverstoringen of strafbare acties, en die interveniëren om deze te voorkomen of te de-escaleren. Uit de interviews volgt dat actieve bystanders bijvoorbeeld van zich laten horen wanneer een oproep de grens van het moreel aanvaardbare of wettelijk toelaatbare overschrijdt. Dit kan namelijk tot een splitsing leiden tussen personen die achter de legale actie blijven staan en degenen die extremere intenties ontwikkelen. Dergelijke afsplitsingen komen volgens respondenten vaker voor. Een van de respondenten zegt daarover het volgende:

> *'Ik ken wel voorbeelden dat er een oproep is en men is iets van plan en we lezen daarop mee omdat het allemaal openbaar is. Mensen jutten elkaar op, dus het kan ook op een gegeven moment niet gek genoeg. Dan gaan ze op een gegeven moment de strafrechtelijke grens over en dan wordt het net even iets te extreem, dat er weleens mensen zeggen "ho, wacht even, ons originele idee willen we in stand houden, want we staan hier en hier voor en [we] willen ook geen gedoe, we willen wel kracht bij de boodschap houden". Dat er dan op een gegeven moment een splitsing komt. Dan krijg je vaak, dat als iemand wel echt het extremisme wil opzoeken, dat diegene toch naar kanalen gaat die minder openbaar zijn, want daar is minder weerstand.' – respondent 8*

Deze dynamiek wordt bevestigd door het rapport van Bakker en collega's (2021) waarin wordt beschreven dat verschillende protestgroepen regelmatig online samenwerken vanwege een gedeeld sentiment. Dat gedeelde sentiment kan een tijdelijke brug vormen tussen uiteenlopende thema's, zoals we bijvoorbeeld zagen bij de coronaprotesten en de boerenprotesten. Op online platforms wordt dan bijvoorbeeld opgeroepen om geïnteresseerden van verschillende protestthema's met elkaar in contact te brengen. Toch blijkt deze samenwerking kwetsbaar, want zodra een deel van de groep een afwijkende agenda ontwikkelt of radicaliseert, ontstaan er afsplitsingen.

Zoals eerder beschreven, zien we een onderscheid in actieve en passieve bystanders. Actieve bystanders zijn op basis van de resultaten ook weer op te delen in twee typen, namelijk degenen die online interveniëren, zoals in het citaat van respondent 8 hiervoor, en degenen die melding maken van de oproep. Deze typen sluiten elkaar niet uit, ze kunnen overlappen. In de volgende sectie worden deze twee typen actieve bystanders nader toegelicht en geïllustreerd aan de hand van voorbeelden uit de casestudies.

Het eerste type actieve bystanders, degenen die online interveniëren, bestaat uit individuen die in het online domein publiekelijk stelling nemen tegen bepaalde oproepen of kritisch reageren op specifieke standpunten. Dit wordt ook wel gezien als online tegengeluiden (zie hoofdstuk 2), zoals het uiten van kritiek door een reactie te plaatsen op de oproep, maar ook door het bericht met de mobiliserende oproep te verwijderen of door de groep te verlaten waarin de oproep is geplaatst. Dit laatste vormt eveneens een statement, omdat het de legitimiteit en vermeende representativiteit van de groep kan ondermijnen. Het volgen of lid zijn van een groep draagt immers bij aan de zichtbaarheid en invloed ervan.

Voor casus 1 hadden we inzicht in drie accounts die actief waren in de aanloop naar de pro-Palestijnse studentenprotesten in mei 2024. Dit stelde ons in staat om de reacties onder de geplaatste berichten te analyseren. Het overgrote deel van de reacties bestond uit voorstanders van de protestacties. Dit waren voornamelijk tekstuele steunbetuigingen (zoals *'helden'*, *'strijders'*, *'trots op jullie'*, *'Free Palestine'* en *'stay strong'*) en steunbetuigingen die werden geuit in emoji-tekens (voornamelijk emoji's van applaus, hartjes, vlammen, de Palestijnse vlag, een watermeloen en een gebalde vuist). Ook werd in de reacties geïnformeerd naar manieren om te helpen of bij te dragen aan de actie. Verder werden andere partijen getagd, zoals het account van de burgemeester, nieuwsprogramma's of kranten, om extra aandacht te genereren voor het bericht. Naast reacties van voorstanders, waren er ook reacties van tegenstanders zichtbaar. Deze reacties gebruikten bijvoorbeeld agressieve taal of bevatten emoji's van de Israëlische vlag. Tot slot zagen we enkele reacties die wij hebben gelabeld als reacties van interveniërende bystanders. Een deel daarvan bestond uit reacties waarin publiekelijk stelling werd genomen tegen de oproep van het account, bijvoorbeeld omdat zij het oneens waren met de actie of het achterliggende doel. Er waren echter ook bystanders die het overkoepelende doel – het genereren van aandacht voor de situatie in Gaza en het opkomen voor de Palestijnse bevolking – onderschreven, maar tegelijkertijd kritiek hadden op bepaalde aspecten van de uitvoering. Het ging dan bijvoorbeeld om de gewelddadige confrontaties met de politie of oproepen tot gezichtsbedekking en het dragen van zwarte kleding. Zo plaatste een bystander de volgende reactie onder een bericht van account 2: *'While I do understand the symbol of black, I do not agree with this call to wear black in combination with face masks. It does not create a welcoming or safe space. Please reconsider this call.'*

Voor de Maccabi-rellen (casus 2) hadden we geen direct inzicht in de relevante chatgroepen. In plaats daarvan is de analyse gebaseerd op jurisprudentie en mediaberichtgeving over de rol van online communicatie tijdens de rellen. Hoewel deze bronnen een redelijk goed beeld schetsen van de online dynamiek en de circulerende berichten, werd er nauwelijks aandacht besteed aan interventies door bystanders. De enige keer dat iets over tegengeluiden door bystanders werd vermeld, is een incident in een grote, cruciale chatgroep waarin op een bepaald moment werd voorgesteld om te verzamelen bij een moskee in de buurt van een pro-Palestinaprotest (*'[naam moskee] Word er gezegd nu'*, *'Verzamelen bij moskee'*). Dit voorstel werd verworpen met de boodschap 'dat de moskee erbuiten moest blijven' (ECLI:NL:RBAMS:2024:8177; Laumans & Soetenhorst, 2024).

Naast deze eerste categorie actieve bystanders – degenen die interveniëren op online platforms – zien we op basis van de interviews ook een tweede type: bystanders die melding maken van oproepen die zij als zorgwekkend beschouwen. Dergelijke meldingen worden bij uiteenlopende instanties en organisaties gedaan, waaronder de politie, via kanalen als Meld Misdaad Anoniem (MMA), maar ook bij de betreffende online platforms zelf. Volgens de geïnterviewde politiemedewerkers komt dit iets vaker voor dan bystanders die interveniëren op online platforms. Soms blijft het bij een eenmalige melding, maar respondenten wijzen ook op individuen die structureel bepaalde accounts of groepen monitoren en regelmatig meldingen doorgeven. Een van de respondenten noemt deze groep de '*thuis-OSINT'ers*'. Daarnaast komt het voor dat er in korte tijd veel meldingen binnenkomen vanuit verschillende personen. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij bedreigingen aan het adres van publieke figuren of tijdens actuele, beladen gebeurtenissen zoals incidenten gerelateerd aan de situatie in Gaza.

Respondenten zien niet alleen meldingen van individuele personen, maar ook samenwerkingsverbanden waarin groepen collectief optreden door systematisch bepaalde online domeinen te monitoren en informatie door te geven aan de politie. Sommige collectieven richten zich expliciet op het volgen van specifieke ideologische groeperingen en rapporteren hierover niet alleen aan instanties, maar delen hun bevindingen ook via eigen kanalen. Ook wijzen respondenten op een fenomeen waarbij aanhangers van tegengestelde ideologieën elkaar online proberen te ondermijnen door meldingen te maken van elkaars uitspraken en oproepen. Een respondent geeft bijvoorbeeld aan dat extreemrechtse en extreemlinkse groepen elkaar online in de gaten houden en soms melding maken van wat ze tegenkomen in elkaars groepen zodat de content of de gehele groep offline wordt gehaald. In casus 2 zagen we dat tegenstanders van Maccabi-supporters chatgroepen waar Maccabi-supports lid van waren, gebruikten om hun fysieke locatie te achterhalen. Een betrokken verdachte van de Maccabi-rellen deelde in een chatgroep een link met andere leden en vroeg hun deze door te sturen naar een 'Joodse Telegramgroep', zodat hij hun foto's en IP-adressen kon achterhalen: *'Stuur die jodendielinka.u.b.Ikkrijgdanfotoenip'*, *'Wegaanzeverasse'*(ECLI:NL:RBAMS:2024:8177).

Een belangrijk voordeel van online bystanders, zoals door meerdere respondenten genoemd, is dat zij kunnen bijdragen aan beter zicht op strafbare ontwikkelingen in het online domein. De politie heeft beperkte capaciteit en het online domein is enorm, waardoor het onmogelijk is om overal zicht op te hebben. In dat opzicht zouden online bystanders, mits zij een melding maken die bij de politie of een andere bevoegde instantie terechtkomt, een waardevolle rol kunnen spelen in het voorkomen of verminderen van strafbare acties. Respondent 6 merkt op dat bystanders in sommige gevallen daadwerkelijk een bijdrage kunnen leveren aan dit proces. Hoewel meerdere respondenten erkennen dat het waardevol is als meer mensen actief online meekijken, wordt op basis van de interviews duidelijk dat er ook nadelen zitten aan (het inzetten van) actieve bystanders bij de benadering van online aangejaagde ordeverstoringen en extremistische acties. Hierop wordt verder ingegaan in paragraaf 4.3.

Tot slot

Samenvattend laat deze paragraaf zien dat online mobilisatieprocessen rondom openbare-ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen zeer uiteenlopend en contextafhankelijk zijn. Tegelijkertijd zijn op basis van de interviews en casestudies enkele terugkerende patronen zichtbaar. Zo worden openbare platforms vaak ingezet om een breed publiek te bereiken, aandacht te genereren en steun te mobiliseren, terwijl besloten platforms vaker worden gebruikt voor coördinatie, groepsvorming en het delen van concretere informatie over acties. Mobiliserende communicatie verschijnt daarnaast in uiteenlopende vormen, waaronder tekstberichten, afbeeldingen, video's en audioberichten, en varieert van expliciete oproepen tot meer impliciete, suggestieve of gecodeerde communicatie. Ook berichten met een verslaggevend karakter lijken een belangrijke rol te spelen, doordat zij emoties, groepsdynamiek en gevoelens van urgentie kunnen versterken. Tegelijkertijd laten de resultaten zien dat online mobilisatieprocessen vaak decentraal verlopen via losse netwerken van gebruikers en accounts, zonder duidelijke centrale aansturing. Voor de politie betekent dit dat online signalen van mogelijke escalatie vaak ambigu zijn en moeilijk vooraf op waarde kunnen worden geschat. Tot slot is ingezoomd op de gebruikers van deze online omgevingen, met specifieke aandacht voor zogenoemde actieve bystanders: personen die online interveniëren of meldingen maken van zorgwekkende content. Hun mogelijke rol in het voorkomen of de-escaleren van openbare-ordeverstoringen en strafbare feiten wordt verder besproken in paragraaf 4.3.

4.2 Hoe gaat de politie om met online mobilisatieprocessen?

> *'Het is ook niet zo dat degene die het hardst roept, degene is die per se de actie zou uitvoeren. Dat maakt het ook zo ingewikkeld om de juiste informatie eruit te filteren' – respondent 2*

Zoals in de voorgaande paragraaf besproken, verschillen online mobilisatieprocessen aanzienlijk per casus, maar zijn er ook enkele terugkerende elementen. Ondanks de

kennis en ervaring op dit vlak blijft het voor de politie een uitdaging om in te schatten of online mobilisatie daadwerkelijk tot offline strafbare acties zal leiden. Waarop let de politie bij het monitoren van online activiteiten, en welke informatie is relevant bij het inschatten van de kans op grootschalige offline escalatie? Dit vereist een afweging van een breed scala aan factoren, waarbij elke situatie een unieke aanpak vereist. Hierna worden op basis van de interviews zes mogelijke indicatoren besproken.

Ten eerste kan relevante informatie verzameld worden over het account dat verantwoordelijk is voor de oproep, zodat een beeld kan worden gevormd van de mogelijke dreiging die van de afzender uitgaat. Om hier een inschatting van te maken, wordt bijvoorbeeld ingezoomd op betrokkenheid bij soortgelijke acties in het verleden. Zo wordt gekeken of er door de afzender eerder oproepen zijn gedaan en of die oproepen ergens toe hebben geleid. Daarbij wordt specifiek gekeken naar strafbare feiten. Daarnaast wordt een inschatting gemaakt van het bereik van de afzender en de beschikbare middelen voor offline mobilisatie. Het bereik van een online oproep wordt onder andere ingeschat door het aantal volgers van het account dat de oproep plaatst, de omvang van de groep waarin de oproep wordt gedeeld en de mate van steun die de oproep krijgt. De mate van steun kan blijken uit de reacties, zowel in de vorm van likes als schriftelijke reacties. Niet alleen het aantal reacties is van belang, maar ook de aard van de reacties (Wat wordt er gezegd?), de aard van het publiek (Wat voor accounts lezen en reageren op de oproep?) en de frequentie waarmee het bericht gedeeld wordt.

Het is echter belangrijk om te benadrukken dat pas een concreet beeld kan worden geschetst wanneer bekend is welke persoon of personen achter het account schuilgaan. Dat is alleen mogelijk als er een bevel van de officier van justitie is afgegeven. Ook hoeven de genoemde signalen niet altijd betrouwbare indicaties te zijn van het daadwerkelijke mobilisatievermogen. Een respondent noemt als voorbeeld de Black Lives Matter-demonstratie tijdens de coronaperiode, waarbij de daadwerkelijke opkomst veel groter was dan verwacht, waardoor de anderhalvemeterafstandsregel die destijds gold niet gehandhaafd kon worden. De politie hield bij deze demonstratie onder andere in de gaten hoe vaak oproepen om naar de Dam te komen online werden gedeeld. Door het feit dat ook influencers met een groot bereik deze oproepen verspreidden, was de daadwerkelijke opkomst echter veel groter dan vooraf was ingeschat. Andere factoren, in dit geval de betrokkenheid van invloedrijke personen, kunnen dus eveneens een belangrijke rol spelen:

> *'Dat kan heel verrassend zijn. Soms wordt [een online oproep] veel gedeeld en is de opkomst vele malen minder. Andersom hebben we [ook] gezien. Het meest tot de verbeelding sprekend was het protest van 1 juni 2020 op de Dam. Dat was toen van Black Lives Matter. Dat was natuurlijk ook nog in coronatijd. Wat wij [online] zagen was vele malen minder dan wat er uiteindelijk kwam demonstreren. […] We hadden gemist dat het zo groot was. Dat had ermee te maken dat er influencers tussen zaten die*

dat deelden. Die hadden een heel groot bereik en dat is gewoon ergens niet opgedaan.' – respondent 5

Ten tweede kan de reactie van het publiek een signaal zijn dat kan wijzen op een verschuiving van online naar offline mobilisatie. De mate waarin de ontvangers zich identificeren met de oproep en het achterliggende doel, en de vorming van een groep die zich aangesproken voelt en mogelijk bereid is om in actie te komen, kunnen belangrijke signalen zijn. Daarbij kunnen de context en framing van een aangekondigde protestactie de dynamiek versterken. Wanneer een protest bijvoorbeeld wordt gepresenteerd als een vervolg of reactie op eerdere protesten, kan dit spanningen tussen de betrokken groepen versterken en daarmee de kans op escalatie vergroten, vooral wanneer er sprake is van een samenkomst van groepen met tegengestelde (ideologische) standpunten. Het omgekeerde komt echter ook voor; vervolgacties trekken soms juist minder deelnemers aan doordat de nieuwigheid eraf is. Deze dynamiek kan dus beide richtingen op werken.

Ten derde kunnen opvallende veranderingen in online communicatiepatronen eveneens een belangrijk signaal zijn. Een verschuiving in taalgebruik (zie paragraaf 4.1) of een plotselinge afname van activiteit op openbare platforms kan erop duiden dat er is overgestapt naar besloten platforms of offline communicatie, waar verdere coördinatie buiten het zicht plaatsvindt. De ideologische legitimatie van voorgenomen acties kan een andere indicator zijn. In de communicatie kan worden verwezen naar overtuigingen die wetsovertreding of geweld rechtvaardigen. Ook de houding tegenover autoriteiten biedt inzicht in daadwerkelijke intenties; contact met een wijkagent kan bijvoorbeeld leiden tot verzachting of juist verharding van standpunten. Tot slot speelt de concreetheid van de oproep een cruciale rol. Hoe specifieker de oproep, hoe serieuzer het wordt genomen. Een oproep kan bijvoorbeeld een duidelijk doelwit noemen en details bevatten zoals datum, tijdstip en locatie. Interessant in dit verband is de volgende uitspraak van een respondent:

'Het is te lastig om snel achter een username een gebruiker te vinden, dus ik probeer wel te kijken in wat voor context het gezegd wordt. Is het een hele gerichte context of is het meer van "Hij moet dood want ik mag zijn mening niet", zo in het luchtledige maar niet heel specifiek. Ik denk dat dat een beetje de nuance is van wanneer je er wel iets mee doet en wanneer niet. […] Of als je specifieke namen hebt van wie hij bedoelt. Het kan ook zijn dat het meer gaat om een soort gedachtegoed. "Alle mensen van XR moeten eraan", dat is weer zo luchtledig en daar heb je niet zo veel aan.' – respondent 11

Deze respondent geeft aan dat een oproep met een concreet, individueel doelwit over het algemeen serieuzer wordt genomen dan een algemene bedreiging tegen een bredere groep. Toch blijkt uit de Maccabi-casus dat ook algemene bedreigingen gericht op een groep zoals 'Joden' of 'zio's' kunnen uitmonden in fysiek geweld. Dit laat zien dat

zelfs vage of algemene dreigingen niet per definitie onschuldig zijn en, afhankelijk van de context, alsnog tot offline escalatie kunnen leiden. In het geval van de Maccabi-rellen waren er Maccabi-supporters aanwezig in Amsterdam, waardoor algemene bedreigingen gericht op 'Joden' of 'zio's' wel een concrete betekenis kregen. Daar komt bij dat online uitlatingen op zichzelf soms ook al strafbaar zijn, bijvoorbeeld wanneer ze voldoen aan de wettelijke criteria voor bedreiging of opruiing. De politie moet dus niet alleen beoordelen in hoeverre een online uiting mogelijk kan leiden tot fysieke actie, maar ook inschatten of de uiting als zodanig al strafbaar is. Dit onderstreept nogmaals hoe complex het inschatten van offline mobilisatie op basis van online uitingen is.

4.3 Obstakels in de aanpak van online mobilisatie

In de vorige paragraaf zijn verschillende online uitingen en gedragingen besproken die kunnen wijzen op mobilisatie voor openbare-ordeverstoringen en strafbare (extremistische) feiten. De interpretatie van deze signalen is complex, en deze complexiteit wordt verder vergroot doordat de politie bij haar benadering van dit soort mobilisatieprocessen met diverse obstakels wordt geconfronteerd. Deze obstakels worden hierna besproken.

4.3.1 *Anticipatie op (mogelijk) politieoptreden*

> *'We zien dat dit type [disruptieve] protesten steeds meer inspeelt op datgene wat wij zouden kunnen voorkomen. Dat zij dus in hun voorbereiding zorgen dat er bijvoorbeeld cellen zijn die los van elkaar kunnen acteren of dat er op meerdere plekken iets gebeurt. Er is wel een samenhang, maar zij praten daar niet openlijk over op het moment dat wij op straat daarbij staan. […] Zij passen, denk ik, hun methodiek aan op basis van hoe wij kennis kunnen nemen van wat zij gaan doen. En wij zien dus dat er meer verhullend of meer in heimelijke zin over wordt gesproken.' – respondent 5*

Uit de interviews en casestudies blijkt dat online aanjagers in uiteenlopende contexten anticiperen op mogelijk politieoptreden. Terwijl politie en andere betrokken instanties proberen zicht te krijgen op online aangejaagde ordeverstoringen en mogelijke escalatie, passen online netwerken, groepen en individuen hun communicatie en gedrag hier soms op aan. Respondenten beschrijven dit als een voortdurende wisselwerking waarbij zowel politie als online aanjagers hun werkwijzen aanpassen aan nieuwe omstandigheden, technologische ontwikkelingen en eerdere ervaringen. Verschillende respondenten spreken in dit verband over een voortdurende 'wedloop', waarbij beide kanten proberen zich aan te passen aan elkaars handelen.

Volgens respondenten wordt deze dynamiek versterkt door technologische ontwikkelingen. Zo zouden sommige online aanjagers bewust experimenteren met andere contentvormen of communicatiestructuren om minder zichtbaar te zijn voor moderatie, monitoring of tegenreacties van andere gebruikers. Een respondent noemt bijvoor-

beeld dat teksten soms niet langer als pdf of platte tekst worden gedeeld, maar verwerkt worden in video's of afbeeldingen, waardoor automatische detectie moeilijker wordt. Ook de opkomst van versleutelde communicatie en kunstmatige intelligentie zou deze dynamiek verder versnellen.

Tegelijkertijd is het belangrijk om te benadrukken dat dergelijke gedragingen niet automatisch betekenen dat sprake is van strafbare intenties. Respondenten noemen uiteenlopende verklaringen voor het veiligheidsbewustzijn binnen online mobilisatieprocessen. In sommige gevallen lijkt sprake van bewust ontwijken van detectie vanwege mogelijk strafbare gedragingen, terwijl in andere gevallen zorgen over privacy, doxing, online intimidatie of – in de beleving van betrokkenen – disproportioneel politieoptreden een rol spelen. Anticipatie op politieoptreden moet daarom volgens respondenten steeds in de context van de specifieke casus worden beoordeeld.

Uit de interviews en casestudies komen verschillende manieren naar voren waarop online aanjagers anticiperen op mogelijk politieoptreden. Ten eerste blijkt dat binnen online mobilisatieprocessen regelmatig praktische en juridische informatie wordt gedeeld over politieoptreden, bevoegdheden en mogelijke consequenties van deelname aan acties. Het gaat bijvoorbeeld om informatie over demonstratierecht, politiebevoegdheden, rechten bij aanhouding, de aanwezigheid van politie op specifieke locaties en contactgegevens van advocaten of arrestantengroepen. In de geanalyseerde accounts rondom de studentenprotesten (casus 1) werden dergelijke berichten regelmatig gedeeld. Ook rondom de Maccabi-rellen (casus 2) verschenen berichten waarin werd verwezen naar juridische ondersteuning voor mogelijke arrestanten. Volgens NRC Handelsblad werd op sociale media gedeeld dat 'advocaten klaarstaan' om gearresteerden te helpen (Steketee, 2024). Deze voorbeelden laten zien dat online mobilisatieprocessen niet alleen gericht zijn op het mobiliseren van deelnemers, maar ook op het voorbereiden van deelnemers op mogelijk politieoptreden en de juridische gevolgen van deelname aan acties.

Ten tweede blijkt uit de interviews dat online informatie over politieoptreden en bevoegdheden regelmatig onjuist, onvolledig of sterk gekleurd wordt weergegeven. Respondenten geven aan dat online berichten vaak een kern van waarheid bevatten – bijvoorbeeld over cameratoezicht, informatiecoördinatie of de aanwezigheid van agenten in burger – maar dat deze elementen vervolgens worden uitvergroot of in een bredere anti-politie- of anti-overheidscontext worden geplaatst. Volgens respondenten kan dit bijdragen aan wantrouwen, polarisatie en escalatie. Respondenten wijzen er bijvoorbeeld op dat online regelmatig verwarring ontstaat over de inzet van agenten in burger tijdens demonstraties. De aanwezigheid van politiemedewerkers in burger wordt door sommige demonstranten of online aanjagers geïnterpreteerd als 'infiltratie' of 'werken onder dekmantel'. Respondenten benadrukken echter dat onderscheid moet worden gemaakt tussen verschillende vormen van politieoptreden. De inzet van agenten in burger kan plaatsvinden vanuit de reguliere politietaak op grond van art. 3 Politiewet,

bijvoorbeeld ten behoeve van informatiepositie, signalering of de-escalatie. Deze medewerkers zijn voor demonstranten doorgaans niet herkenbaar als politiefunctionaris, maar opereren daarbij niet noodzakelijk onder een valse identiteit of als heimelijk lid van een groep. Dat verschilt van strafvorderlijke bijzondere opsporingsbevoegdheden (BOB-middelen), zoals infiltratie of stelselmatige informatie-inwinning, die uitsluitend onder strikte wettelijke voorwaarden en binnen een opsporingsonderzoek naar ernstige strafbare feiten mogen worden ingezet onder gezag van het Openbaar Ministerie. Volgens respondenten worden deze verschillende vormen van optreden online regelmatig door elkaar gehaald.

> *'Je kan niet zomaar iemand vanuit de politie als "demonstrant" laten meedoen. […] Je kan een hele boel inzetten maar dat kan alleen als er misdrijven zijn en dat soort dingen. Dan kan je gebruikmaken van BOB-middelen. Dan kan je mensen inzetten, maar dat heet "werken onder dekmantel" en daar moet je best een pittige verdenking voor hebben. Dat kan niet zomaar bij demonstraties en dat is maar goed ook want we hebben vrijheid van demonstreren dus daar kan je nooit hoog op inzetten. Die vrijheid wordt door ons gewaarborgd.' – respondent 7*

Ook in de contentanalyse kwamen voorbeelden naar voren van online berichten waarin politiebevoegdheden op onjuiste of sterk gechargeerde wijze werden weergegeven. In berichten rondom de studentenprotesten (casus 1) werd bijvoorbeeld gesteld dat de politie doelbewust demonstranten zou 'kidnappen' of willekeurig zou arresteren om demonstraties te intimideren. Daarnaast verschenen online beschuldigingen dat aanhoudingseenheden ('Romeo's') bewust zouden worden ingezet om protesten te laten escaleren. Dergelijke berichten illustreren hoe online narratieven over politieoptreden onderdeel kunnen worden van bredere mobilisatie- en escalatiedynamieken.

Ten derde blijkt uit de interviews dat online aanjagers strategisch gebruikmaken van verschillende platforms, afhankelijk van het communicatiedoel. Zoals eerder beschreven, worden openbare platforms vaker gebruikt voor zichtbaarheid en brede mobilisatie, terwijl besloten platforms vaker worden ingezet voor coördinatie, onderlinge afstemming of communicatie over meer gevoelige onderwerpen. Volgens respondenten hangt dit mede samen met een groeiend bewustzijn dat online communicatie zichtbaar kan zijn voor politie, platforms of andere gebruikers. Respondenten geven aan dat dit veiligheidsbewustzijn vaak toeneemt naarmate groepen radicaler worden of de bereidheid tot strafbare feiten groeit.

> *'Wat je vroeger zag op Telegram, dat was eigenlijk de broedplaats voor extreemrechts. Alleen er zijn natuurlijk wereldwijd honderden personen gepakt die daar actief waren. Ze blijven niet hun hoofd stoten dus die groepen bestaan nog, maar ze zijn zich veel meer veiligheidsbewust. Je ziet dat een gedeelte van de gesprekken naar DM's verdwijnt, dat is direct messaging. Dat geven ze ook aan: "Niet hier, via DM."' – respondent 3*

Respondenten benadrukken echter dat verschuivingen tussen platforms niet uitsluitend voortkomen uit veiligheidsbewustzijn of heimelijkheid. Platformmigratie kan ook samenhangen met ideologische voorkeuren, privacyoverwegingen, veranderend moderatiebeleid of bredere culturele trends. Zo verlieten sommige gebruikers X (voorheen Twitter) na de overname door Elon Musk om principiële redenen, terwijl vergelijkbare discussies momenteel spelen rondom platforms van Meta.

Ten vierde blijkt uit de interviews dat online aanjagers elkaar soms expliciet waarschuwen voor de mogelijkheid dat instanties, journalisten of tegenstanders meelezen in online groepen. Respondenten noemen voorbeelden van opmerkingen als 'We worden toch wel gevolgd' of oproepen om gevoelige informatie niet in openbare groepen te delen. Volgens respondenten komt deze alertheid voor binnen uiteenlopende netwerken, maar lijkt zij sterker aanwezig bij groepen met een uitgesproken anti-institutioneel of anti-overheidssentiment.

Ten vijfde geven respondenten aan dat concrete details over acties soms bewust slechts met een beperkte groep worden gedeeld. Slechts een klein deel van de betrokkenen zou volledig zicht hebben op specifieke plannen, locaties of rollen. Volgens respondenten gebeurt dit deels om te voorkomen dat informatie uitlekt naar politie, media of tegenstanders. In sommige gevallen worden besloten online kanalen zelfs als onvoldoende veilig beschouwd en vindt afstemming uitsluitend offline plaats.

Ten zesde blijkt uit zowel de interviews als de casestudies dat online aanjagers regelmatig gebruikmaken van verhullende of gecodeerde communicatie. Zoals eerder beschreven, gebeurt dit onder andere via eufemistisch taalgebruik, codetaal, afkortingen, memes of visuele symboliek. Volgens respondenten biedt dergelijke communicatie meer ruimte voor interpretatie, waardoor het lastiger wordt om intenties of strafbaarheid vast te stellen. Ook visuele tactieken spelen hierbij een rol. Zo worden gezichten in beeldmateriaal soms geblurd of wordt opgeroepen tot gezichtsbedekking.

In de studentenprotesten (casus 1) werd bijvoorbeeld gedeeld:

> *'We wear black and cover our faces to ensure collective anonymity. We do this to protect ourselves from dangerous and incriminating tactics by the police, the CvB, and extremist doxxing groups.' – account 2*

Ook in de Maccabi-casus verschenen vergelijkbare oproepen:

> *'Bivak mee en alleen zwart aan.' – bericht in Snapchatgroep (ECLI:NL:RBAMS:2024:8153)*

Ten zevende geven respondenten aan dat online aanjagers soms bewust proberen politie-inzet of aandacht te beïnvloeden. Volgens respondenten gebeurt dit bijvoorbeeld door acties te plannen op momenten waarop politiecapaciteit elders nodig is, door

bewust verwarrende informatie te verspreiden of door locaties en tijdstippen te wijzigen. Respondenten vergelijken deze tactieken geregeld met strategieën uit de hooliganwereld, waar misleiding richting politie volgens hen vaker voorkomt.

> *'Waarbij je op moet passen dat je je niet laat misleiden. […] Je kunt het dus ook manipuleren. […] Je moet je wel telkens bewust zijn van datgene wat je denkt te zien, wat je niet ziet, en wat je verteld wordt.' – respondent 5*

De Maccabi-casus laat zien hoe dergelijke dynamieken de informatiepositie van de politie kunnen compliceren. De politie ging aanvankelijk uit van mogelijke confrontaties rondom de Johan Cruijff Arena en het Centraal Station, terwijl uiteindelijk sprake was van kleinschalige, verspreide hit-and-runacties op verschillende locaties in de stad. In online communicatie werden bovendien locaties van politie-inzet gedeeld zodat groepen hun bewegingen daarop konden aanpassen.

Tot slot blijkt uit de interviews en casestudies dat online groepen soms bewust van naam veranderen, nieuwe groepen aanmaken of migreren naar andere platforms. Respondenten geven aan dat dit het voor politie en andere betrokken instanties lastiger kan maken om zicht te houden op online netwerken, groepsdynamieken en communicatiepatronen. In de Maccabi-casus veranderde een belangrijke WhatsAppgroep voorafgaand aan de gewelddadigheden meerdere keren van naam: van 'Free Palstine' naar uiteindelijk 'Buurthuis 2' (zie o.a. ECLI:NL:RBAMS:2024:8155; Laumans & Soetenhorst, 2024). Volgens respondenten kunnen dergelijke veranderingen voortkomen uit veiligheidsbewustzijn, pogingen om minder zichtbaar te zijn voor buitenstaanders of uit bredere dynamieken waarbij online groepen zich snel aanpassen en opnieuw organiseren.

Samenvattend laten de interviews en casestudies zien dat online mobilisatieprocessen niet alleen draaien om het mobiliseren van deelnemers, maar ook om het anticiperen op mogelijke reacties van politie, platforms, media en andere actoren. Online aanjagers passen daarbij hun communicatie, platformgebruik en organisatievormen voortdurend aan. De resultaten wijzen op een dynamische wisselwerking waarin zichtbaarheid, anonimiteit, mobilisatie en veiligheidsbewustzijn voortdurend met elkaar op gespannen voet staan. Tegelijkertijd benadrukken respondenten dat dergelijke gedragingen niet automatisch wijzen op strafbare intenties en dat context, proportionaliteit en duiding essentieel blijven bij de interpretatie van online signalen.

4.3.2 *Taakverdeling en beleidslijnen*

Uit de interviews volgt dat respondenten worstelen met de grens tussen legitiem activisme enerzijds en strafbare gedragingen die in sommige gevallen kunnen volgen op activisme anderzijds. Deze grens wordt ervaren als een grijs gebied, waarvan zowel in de online als offline wereld sprake is. Om deze dynamiek goed in kaart te brengen,

bespreken we eerst de uitdagingen waar respondenten in de offline wereld tegenaan lopen, waarna we ingaan op de online aanpak. Zoals eerder beschreven (zie hoofdstuk 2), werkt de politie onder het gezag van de burgemeester waar het de openbare orde betreft, zoals in het geval van vreedzame demonstraties. Wanneer hier echter strafbare feiten bij komen, opereert de politie onder het gezag van de officier van justitie. Dit onderscheid vervaagt wanneer activistische acties, zoals demonstraties, escaleren in strafbare feiten. Volgens respondenten is het niet altijd duidelijk wanneer de politie betrokken moet worden bij (mobilisatie voor) openbare-ordeverstoringen, vanuit welke rol en op basis van welke indicator, overtreding of strafbaar feit. Een respondent geeft als voorbeeld dat een vooraf aangekondigde demonstratie op een daarvoor aangewezen locatie, zoals het Malieveld in Den Haag, doorgaans volledig onder activisme valt. In dergelijke gevallen treedt de politie slechts ondersteunend op als facilitator. Wanneer een groepering echter structureel snelwegen blokkeert, gaat dit volgens de respondent verder dan een geringe overtreding van de wet en ontstaat er een grijs gebied. Dit spanningsveld, waarin de grens tussen legitiem activisme en strafbare gedragingen voor zowel burgers als professionals niet meer duidelijk is, is voortdurend in ontwikkeling.

Opvallend is bovendien dat meerdere geïnterviewde politiemedewerkers behoefte hebben aan een scherpere afbakening van toegestaan gedrag binnen het kader van de openbare orde. Onder respondenten heerst onduidelijkheid over de precieze grenzen van de openbare orde. De inzet van de politie verschilt nu sterk per situatie en er ontbreken duidelijke richtlijnen, wat de consistentie en voorspelbaarheid van handhaving in de weg staat. Dit kan gevolgen hebben voor zowel de effectiviteit van politieoptreden als het maatschappelijk draagvlak ervoor. Deze bevindingen worden ondersteund door de contentanalyse. Tijdens de studentenprotesten (casus 1) werden onder berichten van de geanalyseerde accounts verschillende kritische reacties geplaatst over het optreden van de politie. Daarbij werd bijvoorbeeld verwezen naar andere protesten om een gevoel van ongelijkheid te benadrukken:

> *'Boeren mogen met asbest, mest en vuurkorven (snel)wegen blokkeren en anderen in gevaar brengen, maar amper een politicus die ernaar kraait. Nee, pak studenten flink aan ("anarchie" roepen BBB en PVV) en sla erop los. Democratie in Nederland anno 2024 …' – reactie onder bericht van account 1*

> *'Dit deden ze niet met die klimaatshit die de hele weg blokte' – reactie onder bericht van account 2*

De interviews en casestudies laten daarmee zien dat online aangejaagde ordeverstoringen niet alleen operationele uitdagingen opleveren, maar ook vragen oproepen over proportionaliteit, rechtsgelijkheid en de rol van de politie binnen een democratische rechtsstaat. Respondenten benadrukken dat juist in dit soort grijze gebieden behoefte bestaat aan duidelijkere beleidslijnen en handelingskaders voor de politie, met name

waar het gaat om de overgang van legitiem activisme naar mogelijke openbare-orde-verstoringen of strafbare feiten.

4.3.3 *Monitoring en capaciteit*

De interviews tonen aan dat er niet alleen behoefte is aan duidelijkere beleidslijnen voor politiehandhaving bij openbare-ordeverstoringen in de offline wereld, maar ook aan betere en concretere beleidslijnen over online monitoring en gegevensvergaring op dit gebied. Ten aanzien van dit laatste dient opgemerkt te worden dat nieuwe wetgeving in de maak is (zie hoofdstuk 2, paragraaf 2.3.1) maar dat deze ten tijde van dit onderzoek nog niet in werking is getreden. Onder de geïnterviewde politiemedewerkers bestaat vooral onduidelijkheid over wanneer er sprake is van een privacy-inbreuk en wanneer online informatie als openbaar wordt beschouwd en wanneer niet. Dit is een belangrijk onderscheid, omdat het bepaalt hoe de politie toegang krijgt tot, en gebruikmaakt van online informatie (zie paragraaf 2.3.1).
Dat online monitoring een juridisch complex vraagstuk is, blijkt ook uit recente jurisprudentie. In een vonnis over een verdachte van de Maccabi-rellen (ECLI:NL:RBAMS:2024:8177) voerde de verdediging aan dat sprake was van een vormverzuim omdat de politie zonder toereikende wettelijke grondslag had geïnfiltreerd in een WhatsAppgroep. De rechtbank oordeelde echter dat geen sprake was van infiltratie of een vormverzuim. Volgens de rechtbank leverde de deelname in de WhatsAppgroep in deze casus geen zodanig volledig beeld op van een aspect van het privéleven van de verdachte dat sprake was van een meer dan beperkte inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. Daarbij woog de rechtbank onder meer mee dat het ging om een grote WhatsAppgroep met circa 900 deelnemers, met een brede en relatief willekeurige samenstelling, en dat de verbalisanten slechts gedurende een beperkte periode (circa 25 uur) toegang hadden tot de groep.

Uit het vonnis blijkt daarmee dat de beoordeling sterk afhankelijk is van de concrete omstandigheden van het geval. De rechtbank noemt onder meer de grootte van de groep, de mate van onderlinge verbondenheid en de duur van de monitoring als relevante factoren, maar formuleert daarbij geen harde onder- of bovengrenzen. Een ander arrest over online opruiing tijdens de coronaperiode (ECLI:NL:GHDHA:2023:2207) gaat uitgebreider in op het onderscheid tussen openbare en niet-openbare online communicatie. Naast vergelijkbare factoren noemt het hof onder andere de toetredingsvoorwaarden van de groep, de vraag of deelnemers elkaar ook offline kennen of ontmoeten en de mate waarin binnen de groep een verwachting van vertrouwelijkheid bestaat. De jurisprudentie laat daarmee zien dat de beoordeling van online monitoring en de openbaarheid van online communicatie plaatsvinden aan de hand van een contextafhankelijke belangenafweging waarbij verschillende factoren in onderlinge samenhang worden beoordeeld.

De interviews tonen aan dat binnen de politie behoefte bestaat aan concretere richtlijnen en regelgeving op het gebied van online monitoring. Een van de respondenten gaf bijvoorbeeld aan dat er momenteel weliswaar inspanningen worden geleverd om deze richtlijnen en regelgeving te verbeteren, maar dat er op het moment van het interview nog onvoldoende houvast is. Op de vraag wat dan precies concreter mag zijn, antwoordde de respondent het volgende:

> *'Hoe vaak je ergens naar mag kijken, hoe je dat moet vastleggen, wat je vervolgens met die informatie kan gaan doen, of je daar strafrechtelijk iets mee kan doen, hoe je die informatie kan delen met andere belanghebbenden eventueel. Dus eigenlijk dat hele proces wat we ook met politie-informatie hebben. Ik kan me voorstellen dat in de Wet politiegegevens bijvoorbeeld een subartikel erbij moet komen waarin dit wordt ingeleid.' – respondent 6*

Dit gebrek aan duidelijke kaders heeft niet alleen gevolgen voor het handelen in het moment, maar ook voor de toetsbaarheid van digitaal politiewerk achteraf. Met toetsbaarheid wordt bedoeld de mogelijkheid om het handelen van politiemedewerkers te kunnen evalueren op basis van criteria zoals rechtmatigheid, proportionaliteit en effectiviteit. Zonder heldere kaders en richtlijnen is het lastig om te bepalen of een specifieke online handeling binnen de politiebevoegdheden valt of dat er bijvoorbeeld sprake is van disproportioneel ingrijpen of schending van rechten. Bovendien kan het gebrek aan toetsbare kaders leiden tot handelingsverlegenheid bij medewerkers. In meerdere interviews gaven respondenten aan dat onzekerheid over wat is toegestaan op het gebied van online monitoring in sommige gevallen tot handelingsverlegenheid leidt.

Het huidige juridische kader wordt bovendien als te beperkt ervaren, omdat van de politie op dit vlak meer wordt verwacht dan wat juridisch is toegestaan, zowel door het bevoegd gezag als door de samenleving. Een meerderheid van de respondenten geeft aan dat er sprake is van een spanningsveld tussen juridische mogelijkheden en deze verwachtingen. Volgens respondent 1 heerst binnen de politie een cultuur van 'zo snel mogelijk ingrijpen' bij strafbare feiten, terwijl er tegelijkertijd de behoefte bestaat om langer zicht te houden op online groepen en ontwikkelingen, wat van groot belang kan zijn om online aangejaagde strafbare acties te voorkomen of verminderen. Het verkennen van online sporen, waarvan nog onduidelijk is waar ze naartoe leiden, gebeurt volgens deze respondent momenteel te weinig, terwijl het een belangrijke rol speelt bij duiding. Dit wordt beaamd door respondent 11, die aangeeft dat het huidige kader voor online monitoring niet werkbaar is. Deze respondent wijst erop dat voor het monitoren van online accounts of groepen al snel toestemming van de officier van justitie nodig is, tenzij het gaat om het eenmalig checken van een account of groep. Het is echter lastig om op basis van één enkel bericht een inschatting te maken van de bereidheid tot offline strafbare acties. Tegelijkertijd is het niet wenselijk om elke keer de officier van justitie om toestemming te vragen, omdat dit de officier te veel belast.

'Soms is het lastig te duiden, bijvoorbeeld als je één keer één bericht van iemand ziet en je kan niet meer zien dan dat. Dan zou het weleens interessant zijn om door te kunnen kijken wat er nog meer komt vanuit dat kanaal, maar dan zit je eigenlijk alweer met de wetgeving die dan een soort grijs gebied wordt. [...] Het [juridisch kader] is wel duidelijk maar het is niet handig. Het is niet echt werkbaar en ook niet echt realistisch. Dat is wel iets waar we veel tegen aanlopen en alleen maar meer tegenaan gaan lopen' – respondent 11

Deze respondent merkt op dat het evenmin wenselijk is om zonder zorgvuldige afweging allerlei groepen en kanalen online te volgen. Deze zorg wordt gedeeld door respondent 8, die waarschuwt voor de risico's van te ruime bevoegdheden op dit terrein, terwijl ruimere bevoegdheden wel nodig zijn om te kunnen voldoen aan de informatiebehoefte van het bevoegd gezag:

'[Ruimere bevoegdheden op het vlak van monitoring zouden] onze baan soms een stukje makkelijker maken. Aan de andere kant, maar dat is dan echt weer mijn persoonlijke mening, zit daar zeker een grens aan. Ik vind dat je daarin ook gepaste afstand moet bewaren. Ik zou er niet in door willen schieten. Ik wil geen politiestaat inrichten, maar er wordt wel veel gevraagd van de politieorganisatie. Er wordt veel gevraagd "Wat is dan de informatie?" en dat je dan een volledig beeld moet kunnen schetsen, wat eigenlijk helemaal niet mogelijk is, maar toch wordt het van ons gevraagd.' – respondent 8

Al met al pleiten respondenten niet alleen voor meer mogelijkheden om de kwantiteit van hun monitoring te vergroten, maar ook voor een evenwichtig systeem dat bijdraagt aan het verkrijgen van kwalitatieve inzichten. Tijdens de interviews kwam herhaaldelijk naar voren dat sprake is van capaciteitsproblemen op dit terrein. Online worden enorme hoeveelheden berichten, oproepen en extreme uitingen verspreid, terwijl in verhouding slechts een beperkte groep politiemedewerkers zich hiermee bezighoudt. Ondanks inspanningen om ernstige strafbare feiten tijdig te signaleren en te voorkomen, gebeurt er online nog steeds veel waar de politie geen zicht op heeft. Tegelijkertijd benadrukken respondenten dat het ook niet wenselijk of werkbaar is om álle online informatie te monitoren, omdat een groot deel daarvan niet relevant blijkt voor de openbare orde of strafrechtelijke handhaving. Een respondent omschreef dit als 'informatieobesitas': een overdaad aan data die de effectiviteit van politiewerk juist kan belemmeren.

Respondenten benadrukken daarnaast dat de uitdaging niet uitsluitend ligt in generieke capaciteit, maar ook in specialistische kennis en duidingsvermogen. Medewerkers die zich bezighouden met online monitoring moeten niet alleen technisch vaardig zijn, maar ook beschikken over kennis van online subculturen, ideologische stromingen, platformdynamieken, taalgebruik, codetaal en juridische kaders rondom bijvoorbeeld opruiing, extremisme en demonstratierecht. Juist deze inhoudelijke kennis is volgens

respondenten noodzakelijk om online signalen goed te kunnen interpreteren en prioriteren. Respondenten geven aan dat medewerkers met meer inhoudelijke expertise beter in staat zijn onderscheid te maken tussen ruis en daadwerkelijk relevante signalen. Daardoor hoeft niet 'alles' gemonitord te worden, maar kan gerichter en efficiënter worden gewerkt op basis van risico-inschatting en contextuele duiding. Het vraagstuk draait daarmee volgens respondenten niet alleen om méér capaciteit, maar ook om de ontwikkeling en borging van specialistische kennis binnen de politieorganisatie.

4.3.4 *Informatieoverdracht van online platforms*

Een ander obstakel dat in de interviews naar voren kwam, is het gebrek aan informatieoverdracht van socialemediaplatforms naar de politie als het gaat om online aangejaagde ordeverstoringen en extremistische acties. Een meerderheid van de respondenten gaf aan dat er nog aanzienlijke winst te behalen valt in de samenwerking met de bedrijven achter online platforms. Online platforms zouden bijvoorbeeld regelmatig content verwijderen die relevant is voor de politie, zonder deze content te melden bij de politie of andere veiligheidsinstanties. Het kan hierbij gaan om content die door een bystander is gerapporteerd aan het platform, maar ook om content die door een contentmoderator van het platform zelf is opgemerkt.

> *'Als we het hebben over dat soort extreme uitingen die echt een gevaar vormen, laat de stroom dan maar vanuit hun [bedrijven achter online platforms] komen. Zij zien het. Want als je het hebt over online bystanders, al dat soort platforms hebben een rapporteerknop. Denk bijvoorbeeld aan [naam platform]. Het wordt gezien door een bystander. Hetzelfde geldt voor [naam platform]: 'report this post'. Die berichten komen alleen vaak niet bij ons. Dat hoeft ook niet altijd want het kan namelijk van alles zijn. Alleen als die bedrijven inderdaad berichten gerapporteerd zien [...] die serieus een bedreiging vormen richting de maatschappij, wat echt voorkomt, dan heeft iemand het dus gerapporteerd naar een [socialemedia]bedrijf, die haalt het weg en het probleem is opgelost, denken ze, want zij hebben voldaan aan datgene wat ze moeten doen. Waar is dan die tweede stap? Die ontbreekt.' – Respondent 3*

Er bestaat dus weinig proactieve informatieoverdracht van de socialemediabedrijven richting de politie. Verschillende respondenten benadrukken dat socialemediabedrijven meer verantwoordelijkheid zouden moeten nemen op dit vlak. Momenteel kan de politie alleen relevante niet-openbare gegevens, zoals persoonsgegevens achter bepaalde accounts of informatie uit een-op-eenchats, verkrijgen door de informatie te vorderen bij socialemediabedrijven of pas toegang te krijgen nadat bijvoorbeeld de telefoon van een verdachte in beslag is genomen. Het vorderen van informatie bij online platforms blijkt bovendien moeizaam te verlopen. Een meerderheid van de respondenten geeft aan dat reacties van de platforms vaak lang op zich laten wachten of zelfs volledig uitblijven, tenzij het gaat om een acute en concrete terroristische dreiging. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer iemand in een bericht aankondigt om morgen op een

specifieke locatie een aanslag te gaan plegen. In overige gevallen, waaronder snel escalerende mobilisatieprocessen die kunnen uitlopen op geweld, is het opvragen van informatie bij online platforms traag en tijdrovend. Respondenten merken op dat dit probleem zich breed voordoet bij vrijwel alle platforms.

Tot slot wordt door respondenten stilgestaan bij de aangescherpte privacymaatregelen van socialemediabedrijven. Hoewel deze belangrijk zijn voor de bescherming van persoonsgegevens en de digitale veiligheid van burgers, creëren ze ook nieuwe uitdagingen voor het politiewerk. Respondent 11 illustreert dit met een aantal voorbeelden. Zo was het enkele jaren geleden mogelijk om profielen op sociale media te bekijken zonder een account te hebben, en om metadata uit verstuurde WhatsAppfoto's te halen, zoals geolocaties. Ook is de implementatie van end-to-end-encryptie de laatste jaren versterkt, waardoor de inhoud van communicatie moeilijker toegankelijk is voor de politie. Dergelijke ontwikkelingen zorgen ervoor dat de politie steeds op zoek moet naar nieuwe manieren van online informatievergaring, met inachtneming van fundamentele rechten en vrijheden van burgers.

4.3.5 *Inzet van (digitaal) wijkagenten*

Een ander punt dat tijdens de interviews naar voren kwam, is de rol van (digitaal) wijkagenten in de benadering van online aangejaagde ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten. Naast traditionele wijkagenten zijn er binnen de politie sinds enkele jaren ongeveer 150 digitaal wijkagenten werkzaam, die een signalerende rol hebben en voornamelijk ondersteuning bieden aan een basisteam. Waar de 'traditionele' wijkagent fysiek aanwezig is in een wijk, doet de digitaal wijkagent dat via het internet. Zij houden online in de gaten wat er speelt in een wijk, bijvoorbeeld door locatiegebonden Snapchat-verhalen te bekijken, lokale en regionale media te volgen en relevante fora in de gaten te houden. De digitale wijkagent en de wijkagent op straat vullen elkaar aan door informatie te delen die respectievelijk online en op straat wordt verzameld (Nationale Politie, 2025). Uit de interviews blijkt echter dat er in de praktijk nog veel onduidelijk is over de rol van digitaal wijkagenten. Allereerst is de functie, zowel binnen de politieorganisatie als daarbuiten, nog relatief onbekend. Daarnaast is het niet helder wat het exacte takenpakket van de digitaal wijkagent is en hoe dit zich verhoudt tot andere functies binnen de politie, zoals OSINT-specialisten. Respondenten geven aan dat de functie van digitaal wijkagenten nog niet goed is uitgekristalliseerd en dat de invulling ervan sterk uiteenloopt:

> *'Digitaal wijkagent wordt overal anders ingevuld. Ik heb laatst een digitaal wijkagent gesproken van [plaats in Nederland], die is heel actief met sociale media maar ook om mensen binnen de organisatie bewust te maken van wat kan. Een tijd geleden heb ik ook een andere digitaal wijkagent gesproken uit [stad] en die zat weer veel meer te zoeken op de digitale snelweg naar allerlei zaken.' – respondent 10*

Digitaal wijkagenten zouden bovendien, net als reguliere wijkagenten, over het algemeen onvoldoende kennis hebben van opruiende en/of extremistische uitingen en symboliek. Dit is verklaarbaar, aangezien hun primaire taak gericht is op online criminaliteit in brede zin, zoals internetoplichting, online smaad en 'traditionele' criminaliteit met een online component (Nationale Politie, 2025). Digitaal wijkagenten zijn dan ook niet specifiek opgeleid of toegerust voor het herkennen van online aangejaagde ordeverstoringen of online extremisme. Een geïnterviewde digitaal wijkagent geeft aan dat veel collega's de betekenis achter bepaalde haatdragende of extremistische symbolen en termen die online worden gebruikt niet kennen. Deze respondent geeft aan dat het afhankelijk is van de proactieve houding van (digitaal) wijkagenten zelf om zich daarin te verdiepen en op zoek te gaan naar de betekenis achter dergelijke symboliek.
'Alle extreemrechtse symbolen die je voorbij ziet komen, Pepe the Frog en dat soort dingen, daar weten veel collega's eigenlijk nog niet de achterliggende betekenis van. Of dan zien ze een clown [emoji] en denken ze dat het feest betekent. […] Aan het begin van de oorlog tussen Israël en Palestina werden veel Tweede Wereldoorlog-dingen erbij gehaald zoals 'koekjes bakken', dat is dan weer een soort synoniem voor het uitroeien van de Joden. Veel mensen weten dan nog niet wat dat betekent. Pas als je het echt gaat opzoeken, kom je erachter.' – respondent 11
Verder blijkt er op basis van de interviews sprake te zijn van terughoudendheid over de inzet van (digitaal) wijkagenten bij online aangejaagde ordeverstoringen en extremistische acties. Deze terughoudendheid komt mede voort uit onduidelijkheid over hun juridische positie hierin. Mits zorgvuldig en doelgericht ingezet, kunnen zowel digitale als 'gewone' wijkagenten echter een waardevolle schakel vormen in dit proces:

> *'Ik werd toevallig laatst gebeld omdat iemand had opgeroepen op sociale media en dan werd er gevraagd of ik degene ken die had opgeroepen. Die woont bij mij in de wijk. Van "Hoe schat jij hem in? Hoe zit hij in zijn contacten? Moeten we hem serieus nemen?" Dan zullen zij het verder ook wel bekijken maar dan worden wij als wijkagenten gelukkig geraadpleegd omdat wij hem allebei kennen en dan zeggen wij wat wij van die persoon vinden en hoe serieus wij denken dat die dreiging dan is. [I: Wordt er vaker geïnformeerd hoe jullie iemand inschatten?] Ja sowieso, maar sommige collega's vinden het spannend. […] Om informatie te halen bij wijkagenten, omdat het dan vaak nog in de vertrouwelijke hoek zit. Dan vinden sommige collega's of rechercheurs het heel spannend om dan bij een wijkagent te gaan raadplegen want dan weet de wijkagent er ook van.' – respondent 10*

Voor een effectieve inzet van digitale wijkagenten is het echter essentieel dat er duidelijke richtlijnen en afspraken worden gemaakt over hun specifieke rol en bevoegdheden met betrekking tot het online domein.

Samenvattend
Samenvattend laten de interviews en casestudies zien dat de politie bij online aangejaagde ordeverstoringen met verschillende obstakels wordt geconfronteerd. Online

aanjagers passen hun communicatie en organisatievormen voortdurend aan, bijvoorbeeld door gebruik te maken van besloten platforms, codetaal, verhullende communicatie en wisselende online groepen, waardoor zicht op mobilisatieprocessen wordt bemoeilijkt. Tegelijkertijd bestaat binnen de politie onduidelijkheid over de juridische ruimte voor online monitoring en de afbakening tussen openbare orde, activisme en strafrechtelijk optreden. Respondenten wijzen daarnaast op capaciteitsproblemen, informatie-overload en een tekort aan specialistische kennis om online signalen goed te kunnen duiden. Ook verloopt informatie-uitwisseling met socialemediaplatforms volgens respondenten moeizaam, terwijl technologische ontwikkelingen zoals encryptie de informatiepositie van de politie verder beperken. Tot slot blijkt dat de rol en expertise van digitaal wijkagenten op dit terrein nog onvoldoende is uitgekristalliseerd. De resultaten maken daarmee duidelijk dat online aangejaagde ordeverstoringen niet alleen operationele uitdagingen opleveren, maar ook vragen om duidelijkere kaders, specialistische kennis en betere samenwerking tussen betrokken partijen.

4.4 Online bystanders als potentiële actor

Zoals blijkt uit de voorgaande paragraaf is de politie beperkt in het uitoefenen van bevoegdheden binnen het digitale domein en het gebruiken van online informatie ten behoeve van het voorkomen van online aangejaagde openbare-ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten. Daarom is het interessant om te verkennen welke rol actieve bystanders kunnen spelen op dit gebied, bijvoorbeeld door online publiekelijk te interveniëren of door een aanjagende oproep (anoniem) te melden bij een instantie.

De overgrote meerderheid van de respondenten geeft aan dat er online vaak negatief wordt gereageerd op interventies door bystanders. Zo melden zij dat interveniërende bystanders die publiekelijk een tegengeluid geven in een online groep uit de groep worden gezet, dat er een nieuwe groep wordt aangemaakt zonder de desbetreffende bystander, dat hun reacties worden verwijderd of dat hun accounts worden geblokkeerd. Daarnaast worden interveniërende bystanders soms overruled, belachelijk gemaakt in de reacties, of uitgescholden. Ook kan een interveniërende bystander slachtoffer worden van doxing. De reacties op het ingrijpen door bystanders omvatten echter meer dan alleen het afwijzen van een tegengeluid. In het volgende citaat merkt een respondent op dat reacties van bystanders ook kunnen uitmonden in eindeloze discussies, waarbij er sprake lijkt te zijn van een soort competitie van wie de meeste likes krijgt. Dit kan ertoe leiden dat het tegengeluid van de bystander aan kracht inboet omdat het wordt overschaduwd door andere reacties. Tegelijkertijd geldt dat hoe meer likes en reacties een bericht ontvangt, hoe prominenter het zichtbaar wordt in de reactiesectie. Daardoor bereikt het bericht juist weer een breder publiek.

> *'Je kan ook likes pakken in de comments, een soort overtreffen van elkaar en wie uiteindelijk het laatste woord heeft. Ik denk dat het daar meer in zit, want het gaat soms*

echt heel lang door. De likes die daar dan bij zitten van mensen die dat meelezen die lopen dan ook mee. […] Ik haak zelf op een gegeven moment ook wel af. Je kijkt op het moment zelf en soms is die discussie nog gaande maar dan kom je later niet weer terug om te kijken hoe het afgelopen is. Daar gaat ook weer zo veel overheen. Ik like het niet, dus ik word ook niet bijgehouden over wat er gepost is.' – respondent 11

De casestudy van de studentenprotesten (casus 1) toont dat op ongeveer de helft van de reacties van bystanders werd gereageerd. De reacties van bystanders kregen bijvoorbeeld likes (meestal niet meer dan twintig) en tekstuele reacties, waarbij het vaak ging om weerleggingen die leidden tot een heen-en-weerdiscussie, zoals ook door respondent 11 in het vorenstaande citaat wordt beschreven. Dergelijke discussies eindigden nooit met een erkenning van de oorspronkelijke plaatser dat de bystander gelijk had of dat hij tot een nieuw inzicht is gekomen. Het is hierbij belangrijk te benadrukken dat deze analyse alleen betrekking heeft op openbare reacties die onder de berichten van de geanalyseerde accounts werden geplaatst. We weten niet of er reacties of discussies op andere locaties – zowel online als offline – hebben plaatsgevonden, en zo ja, wat de inhoud hiervan was. Toch waren er ook enkele opvallende uitzonderingen waarbij er wel positief gereageerd werd op een interveniërende bystander, zoals de reactie van een bystander op een eerdergenoemde video van een demonstrant die werd geslagen met een wapenstok. Een bystander reageerde op het bericht met de volgende opmerking:

'Beetje jammer dat we niet zien wat eraan voorafging. Er zijn al meerdere van dit soort filmpjes rondgegaan waar het eerste stuk (provocatie tegenover politie/ME) eraf is geknipt. Ik heb heel vaak gedemonstreerd, ben een tiental keer van een snelweg geplukt door meneer agent. Ik heb politiegeweld met eigen ogen gezien. Maar dit soort extreme praktijken gebeurt niet zonder dat de politie/ME daar aanleiding voor ziet. Als je de politie gaat lopen uitlokken/provoceren (met stenen gooien, ammoniak in het gezicht gooien, ik noem maar wat dingen die gebeurd zijn), moet je niet verbaasd zijn dat de politie uithaalt. Dit is geen vreedzaam protest.'

Deze reactie kreeg opvallend veel respons, zowel in likes als schriftelijke reacties. Interessant hierbij is ook dat onder hetzelfde bericht een vergelijkbare reactie met dezelfde strekking, maar anders geformuleerd, slechts één like kreeg: *'Vreedzame student, dat weet je niet hè? Misschien stond ie effe eerder wel bakstenen naar de popo te slingeren en hadden ze 'm in de gaten …'*

In het vorenstaande worden voorbeelden genoemd van reacties op interveniërende bystanders, maar het komt ook regelmatig voor dat er online geen reactie volgt op hun interventies. Interessant is dat respondenten verschillend denken over de betekenis van het uitblijven van een reactie. Respondent 1 ziet dit bijvoorbeeld juist als iets positiefs, omdat het zou betekenen dat de reactie van de bystander stilzwijgend wordt geaccepteerd. Andere respondenten interpreteren het ontbreken van een reactie echter als negatief en zien het als een teken dat de ystander wordt genegeerd. Het inschatten

van de effectiviteit van interveniërende bystanders blijkt dus complex. Dit komt niet alleen door de uiteenlopende interpretaties van (het ontbreken van) reacties, maar ook omdat de impact van het ingrijpen mogelijk later zichtbaar wordt, of zich op een andere (online of offline) locatie voordoet.
Zoals eerder besproken (paragraaf 4.1), vormt de inzet van online bystanders een potentieel waardevolle bijdrage aan het vergroten van het zicht op strafbare gedragingen in het online domein. Tegelijkertijd uit de meerderheid van de respondenten twijfels over de effectiviteit van interveniërende bystanders. Hoewel zij erkennen dat het waardevol kan zijn wanneer meer mensen actief meekijken in het online domein, blijkt dit in de praktijk niet altijd positief uit te pakken. Zoals eerder beschreven, krijgen bystanders die online een tegengeluid laten horen vaak negatieve reacties. Daarnaast benoemen respondenten ook knelpunten met betrekking tot bystanders die melding maken van online oproepen. Zo werd in paragraaf 4.3 onder 'Informatieoverdracht van online platforms' benoemd dat relevante meldingen die bij online platforms worden gedaan, niet altijd worden doorgezet naar de politie.
Ook wanneer meldingen wél bij de politie terechtkomen, leidt dat niet automatisch tot effectieve opvolging. Volgens respondenten komt het namelijk regelmatig voor dat er een stroom aan meldingen bij de politie binnenkomt die uiteindelijk niet relevant blijkt voor intel of opsporing. Dergelijke meldingen vragen desondanks om beoordeling, wat tijd en capaciteit kost, terwijl ze zelden tot actie leiden. Dit vergroot de werkdruk bij de politie en bemoeilijkt het onderscheiden van meldingen die wél relevant zijn voor opsporingsonderzoeken. Volgens de respondenten ontstaat zo eerder een vertragend effect dan een daadwerkelijke ondersteuning van handhavings- en opsporingsactiviteiten, mede doordat melders vaak onvoldoende kennis hebben van wat juridisch toelaatbaar is. Een respondent wijst hierbij specifiek op bystandercollectieven die dergelijke meldingen maken. Sommige van deze groepen maken niet alleen meldingen bij instanties, maar publiceren hun bevindingen ook openbaar via hun eigen online kanalen. Dit kan met name in de fase van een eventueel opsporingsonderzoek een belemmering vormen:

> *'Die maken soms meer kapot dan dat ze goed doen, want ze weten natuurlijk niet wat er loopt qua opsporingsonderzoeken et cetera. Die gooien dan informatie uit groepen online die zij boven water hebben gehaald waarvan mogelijk de leden van die groepen nog niet doorhadden dat ze in the picture waren en dat er een onderzoek liep. Dan is die hele groep kapot.' – respondent 3*

Meerdere respondenten geven aan dat de inzet van bystanders mogelijk effectiever kan zijn als er een gestructureerde samenwerkingsvorm met de politie tot stand komt, bijvoorbeeld in de vorm van '*trusted flaggers*'. Dit zijn personen of instanties die gespecialiseerd zijn in het signaleren en melden van illegale activiteiten op online platforms (Van Wonderen et al., 2023). Van Wonderen en collega's wijzen bijvoorbeeld op de mogelijkheid om jongerenwerkers in te zetten als trusted flaggers, omdat zij vaak goed zicht hebben op wat online speelt op dit gebied. In potentie kan deze rol echter vervuld

worden door een breed scala aan professionals of instanties. Uit de interviews kwam naar voren dat een belangrijke voorwaarde voor een mogelijke samenwerking met trusted flaggers is dat deze moet worden vastgelegd in een convenant met duidelijke regels. Zonder een formeel kader kan dit juist leiden tot negatieve beeldvorming over de politie:

> *'Ik denk als er een samenwerkingsvorm zou zijn waarbij er meer communicatie zou plaatsvinden, dan is het win-win. Maar dan eindig je uiteindelijk alsnog in de discussie: 'De politie heeft nu een omweg gevonden om alsnog in groepen te kijken waar ze eigenlijk niet thuishoren.' […] Dat is het eerste wat geroepen gaat worden. Dat de politie een omweg heeft gevonden om toch informatie in te kijken waar je als organisatie niet in mag. Ik denk als je die kan aftikken en er een convenant over kan sluiten en ook echt in de communicatie mee kan geven wat die regelgeving is, dan kom je er wel, maar het is wel heel lastig.' – respondent 3*

Samenvattend laten de interviews en casestudies zien dat online bystanders een potentiële rol kunnen spelen bij het signaleren, melden of tegengaan van online mobilisatie richting openbare-ordeverstoringen en strafbare feiten, maar dat de effectiviteit daarvan vooralsnog onduidelijk is. Interveniërende bystanders krijgen online vaak te maken met negatieve reacties, terwijl meldingen aan politie of platforms regelmatig weinig bruikbare informatie opleveren of zelfs lopende onderzoeken kunnen verstoren. Tegelijkertijd erkennen respondenten dat bystanders onder duidelijke afspraken en juridische kaders mogelijk kunnen bijdragen aan de informatiepositie van de politie, bijvoorbeeld in de vorm van trusted flaggers.

5. Slothoofdstuk

De afgelopen jaren is Nederland geconfronteerd met een reeks online aangejaagde ordeverstoringen waarbij politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen voorafgaand, tijdens of naderhand in uiteenlopende mate een rol speelden. Gebeurtenissen zoals de 'avondklokrellen', pro-Palestijnse studentenprotesten, Maccabi-rellen en de Haagse rellen in september 2025 tonen aan dat het digitale domein een belangrijk katalyserend mechanisme kan vormen voor offline acties. Enerzijds passen deze gebeurtenissen binnen de bredere trend van een toenemend aantal online aangejaagde ordeverstoringen, waaronder ook illegale feesten en voetbalrellen vallen. Anderzijds onderscheiden deze ordeverstoringen zich door het aanzienlijke mobiliserende potentieel, de grote maatschappelijke impact en het spanningsveld met fundamentele rechten en vrijheden, waaronder de vrijheid van meningsuiting, het recht op privacy en het demonstratierecht. Deze combinatie van factoren maakt online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een zeer complex fenomeen en benadrukt het belang van zorgvuldig wetenschappelijk onderzoek.
Het toenemend aantal online aangejaagde ordeverstoringen maakt dat de rol van sociale media in online aanjaag- en mobilisatieprocessen al langere tijd aandacht krijgt van organisaties die zich met orde en veiligheid bezighouden. Deze aandacht richt zich niet alleen op online aangejaagde ordeverstoringen, maar ook op online mobilisatieprocessen die mogelijk kunnen uitmonden in ernstigere veiligheidsdreigingen, zoals extremisme en terrorisme. Daarbij is duidelijk dat politie, bestuurders en beleidsmakers kampen met juridische, technologische en maatschappelijke beperkingen bij het duiden, herkennen en beoordelen van dergelijke online processen. Bovendien ontbreekt het in de praktijk vaak aan voldoende theoretische kennis om online dynamieken en mobilisatieprocessen goed te kunnen interpreteren. Deze context vormde de aanleiding voor het huidige onderzoek. De volgende hoofdvraag stond daarbij centraal:

Hoe verlopen online mobilisatieprocessen waarbij politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen een rol spelen en die resulteren in openbare-ordeverstoringen, en wat is er voor de politie nodig én mogelijk om strafbare feiten die samenhangen met dergelijke mobilisatieprocessen beter te kunnen voorkomen of verminderen?

Online omgevingen bieden de politie waardevolle informatie om strafbare offline acties te voorkomen of verminderen. Tegelijkertijd heeft de politie beperkte bevoegdheden en mogelijkheden om deze informatie te gebruiken voor het voorkomen en de-escaleren van openbare-ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten.

Bovendien is het de vraag of politiemonitoring in online omgevingen wenselijk en wettig is, gezien het spanningsveld met fundamentele rechten en vrijheden. In dit onderzoek is daarom tevens verkend in hoeverre andere actoren, met name online bystanders, mogelijk een de-escalerende rol kunnen vervullen in online aangejaagde ordeverstoringen. Om de hoofdvraag te beantwoorden, zijn semigestructureerde interviews gecombineerd met een kwalitatieve contentanalyse van twee cases. Tussen november 2023 en september 2024 zijn elf politiemedewerkers geïnterviewd met expertise op het gebied van online mobilisatieprocessen, waaronder medewerkers van SGBO, OSINT, CTER en (digitale) wijkagenten. Daarnaast zijn twee casussen onderzocht: de studentenprotesten van mei 2024 en de rellen rond Ajax - Maccabi Tel Aviv in november 2024.

5.1 Samenvatting van de bevindingen

5.1.1 *Online mobilisatie: kenmerken en mechanismen*

De eerste deelvraag van dit onderzoek luidde: hoe verlopen mobilisatieprocessen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen op online platforms? Uit de resultaten volgt dat het verloop van online mobilisatieprocessen sterk contextafhankelijk is, wat aansluit bij bevindingen uit de literatuur (zie bijvoorbeeld Hutchinson et al., 2023). Respondenten gaven aan dat dergelijke processen geen vast patroon volgen en sterk kunnen variëren in aanloop, type oproepen, aanjagers en de uiteindelijke offline gevolgen. De veelheid aan verschijningsvormen en dynamieken maakt het analyseren van mobilisatieprocessen een complex en gelaagd vraagstuk. Toch zijn er op basis van de resultaten een aantal overeenkomsten en terugkerende mechanismen te herkennen in de online mobilisatieprocessen.

Allereerst blijken online aanjagers platforms te selecteren op basis van hun communicatiedoelen. Openbare mainstreamplatforms worden doorgaans ingezet om een breed publiek te informeren en mobiliseren, terwijl besloten platforms worden gebruikt voor het uitwerken van concrete plannen en het coördineren van acties. Dit onderscheid wordt ook opgemerkt in andere studies. Klein (2025) deed bijvoorbeeld onderzoek naar de bestorming van het Amerikaanse Capitool, en concludeerde dat consensusmobilisatie (anderen overtuigen van de noodzaak tot actie) vooral plaatsvond op open platforms en actiemobilisatie (het coördineren en plannen van de actie) vooral via besloten, weinig gemodereerde platforms. De combinatie van en beweging tussen deze platforms wijst op een spanningsveld: enerzijds is maximale zichtbaarheid nodig voor mobilisatie, anderzijds zijn aanjagers gebaat bij een afgeschermde omgeving om detectie en interventie door anderen te voorkomen.

Daarnaast illustreert ons onderzoek dat online mobilisatieprocessen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen niet uitsluitend plaatsvinden via concrete, expliciete oproepen, maar ook via meerdere mobiliserende dynamieken, waaronder indirecte of eufemistische bewoordingen en visuele *cues* zoals memes en symbolen. Dit is in lijn met recente literatuur, waaronder Bestvater en Loyle (2025) en Chang

en collega's (2022). Hoewel deze online uitingen op het eerste gezicht voor meerdere interpretaties vatbaar zijn, herkent de '*ingroup*' de onderliggende mobiliserende betekenis als zodanig. Ook esthetische content, algoritmes, en narratieven die inspelen op thema's zoals groepsidentiteit, onrechtvaardigheid en urgentie blijken een belangrijke rol te spelen in deze mobilisatieprocessen.

Een ander terugkerend kenmerk is het decentrale, niet-hiërarchische karakter van de mobilisatieprocessen, een patroon dat ook in andere studies is geconstateerd (zie o.a. Chen et al., 2021; Theocharis et al., 2015). Uit de interviews en casestudies volgt dat deze processen steeds vaker verlopen via een dynamisch netwerk van individuen en groeperingen, in plaats van een piramidestructuur met een centrale aansturing van bovenaf. Zo werden demonstranten tijdens de studentenprotesten gemobiliseerd door een netwerk van verschillende organisaties, groeperingen en individuele accounts die online samenwerkten. In de Maccabi-casus was dit nog duidelijker zichtbaar. Online werd via diverse chatgroepen en accounts tot actie opgeroepen, en ook de offline acties (de verspreide flitsaanvallen in de stad) weerspiegelden de decentrale aard. Eysink Smeets en collega's (2025), die onderzoek deden naar de aanpak van een complottheorie in Bodegraven, gebruikten de metafoor van een 'rizoom' (wortelstok) om dit soort processen te beschrijven. Netwerken en narratieven kunnen online verweven raken en soms pas zichtbaar worden wanneer zij aan de oppervlakte komen in de vorm van een offline actie, zoals een openbare-ordeverstoring.

Tot slot viel op dat in de casestudies veel berichten werden gedeeld met een verslaggevend karakter die de gebeurtenissen eenzijdig belichtten, soms gebaseerd op onjuiste informatie. Deze berichten bevatten vaak ogenschijnlijke livebeelden vanaf de locatie van de gebeurtenissen, maar bevatten in een aantal gevallen nepnieuws, waardoor ze konden bijdragen aan het aanwakkeren van emoties en aanzetten tot acties op grond van onjuiste veronderstellingen. Deze dynamiek vertoont overeenkomsten met eerdergenoemde protest-reporters die via sociale media hun eigen perspectief op gebeurtenissen verspreiden en daarmee dominante narratieven, zoals die van reguliere media, proberen te corrigeren of ondermijnen (Pearce & Rodgers, 2020). Er is echter nog weinig empirisch onderzoek gedaan naar dit fenomeen, met name naar de effecten ervan.

De tweede deelvraag van het onderzoek had betrekking op uitingen die kunnen worden opgevat als een indicator van mobilisatie. Er is onderzocht waarop de politie let bij het monitoren van online activiteiten en welke informatie zij relevant acht voor het inschatten van de kans op grootschalige openbare-ordeverstoringen. Dit vraagt om een weging van diverse factoren, waarbij elke gebeurtenis een unieke beoordeling vergt. Uit de interviews volgen verschillende indicatoren. Een belangrijke indicator is de concreetheid van de online oproep, zoals het vermelden van details over datum, tijdstip en locatie. Daarnaast speelt informatie over de afzender van de oproep een rol, bijvoorbeeld over eerdere oproepen en eventuele strafbare feiten. Ook kenmerken van het publiek dat de oproep ontvangt zijn relevant, zoals de aard en omvang van het publiek, de frequentie waarmee de oproep door het publiek gedeeld wordt, de reacties op de oproep en de mate waarin de ontvangers zich lijken te identificeren met de oproep. Verder zijn context en framing van belang. Zo kan een oproep die wordt gepresenteerd

als een tegenprotest tegen een groep met een tegengestelde ideologie soms wijzen op een verhoogde kans op escalatie. Tot slot worden veranderingen in online communicatiepatronen, zoals verschuivingen in taalgebruik of een plotselinge afname van activiteit, beschouwd als indicatoren van mogelijke mobilisatie.

5.1.2 *De rol van de politie: grenzen en dilemma's*

In hoofdstuk 2, paragraaf 2.3 is uiteengezet welke rol de politie op papier speelt bij de benadering van online aangejaagde ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten. De resultaten illustreren echter dat de praktijk op dit gebied nog complexer is. De geïnterviewde politiemedewerkers geven aan tegen diverse obstakels aan te lopen in de handhaving van de openbare orde en strafbare feiten die voortkomen uit online mobilisatieprocessen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen. Deze obstakels worden in het volgende besproken en vormen tevens het antwoord op deelvragen drie en vier..

Ten eerste benadrukken respondenten dat er, wat betreft online gegevensvergaring en monitoring, behoefte bestaat aan heldere en beter afgebakende wet- en regelgeving. Dat is begrijpelijk, aangezien de politie momenteel opereert binnen een juridisch kader dat niet specifiek is ontworpen voor het online domein (Klaar, 2022; Landman & Groothuis, 2022). Respondenten wijzen met name op het spanningsveld tussen de wens tot vroegtijdige signalering en de grenzen van online politiebevoegdheden. Van de politie wordt verwacht, zowel door het bevoegd gezag als door de samenleving, dat zij online aangejaagde ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten proactief signaleert en in een vroeg stadium een volledig beeld kan schetsen van relevante online ontwikkelingen. In de praktijk blijkt dit echter niet altijd haalbaar. De politie beschikt over onvoldoende capaciteit en de juridische mogelijkheden voor online monitoring en gegevensvergaring zijn beperkt, onder meer ter bescherming van fundamentele rechten en vrijheden. Volgens respondenten is er te weinig aandacht voor de overwegingen die ten grondslag liggen aan online bevoegdheden van de politie.

Ten tweede blijkt uit de interviews dat de respondenten zowel in het online als in het offline domein worstelen met de grens tussen legitiem activisme en strafbare gedragingen die soms kunnen volgen op activisme, waaronder strafbare feiten met een extremistische motivatie of duiding. In de praktijk blijkt het lastig in te schatten of een casus met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen legitiem activistisch is en blijft, en daarmee onder de verantwoordelijkheid van de gemeente valt, of dat er strafbare feiten bij komen kijken en potentieel sprake is van extremisme, waardoor de officier van justitie verantwoordelijk is en het CTER-kader van toepassing kan worden. Daarbij speelt mee dat extremisme op zichzelf niet strafbaar is; pas wanneer sprake is van concrete strafbare feiten ontstaat een strafrechtelijk kader voor optreden. De grens tussen activisme en strafbare (extremistische) gedragingen wordt door de geïnterviewde politiemedewerkers ervaren als een grijs gebied waarin onduidelijkheid bestaat over verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Die onzekerheid belemmert een consistente

aanpak van casussen die binnen dit grijze gebied vallen. Deze bevinding sluit aan bij Ferwerda en collega's (2026) die spreken van bredere 'handelingsverlegenheid' bij politie en openbaar bestuur in de omgang met nieuwe, digitaal georganiseerde demonstratie- en mobilisatievormen. Volgens hen sluiten bestaande werkwijzen en informatieposities onvoldoende aan op de complexiteit en snelheid van hedendaagse online-offline dynamieken. Dit heeft niet alleen gevolgen voor het maatschappelijk draagvlak van (online) politieoptreden, maar ook voor de toetsbaarheid ervan achteraf. Zonder duidelijke richtlijnen over bevoegdheden en verantwoordelijkheden in dergelijke situaties is het moeilijk vast te stellen of bepaalde handelingen binnen de politiebevoegdheden vallen of dat mogelijk sprake is van disproportioneel optreden.

Ten derde geven politiemedewerkers aan dat bij online mobilisatieprocessen steeds vaker wordt geanticipeerd op mogelijk politieoptreden, wat te maken kan hebben met het bewust verhullen van strafbare activiteiten, maar ook met anti-politiesentimenten of zorgen over disproportioneel optreden tegen vreedzame activistische acties. Zo wordt er bijvoorbeeld rekening gehouden met de mogelijkheid dat de politie of andere veiligheidsinstanties online meelezen en wordt online informatie verspreid over de bevoegdheden van de politie in zowel de online als offline context. Deze informatie kan echter ook nepnieuws bevatten, wat emoties kan aanwakkeren en mogelijk kan aanzetten tot handelen op basis van onjuiste veronderstellingen. Dergelijke onjuiste of misleidende berichten kunnen daarnaast bijdragen aan een polariserend beeld van de politieorganisatie en kunnen afbreuk doen aan de vertrouwensband tussen burgers en politie.

Naast juridische en beleidsmatige knelpunten ervaren politiemedewerkers ook verschillende praktische beperkingen in de benadering van online aangejaagde ordeverstoringen. Dit fenomeen is per definitie decentraal en afhankelijk van de lokale context, waardoor eenheden er verschillend mee omgaan, politiefuncties niet overal op dezelfde manier worden ingevuld en een landelijke aanpak lastig te realiseren is. Ondanks de bestaande samenwerkingsprocessen, is er nog winst te behalen in de informatieoverdracht tussen intelligence-afdelingen, operationele eenheden en (digitale) wijkagenten. Ook de samenwerking met online platforms levert uitdagingen op. Het opvragen van informatie bij platforms verloopt vaak moeizaam. In sommige gevallen verwijderen platforms bijvoorbeeld content die relevant is voor de politie, zonder deze content beschikbaar te stellen aan de politie, waardoor waardevolle informatie verloren gaat en het politiewerk bemoeilijkt wordt. Tot slot maken technologische ontwikkelingen het werk complexer. Binnen de politie bestaan zorgen over de rol van kunstmatige intelligentie (AI), zowel over de wijze waarop extremistische groeperingen en individuen deze technologie inzetten voor mobilisatie, als over de manieren waarop AI bestaande opsporingsmethoden, zoals het gebruik van beeldmateriaal als bewijsmiddel, kan ondermijnen. De snelle ontwikkeling van het online domein vraagt om wet- en regelgeving die flexibel en toekomstbestendig is.

5.1.3 *Online bystanders als potentiële actor*

Gelet op de genoemde obstakels die geïnterviewde politiemedewerkers ervaren bij online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen en daarmee samenhangende strafbare feiten, zijn in dit onderzoek tevens alternatieve de-escalerende mogelijkheden verkend. Daarbij is specifiek gekeken naar de potentiële rol van online bystanders. Hoewel de term 'bystander' traditioneel wordt geassocieerd met fysieke omgevingen (Darley & Latané, 1968), is de belangstelling voor de digitale variant de afgelopen jaren toegenomen. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar de rol van bystanders bij online aangejaagde ordeverstoringen, terwijl zij mogelijk een belangrijke rol kunnen spelen in het de-escaleren van conflicten (Lindegaard et al., 2022; Philpot et al., 2019). In dit onderzoek definiëren wij online bystanders als personen die getuige zijn van online gedragingen die mogelijk kunnen leiden tot grootschalige openbare-ordeverstoringen en die al dan niet interveniëren om deze te voorkomen of te verminderen.
Online bystanders kunnen op verschillende manieren interveniëren. Zo kunnen zij online reageren op zorgwekkende berichten of melding maken van online oproepen of ontwikkelingen die zij als problematisch beschouwen. Dit eerste wordt ook wel '*online civic intervention*' genoemd (Porten-Cheé et al., 2020) en kan worden gezien als een vorm van online tegengeluiden (counter-narratives). Uit de interviews blijkt echter dat politiemedewerkers zelden signaleren dat bystanders publiekelijk online interveniëren. Dit kan erop wijzen dat dergelijke interventies weinig voorkomen, maar ook dat deze reacties worden verwijderd door online aanjagers of buiten de focus van de politie blijven. Meldingen door bystanders, bijvoorbeeld via online platforms of Meld Misdaad Anoniem, worden volgens respondenten iets vaker waargenomen.
In de analyse van de studentenprotesten kwamen wel enkele voorbeelden van interveniërende bystanders naar voren. Sommige bystanders namen publiekelijk afstand van online oproepen, terwijl anderen het doel van de protesten steunden maar kritiek uitten op onderdelen van de uitvoering, zoals gewelddadige confrontaties met de politie of oproepen tot gezichtsbedekking. Daarnaast tagden sommige gebruikers accounts van reguliere media of burgemeesters om aandacht te vragen voor volgens hen zorgwekkende online berichten. Deze vormen van bystanderinterventie sluiten aan bij de typen 'direct' en 'delegate' van Moschella en Banyard (2020).

De verkenning van de mogelijke bijdrage van online bystanders aan de-escalatie leverde gemengde resultaten op. Respondenten uitten twijfels over de effectiviteit van online tegengeluiden, mede omdat het causale effect daarvan moeilijk vast te stellen is. Daarnaast wezen meerdere respondenten erop dat dergelijke interventies ook kunnen bijdragen aan verdere polarisatie. Tegelijkertijd bieden de resultaten aanwijzingen dat online tegengeluiden in sommige contexten wel degelijk een de-escalerend effect kunnen hebben. Zo leek de context van de studentenprotesten ruimte te bieden voor debat en kritische reflectie, waardoor bystanders mogelijk eerder geneigd waren online te interveniëren. Meldingen door bystanders brengen volgens respondenten echter ook

risico's met zich mee, zoals overrapportage, valse meldingen en stigmatiserende profilering. Tegelijkertijd zagen respondenten potentie in samenwerking met online bystanders, bijvoorbeeld via trusted flaggers die op basis van expertise en betrouwbaarheid zorgwekkend online gedrag signaleren. Voorwaarde daarbij is wel dat dergelijke samenwerking wordt ingebed in duidelijke en transparante richtlijnen en convenanten.

5.2 Methodologische reflectie

Zoals elk onderzoek kent ook het huidige onderzoek een aantal beperkingen waarmee rekening dient te worden gehouden bij het interpreteren van de resultaten. Met betrekking tot de interviews geldt dat een beperkt aantal politiemedewerkers met verschillende functies is geïnterviewd. Iedere respondent heeft vanuit zijn of haar eigen ervaring gereflecteerd op de praktijk, en die ervaringen hoeven niet noodzakelijkerwijs overeen te komen met de ervaringen van andere medewerkers binnen de politieorganisatie. Om deze reden hebben we ons in de analyse gericht op ervaringen die door meerdere respondenten werden benoemd. Daarnaast ontbreekt bij de interviews het perspectief van online gebruikers die betrokken zijn bij online mobilisatieprocessen, met name die van online bystanders. Hoewel de literatuur, onder meer het werk van Lindegaard en collega's (2022), laat zien dat bystanders in fysieke conflictsituaties regelmatig een de-escalerende rol vervullen, bood het huidige onderzoek onvoldoende empirische aanknopingspunten om hun rol binnen online mobilisatieprocessen systematisch te onderzoeken. De respondenten hadden hier slechts beperkt zicht op en in de geanalyseerde casestudies kwamen slechts enkele voorbeelden van interveniërende online bystanders naar voren. Dit beperkte empirische zicht moet echter niet worden opgevat als een aanwijzing dat online bystanders geen rol spelen. De analyse was gebaseerd op een beperkt aantal casussen en een deel van de online communicatie, waardoor slechts een gedeelte van mogelijke bystanderinterventies zichtbaar werd. Hierdoor kunnen geen uitspraken worden gedaan over de frequentie waarmee online bystanders interveniëren, de omstandigheden waaronder zij dat doen of de effectiviteit van hun handelen.
Een tweede beperking van dit onderzoek is dat geen uitspraken kunnen worden gedaan over de relatie tussen mobiliserende online uitlatingen en offline escalatie. In dit onderzoek is uitsluitend gefocust op casussen waarin daadwerkelijk offline escalaties hebben plaatsgevonden. Daardoor blijft onduidelijk in hoeverre vergelijkbare mobiliserende uitingen ook voorkomen in situaties die niet tot openbare-ordeverstoringen leiden. Om dergelijke relaties beter te kunnen onderzoeken, zou minimaal een systematische vergelijking nodig zijn tussen geëscaleerde en niet-geëscaleerde casussen. Zelfs dan blijft het, vanwege de veelheid aan contextuele en situationele factoren die van invloed zijn op offline escalatie, methodologisch complex om vast te stellen welke rol online mobilisatie precies speelt.
Een derde beperking betreft de beperkte variatie tussen de geanalyseerde casussen. Beide stonden in verband met maatschappelijke spanningen rondom de oorlog in Gaza en speelden zich grotendeels af in Amsterdam. Hierdoor was sprake van een deels vergelijkbare maatschappelijke, politieke en mediacontext, wat het mogelijk

maakte om patronen in online mobilisatieprocessen, online aanjagen en de politiepraktijk gerichter met elkaar te vergelijken. Tegelijkertijd beperkt deze contextuele overlap de mate waarin bevindingen kunnen worden gegeneraliseerd naar andere typen online aangejaagde ordeverstoringen. Bovendien laat zowel het huidige onderzoek als recent onderzoek van Ferwerda et al. (2026) zien dat dergelijke ordeverstoringen vaak bestaan uit heterogene groepen met uiteenlopende motieven en intenties, waarbij vreedzame demonstranten, opportunistische relschoppers en ideologisch gemotiveerde actoren een rol spelen of kunnen spelen. Daardoor kunnen de dynamieken die binnen de onderzochte casussen zichtbaar waren niet zonder meer worden doorgetrokken naar andere maatschappelijke contexten of typen ordeverstoringen.
Tot slot dient rekening gehouden te worden met het feit dat de analyse van de studentenprotesten (casus 1) enkel is gebaseerd op berichten via openbare platforms. Voor deze casus hadden we geen zicht op communicatie via besloten platforms, terwijl dit ook een belangrijke rol speelde in het mobilisatieproces. Voor de Maccabi-casus hebben we ons op andere bronnen moeten baseren, mede omdat de online communicatie in die casus al snel in de beslotenheid ging. Een voordeel is hier echter dat we, door onder meer gebruik te maken van vonnissen, voor deze casus wel zicht hebben gekregen op mobiliserende berichten in besloten online groepen.

5.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Op basis van het huidige onderzoek wordt een drietal aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek. Allereerst is het belangrijk om onderzoek te verrichten naar de relatie tussen online mobilisatie en offline acties. Zoals in de voorgaande paragraaf is besproken, speelt het online domein een belangrijke rol in de aanloop naar offline ongeregeldheden, maar is nog veel onbekend over de omstandigheden waaronder online mobilisatie daadwerkelijk bijdraagt aan offline escalatie. Onderzoek richt zich momenteel vaak retrospectief op situaties die reeds zijn geëscaleerd. Daardoor ontbreekt zicht op gevallen waarin vergelijkbare online mobilisatie níet leidde tot offline ongeregeldheden. Een vervolgstap zou daarom een vergelijkend, longitudinaal onderzoek zijn waarin zowel geëscaleerde als niet-geëscaleerde casussen systematisch worden onderzocht. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gekeken naar verschillen in online dynamieken, type oproepen, betrokken netwerken, platformgebruik, reacties van bystanders en offline contextfactoren zoals politieoptreden, politieke spanningen of lokale gebeurtenissen. Een dergelijke onderzoeksopzet maakt het mogelijk beter inzicht te krijgen in welke factoren samenhangen met offline escalatie en welke factoren juist een de-escalerend effect lijken te hebben.
Ten tweede verdient het aanbeveling om onderzoek te doen naar verschillende typen online gebruikers, variërend van personen die opruiende berichten plaatsen tot bystanders die een mogelijk de-escalerende rol kunnen vervullen. Interviews met deze online gebruikers kunnen waardevolle inzichten opleveren in hun achterliggende motieven en beweegredenen, iets wat op basis van online observatie lastig te achterhalen is. Door middel van interviews kan bijvoorbeeld worden verkend waarom bystanders

al dan niet online interveniëren of melding maken van zorgwekkend online gedrag. Hiermee kan tevens een beter inzicht worden verkregen in de omstandigheden waaronder online bystanders handelen. Vervolgonderzoek kan deze inzichten vervolgens combineren met observaties van online mobilisatieprocessen om meer zicht te krijgen op de betekenis en mogelijke effecten van bystanderinterventies. Dergelijke inzichten kunnen bijdragen aan een effectieve benadering van online aangejaagde ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten omdat ze helpen begrijpen wat ten grondslag ligt aan bepaalde online gedragingen.
Tot slot verdient het aanbeveling om vervolgonderzoek te doen naar de toepassing en effecten van recente ontwikkelingen in wet- en regelgeving rondom de online bevoegdheden van de politie, en de implicaties daarvan voor de benadering van online aangejaagde acties. Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek waren verschillende wetsvoorstellen en voorstellen voor nieuw beleid nog in voorbereiding of in de consultatiefase. Inmiddels zijn voorstellen zoals de Wet gegevensvergaring openbare orde verder ontwikkeld en ligt een deel daarvan ter advisering bij de Raad van State. Daarnaast lopen discussies over aanvullende bevoegdheden voor burgemeesters bij online aangejaagde openbare-ordeverstoringen nog door. Wanneer deze wet- en regelgeving daadwerkelijk wordt ingevoerd, is evaluatieonderzoek van belang om inzicht te krijgen in hoe de bevoegdheden in de praktijk worden toegepast.

5.4 Aanbevelingen voor praktijk en beleid

Uit het huidige onderzoek volgen zes aanbevelingen voor praktijk en beleid.
Ten eerste wordt aanbevolen om sterker in te zetten op een consistente benadering van online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen. Uit de resultaten blijkt dat respondenten dergelijke casussen vaak als uniek beschouwen, waardoor de aanpak in de praktijk sterk varieert. Tegelijkertijd laten de bevindingen zien dat in dergelijke online mobilisatieprocessen terugkerende patronen, dynamieken en gebruikersrollen herkenbaar zijn. Het verdient daarom aanbeveling om binnen de politieorganisatie meer aandacht te besteden aan deze gemeenschappelijke kenmerken. Een meer gespecialiseerde en gedeelde benadering van deze online dynamieken kan bijdragen aan een betere duiding, vroegtijdiger signalering en efficiënter gebruik van politiecapaciteit. Daarnaast verdient het aanbeveling om meer uniformiteit aan te brengen in werkwijzen, indicatoren en terminologie, bijvoorbeeld bij het inschatten en communiceren van dreiging of escalatiekansen. Respondenten geven aan dat dergelijke beoordelingen momenteel nog sterk afhankelijk zijn van individuele expertise en interpretatie. Dit sluit aan bij de conclusie van Ferwerda en collega's (2026) dat politie en bestuur behoefte hebben aan nieuwe methoden van informatieverwerving, analyse en duiding om hedendaagse online-offline mobilisatiedynamieken beter te begrijpen en hierop te anticiperen. Ferwerda en collega's typeren dergelijke dynamieken bovendien als een '*wicked problem*', waarbij online en offline processen, verschillende typen actoren en uiteenlopende maatschappelijke spanningen sterk met elkaar verweven raken. Volgens de auteurs vraagt dit om multi-

disciplinaire samenwerking en nieuwe vormen van informatieverwerving, analyse en duiding.

Ten tweede wordt aanbevolen om de meldstructuur voor online aangejaagde strafbare feiten beter toegankelijk en zichtbaarder te maken. Volgens geïnterviewde politiemedewerkers signaleren burgers geregeld zorgwekkende online oproepen en ontwikkelingen, maar bereiken deze signalen de politie niet altijd. Meldingen worden bijvoorbeeld gedaan bij online platforms zelf, zonder dat deze informatie wordt gedeeld met de politie. Hoewel bestaande meldkanalen, zoals Meld Misdaad Anoniem, hierin al deels voorzien, lijken burgers deze mogelijkheden niet altijd te kennen of passend te vinden voor online situaties. Het verdient daarom aanbeveling om meldmogelijkheden voor zorgwekkende online berichten laagdrempeliger, herkenbaarder en beter afgestemd op het online domein in te richten. Dit kan bijdragen aan het tijdig signaleren van risico's en het versterken van de verbinding tussen burgers en de politie.

Ten derde verdient het aanbeveling om meer externe transparantie te creëren over de taken en bevoegdheden van de politie bij online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen. Uit de resultaten blijkt dat mobiliserende groepen, in tegenstelling tot de politie, veelvuldig en op bijna journalistieke wijze communiceren met de buitenwereld. Daarnaast lijken negatieve beeldvorming en de verspreiding van nepnieuws over (online) politiebevoegdheden een polariserend effect te hebben dat mogelijkerwijs bijdraagt aan verdere escalatie. Om dit tegen te gaan, is het belangrijk dat de politie actiever communiceert met de buitenwereld over wat zij doet en mag op dit terrein, bijvoorbeeld wat voor online informatie wordt verzameld en om welke reden. Dit is een belangrijke taak voor de politie en kan mogelijk wantrouwen tegen de politie tegengaan. Er kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het organiseren van dialoogbijeenkomsten, niet alleen met burgers, maar ook met media en politieke actoren, aangezien ook zij een belangrijke rol spelen in de beeldvorming over de politie. Tijdens deze bijeenkomsten kunnen wederzijds vragen worden gesteld, ervaringen uitgewisseld en inzicht gegeven in dilemma's waar de politie op dit vlak mee te maken heeft. Daarnaast kan geïnvesteerd worden in socialemediacampagnes, bijvoorbeeld door korte, toegankelijke video's te maken die uitleg geven over politiebevoegdheden en afwegingen. Ook kan overwogen worden om vaker camerabeelden van bodycams van politieagenten te delen, waarbij gezichten van betrokken personen vanwege privacyredenen zijn geblurd, om inzicht te geven in de situaties waarmee zij tijdens ordeverstoringen te maken krijgen.

Hieraan gerelateerd is het, ten vierde, van belang dat wordt geïnvesteerd in de samenwerking tussen burgers en de politie op dit gebied. Uit de resultaten volgt namelijk dat de politie te maken heeft met capaciteitsgebrek en dat politiemonitoring niet in alle online omgevingen mogelijk en wenselijk is. Samenwerking kan bijvoorbeeld plaatsvinden door het betrekken van meer zogenoemde trusted flaggers, die op basis van ervaring en betrouwbaarheid kunnen bijdragen aan het signaleren van zorgelijk gedrag in het online domein. Hierbij kan gedacht worden aan het trainen van onder andere sociaal werkers en jongerenwerkers in het herkennen van online polarisatie, iets wat door het project Dare to be Grey eerder is gedaan (Project Grey, 2021). Daarnaast

kan worden gedacht aan het inzetten van relevante stichtingen als trusted flaggers. Zo is stichting Offlimits op het gebied van online seksueel misbruik en seksuele intimidatie inmiddels de eerste Nederlandse trusted flagger onder de Verordening digitale diensten. Het barrièremodel (CCV, 2023) zou daarmee verder kunnen worden uitgebreid voor trusted flaggers. Ook verdient het potentiële 'zelfreinigend vermogen' van online groepen aandacht; in sommige gevallen corrigeren of modereren zij problematisch gedrag zelf, waardoor niet ingegrepen hoeft te worden door andere partijen. Hoewel het huidige onderzoek hiervan slechts enkele voorbeelden liet zien, suggereren zowel de literatuur als de bevindingen uit dit onderzoek dat online bystanders en andere groepsleden in potentie een rol kunnen spelen bij het afremmen van online escalatie. Het verdient daarom aanbeveling om bij de verdere ontwikkeling van beleid en samenwerkingsvormen niet uitsluitend te kijken naar formele meldstructuren, maar ook aandacht te besteden aan de wijze waarop dergelijke informele interventies kunnen worden herkend, ondersteund en geëvalueerd. Daarnaast is het zinvol om kennis over de aanjagende werking van het online domein te integreren in bestaande educatieve programma's, bijvoorbeeld op scholen. Door jongeren bewust te maken van de dynamieken van online mobilisatie die kunnen leiden tot offline strafbare gedragingen, kan op langere termijn worden bijgedragen aan preventie.

Ten vijfde wordt aanbevolen dat wetgever, beleidsmakers en politie gezamenlijk werken aan een duidelijker en beter toepasbaar juridisch kader voor online gegevensvergaring en monitoring. De resultaten tonen aan dat het huidige kader in de praktijk onvoldoende houvast biedt bij online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen. Respondenten ervaren onduidelijkheid over bevoegdheden, verantwoordelijkheden en de reikwijdte van online monitoring, terwijl tegelijkertijd wordt verwacht dat de politie vroegtijdig risico's signaleert in het online domein. Het verdient daarom aanbeveling om wet- en regelgeving beter aan te laten sluiten op de dagelijkse praktijk van verschillende politietaakvelden en op de dynamiek van het digitale domein. Daarbij is het van belang dat nieuwe bevoegdheden gepaard gaan met duidelijke waarborgen, transparante richtlijnen en periodieke evaluatie. Dit sluit aan bij recente en lopende wetgevingstrajecten, zoals het nieuwe Wetboek van Strafvordering, de Wet gegevensverwerking persoonsgerichte aanpak radicalisering en terroristische activiteiten (PARTA, de Wet gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden en het wetsvoorstel Wet gegevensvergaring openbare orde.

Tot slot blijkt uit het onderzoek dat online mobilisatieprocessen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen nog geregeld worden benaderd als óf openbare orde (activisme) óf CTER (extremisme). Enerzijds is deze tweedeling begrijpelijk; legitiem activisme vormt immers een essentieel onderdeel van de democratie, terwijl extremisme juist een bedreiging vormt voor de democratie. Anderzijds wordt de politie steeds vaker geconfronteerd met casussen waarin het onderscheid tussen activisme en strafbare gedragingen die daaruit kunnen voortkomen, waaronder extremisme, met name in een vroeg stadium lastig te maken is. Door de beleidsmatige scheidslijn kan het onduidelijk zijn welke rol de politie hoort te vervullen in situaties die zich op het grensvlak hiervan bevinden. Dit kan leiden tot inconsistentie in politieoptreden en

beperkte toetsbaarheid van beslissingen achteraf. Daarom wordt aanbevolen met verschillende professionals en belanghebbenden (waaronder de bestuurlijke driehoek, juristen, ethici en activisten) te verkennen hoe strafbare gedragingen die voortkomen uit dergelijke online mobilisatieprocessen beter benaderd kunnen worden, zonder dat fundamentele rechten en vrijheden in het gedrang komen.

5.5 Slotbeschouwing

De feitelijke scheidslijn tussen het online en offline domein is in hedendaagse veiligheidsvraagstukken steeds minder relevant. Online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen onderscheiden zich van andere vormen van ordeverstoringen door de ideologische lading, de normatieve claims en het directe spanningsveld met fundamentele rechten en vrijheden. Juist deze combinatie maakt dergelijke ordeverstoringen bijzonder complex: zij raken niet alleen de openbare orde, maar ook bredere maatschappelijke en democratische verhoudingen. Dit onderzoek laat zien dat de politie in deze context opereert binnen een gelaagd spanningsveld van juridische grenzen, maatschappelijke verhoudingen en snel veranderende technologische omstandigheden. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat de aanpak van grootschalige openbare-ordeverstoringen en daarmee samenhangende strafbare feiten niet uitsluitend kan berusten bij de politie, maar vraagt om een geïntegreerde en maatschappelijk ingebedde benadering, waarin ook burgers, online platforms en andere professionals een rol vervullen. Door inzicht te bieden in de mechanismen van online mobilisatie, de dilemma's in de politiepraktijk en de potentiële bijdrage van andere actoren, zoals online bystanders, draagt dit onderzoek bij aan een beter begrip van de unieke aard van openbare-ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische elementen en biedt het aanknopingspunten voor een meer samenhangende en toekomstbestendige omgang met dergelijke fenomenen in het digitale tijdperk.

Referenties

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. (2025). *Een web van haat: De online grip van extremisme en terrorisme op minderjarigen.* AIVD. Geraadpleegd via https://www.aivd.nl/documenten/publicaties/2025/04/03/een-web-van-haat.

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. (2025). *Wat is het verschil tussen activisme, extremisme en terrorisme?* AIVD. Geraadpleegd via https://www.aivd.nl/onderwerpen/extremisme/vraag-en-antwoord/wat-is-het-verschil-tussen-activisme-extremisme-en-terrorisme#:~:text=De%20AIVD%20onderscheidt%20binnen%20het%20extremisme%20twee%20verschijningsvormen%3A,rechtsorde%2C%20eventueel%20met%20het%20hanteren%20van%20ondemocratische%20methodes.

Allison, K.R., & Bussey, K. (2016). Cyber-bystanding in context: A review of the literature on witnesses' responses to cyberbullying. *Children and Youth Services Review, 65*(1), 183–194.

Amnesty International & Bits of Freedom (2025, 11 september). Inbreng Amnesty International en Bits of Freedom op consultatieve voorstel Wet gegevensvergaring openbare orde. Geraadpleegd via Reactie-Amnesty-en-Bits-of-Freedom-op-Wetsvoorstel-online-monitoren-11-september-2025.pdf.

AT5. (2024, 10 mei). *LIVE: Spoeddebat over ingrijpen bij UvA-protesten* [video]. YouTube. Geraadpleegd via https://www.youtube.com/watch?v=gJ-EGmafFYQ.

Baeyens, N. & Nicolay, D. (2024, 8 november). *Vlaggen die van gevels getrokken worden en oproepen tot geweld op Telegram: een overzicht van video's en beweringen over rellen in Amsterdam*. VRT NWS.

Bakker, J., Cornelisse, D., Mohamed, S., Schäfer, M.T., & Veerbeek, J. (2021). *Van scherm naar straat: Hoe sociale media-conversaties protest op straat mobiliseren*. Utrecht Data School & Universteit Utrecht.

Bantema, W. (2022). Bestuurlijke mogelijkheden en uitdagingen bij de aanpak van online aangejaagde ordeverstoringen. In: B. van der Vorm (red.), *Strafrechtelijke criminologie* (pp. 391-412). Boom Uitgevers.

Bantema, W., & Stol, W. (2024). Lokale ordehandhaving in een veranderende digitale wereld. *Justitiële Verkenningen, 50*(4), 119.

Bantema, W., & Twickler, S. (2023). Waar mondiale het lokale treft: de APV als instrument in de strijd tegen online aangejaagde ordeverstoringen. *Computerrecht*, 2023/65, 118-125.

Bantema, W., Westers, S., & Munneke, S. (2020). *Niet bevoegd, wel verantwoordelijk? Handhavingsmogelijkheden bij online aangejaagde ordeverstoringen*. Boom bestuurskunde. Geraadpleegd via https://www.researchgate.net/publication/342353689_Niet_bevoegd_wel_verantwoordelijk_Handhavingsmogelijkheden_bij_online_aangejaagde_ordeverstoringen.

Bantema, W., Westers, S., Hoekstra, M., Herregodts, R., & Munneke, S. (2021). *Black box online monitoring bij gemeenten onderzocht: Een wankel fundament onder een stevige praktijk*. Politie & Wetenschap.

Bestvater, S. E., & Loyle, C. E. (2025). Messaging and mobilization: Rebel groups, social media communication, and audience engagement. *Journal of Peace Research, 62*(2), 295-309.

Blokker, B. & Adriaanse, M.L. (2024, 28 december). *Hoe Amsterdam even strijdtoneel werd van de Gaza-oorlog.* NRC Handelsblad.

Boutellier, H. (2021). *Het nieuwe Westen. De identitaire strijd om de sociale verbeelding*. Amsterdam: van Gennep.

Braddock, K. (2019). Communicatively countering violent extremism online. In B.C Taylor & H. Bean (Ed.), *The handbook of Communication and Security* (pp. 247-261). Routledge.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77–101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa

Brouwer, J. (2016). Wat is openbare orde: Bevoegdheden van burgemeester niet onbegrensd. *Nederlands Juristenblad, 30*(1), 2162-2169.

Brown, O., Lowery, C., & Smith, L. G. (2022). How opposing ideological groups use online interactions to justify and mobilise collective action. *European Journal of Social Psychology, 52*(7), 1082-1110.

Brown, O., Smith, L. G., Davidson, B. I., Racek, D., & Joinson, A. (2024). Online signals of extremist mobilization. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1-20.

Bureau Berenschot. (2025). *Evaluatie meiprotesten 2024*. Geraadpleegd via https://www.uva.nl/content/nieuws/nieuwsberichten/2025/02/evaluatie-meiprotesten-2024-gepubliceerd.html.

Canters, T. (2025, 5 maart). *Met het geweld dat volgde op Ajax-Maccabi had B. naar eigen zeggen niets van doen – 'Ik voelde me bedreigd, ik zou het niet weer doen'*. De Volkskrant.

CCV, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid. (2023). Online aangejaagde ordeverstoringen: Toelichting bij het digitale barrièremodel. Geraadpleegd via https://hetccv.nl/app/uploads/2023/10/230925_BM_Online-aangejaagde-ordeverstoringen-DEF.pdf.

CCV, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid. (2025). *Online aangejaagde ordeverstoringen*. Geraadpleegd via https://hetccv.nl/themas/cyberveiligheid/online-aangejaagde-ordeverstoringen/.

Chang, H. C. H., Richardson, A., & Ferrara, E. (2022). # justiceforgeorgefloyd: how instagram facilitated the 2020 black lives matter protests. *PLoS One, 17*(12), 1-19.

Chen, Z., Oh, P., & Chen, A. (2021). The role of online media in mobilizing large-scale collective action. *Social Media+ Society, 7*(3), 1-13.

Collins, J. (2023). Mobilising extremism in times of change: Analysing the UK's far-right online content during the pandemic. *European Journal on Criminal Policy and Research, 29*(3), 355-377.

Commissie modernisering opsporingsonderzoek in het digitale tijdperk (Commissie-Koops). (2018). *Regulering van opsporingsbevoegdheden in een digitale omgeving.* Geraadpleegd via https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/68377.

Costello, M., Hawdon, J., Reichelmann, A. V., Oksanen, A., Blaya, C., Llorent, V. J., ... & Zych, I. (2023). Defending Others Online: The Influence of Observing Formal and Informal Social Control on One's Willingness to Defend Cyberhate Victims. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 20*(15), 6506.

COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement. (2025). O*nder druk: Evaluatie van de gebeurtenissen in Amsterdam rond de wedstrijd Ajax – Maccabi Tel Aviv op 7 november 2024*. Geraadpleegd via https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/college/burgemeester/persberichten/onderzoeksrapport-ajax-macabbi/.

Darley, J. M., & Latane, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology, 8*(4:1), 377–383.

Davidson, B. I., Jones, S. L., Joinson, A. N., and Hinds, J. (2019). The evolution of online ideological communities. *Plos One, 14*(5), e0216932.

Eerten, J. J. van, Doosje, B., Konijn, E., de Graaf, B. A., & de Goede, M. (2017). *Developing a social media response to radicalization: The role of counter-narratives in prevention of radicalization and de-radicalization*. WODC.

Eisenman, D. P., Weine, S., Shah, N. D., Jones, N. V., Polutnik Smith, C., Thomas, P., & Grossman, M. (2024). Bystander reporting to prevent violent extremism and targeted violence: learning from practitioners. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, 16*(4), 511-529.

Eisenman, D. P., Weine, S., Thomas, P., Grossman, M., Porter, N., Shah, N. D., ... & Fernandes, M. (2023). Obstacles and facilitators to intimate bystanders reporting violent extremism or targeted violence. *Critical Studies on Terrorism, 16*(4), 672-699.

Elareshi, M., Habes, M., & Ziani, A. K. (2021). New media users' awareness of online inflammatory and mobilisation methods for radical and extreme activities. *Ilkogretim Online, 20*(5), 5567-5576.

Es, K. van, & Schäfer, M. T. (2017). *The datafied society. Studying culture through data.* Amsterdam University Press.

Eysink Smeets, M., Moors, H., de Veen, L., & Koelink, M. (2025). *Bloemen op de begraafplaats: De aanpak van een complottheorie in Bodegraven. En wat we daarvan kunnen leren*. Politie & Wetenschap. https://www.politieenwetenschap.nl/publicatie/politiekunde/2025/bloemen-op-de-begraafplaats-408.

Feenstra, M. (2018). Opsporingsmiddelen in ontwikkeling. *Open-bronnenonderzoek als nieuwe 'tap'. Proces, 97*(6), 367-375.

Ferwerda, H., Berger, E., Derksen, E., Esseveldt, J. van, Wolsink, J., & Timmer, J. (2026). *Leren van demonstreren. Een onderzoek naar nieuwe manieren van demonstreren en wat die betekenen voor de inzet en aanpak van de politie*. Politiekunde 132.

Gartenstein-Ross, D., Zammit, A., Chace-Donahue, E., & Urban, M. (2025). Composite violent extremism: Conceptualizing attackers who increasingly challenge traditional categories of terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism, 48*(12), 1343-1369.

Gerring, J. (1997). Ideology: A definitional analysis. *Political Research Quarterly, 50*(4), 957-994.

Golder, S., & Donath J. (2004). Social Roles in Electronic Communities. *Internet Res, 5*(1), 19–22.

Golder, S., Ahmed, S., Norman, G., & Booth, A. (2017). Attitudes toward the ethics of research using social media: A systematic review. *Journal of medical internet research, 19*(6), 195-214.

Het Parool (2024, 12 december). *De tweede zittingsdag in rechtszaak geweld Ajax-Maccabi: 'Ik vind het allemaal vreselijk'.*

Holfeld, B. (2014). Perceptions and attributions of bystanders to cyber bullying. *Computers in Human Behavior, 38*(1), 1–7.

Hudson, J. M., & Bruckman, A. (2005). Using Empirical Data to Reason about Internet Research Ethics. In H. Gellersen, K. Schmidt, M. Beaudouin-Lafon, & W. Mackay (Eds.), *ECSCW 2005* (pp. 287–306). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/1-4020-4023-7_15.

Hutchinson, J., Amarasingam, A., Scrivens, R., & Ballsun-Stanton, B. (2023). Mobilizing extremism online: comparing Australian and Canadian right-wing extremist groups on Facebook. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, 15*(2), 215-245.

Inspectie Justitie en Veiligheid. (2025a). *Faciliteren of begrenzen?* Geraadpleegd via https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/05/15/tk-bijlage-1-rapport-faciliteren-of-begrenzen.

Inspectie Justitie en Veiligheid. (2025b). *Tussen voorzien en onvoorzien – politie in een complexe werkelijkheid; De aanpak van de ongeregeldheden in Amsterdam op 7 en 8 november 2024: voorbereiding en optreden in beeld*. Geraadpleegd via https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/06/16/tk-bijlage-1-rapport-ongeregeldheden-amsterdam-7-en-8-november-2024.

Jong, M. A. D. W. de (2024). De aanpak van online aangejaagde ordeverstoringen. Laveren tussen chaos en censuur. *Nederlands Juristenblad, 99*(8), 508-518.

Keesman, L. (2025). Faciliteren én handhaven: politie-ervaringen en de rol van interacties en beeldvorming bij demonstraties. *Justitiële Verkenningen*, *51*(2), 63-81.

Klaar, R. J. A. (2022). De strafvorderlijke normering van het geautomatiseerd overnemen van persoonsgegevens uit publiek toegankelijke bronnen met behulp van webcrawlers. *Modernisering Strafvordering*, 38-52. DOI: 10.5553/TMSv/258951092022005001006.

Klein, O. (2025). Mobilising the mob: The multifaceted role of social media in the January 6th US Capitol attack. *Javnost-The Public, 32*(1), 33-50.

Koehler, D., Fiebig, V., & Jugl, I. (2023). From gaming to hating: extreme-right ideological indoctrination and mobilization for violence of children on online gaming platforms. *Political Psychology, 44*(2), 419-434.

Koops, B. J. (2013). Politieonderzoek in open bronnen op internet. Strafvorderlijke aspecten. *Tijdschrift voor Veiligheid, 11*(2), 30-46.

Kriesi, H., & Oana, I. E. (2023). Protest in unlikely times: Dynamics of collective mobilization in Europe during the COVID-19 crisis. *Journal of European Public Policy, 30*(4), 740-765.

Landman, W., & Groothuis, S. (2022). *Politiewerk op het Web: Een verkennend onderzoek naar online gegevensvergaring door de politie*. Politie & Wetenschap.

Laumans, W. & Soetenhorst, B. (2024, 10 december). *Appgroep 'Buurthuis 2' met 922 leden hitste op om Maccabifans aan te vallen: 'Laten we massaal op Jodenjacht gaan'*. Het Parool.

Leonhard, L., Rueß, C., Obermaier, M., & Reinemann, C. (2018). Perceiving threat and feeling responsible. How severity of hate speech, number of bystanders, and prior reactions of others affect bystanders' intention to counterargue against hate speech on Facebook. *SCM Studies in Communication and Media, 7*(4), 555-579.

Lindegaard, M. R., Liebst, L. S., Philpot, R., Levine, M., & Bernasco, W. (2022). Does danger level affect bystander intervention in real-life conflicts? Evidence from CCTV footage. *Social psychological and personality science, 13*(4), 795-802.

Logan, S. (2016). Grasping at thin air: Countering terrorist narratives online. In V*iolent Extremism Online* (pp. 149-166). Routledge.

Macháčková, H., Dedkova, L., Sevcikova, A., & Cerna, A. (2013). Bystanders' support of cyberbullied schoolmates. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 23(1), 25-36.

Marselis, D. & Raalte, J. van (2024, 6 december). *Wat gebeurde er vorige maand precies in Amsterdam? Een reconstructie door Trouw en Bellingcat*. Trouw.

Mateescu, A., Brunton, D., Rosenblat, A., Patton, D., Gold, Z., & Boyd, D. (2015). Social media surveillance and law enforcement. *Data Civil Rights, 27*(1), 2015-2027.

Mcswiney, J. (2021). Far-Right recruitment and mobilization on Facebook: The case of Australia. In M. DeVries, J. Bessant & R. Watts (Ed.), *Rise of the far right: Technologies of recruitment and mobilization* (pp. 23-40). Bloomsbury Publishing.

Meijerink, T. (2024). *Antropologiestudent Sam (20) zit bij Amsterdam Encampment: 'We zullen niet stoppen'*. FOLIA. Geraadpleegd via https://www.folia.nl/actueel/162552/antropologiestudent-sam-20-zit-bij-amsterdam-encampment-we-zullen-niet-stoppen.

Moghaddam, F. M. (2005). The staircase to terrorism: A psychological exploration. *American psychologist, 60*(2), 161.

Moschella, E. A., & Banyard, V. L. (2020). Reactions to actions: Exploring how types of bystander action are linked to positive and negative consequences. *The Journal of Primary Prevention, 41*(6), 585-602.

Moskalenko, S., & McCauley, C. (2009). Measuring political mobilization: The distinction between activism and radicalism. *Terrorism and political violence, 21*(2), 239-260.

Nationale Politie. (2025). *De digitaal wijkagent*. Geraadpleegd via https://www.politie.nl/informatie/de-digitaal-wijkagent.html#:~:text=Waar%20de%20%E2%80%9Cgewone%E2%80%9D%20wijkagent%20%28m%2Fv%29%20door%20de%20buurt,van%20lokale%20en%20regionale%20media%20en%20op%20fora.

NCTV. (2025). *Cybersecuritybeeld Nederland 2025; Riskante mix in een onvoorspelbare wereld*. Geraadpleegd via https://www.nctv.nl/documenten/2025/11/26/cybersecuritybeeld-nederland-2025.

NCTV. (2025). *Definities gebruikt in het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland*. Geraadpleegd via https://www.nctv.nl/onderwerpen/dtn/definities-gebruikt-in-het-dtn.

Nickolson, L., Bergen, N. van., Feddes, A., Mann, L., & Doosje, B. (2021). *Extremistisch denken en doen: Een systematische studie van empirische bevindingen over het radicaliseringsproces*. WODC.

Nielsen, J. (2006). *Participation inequality: Encouraging more users to contribute Jakob Nielsen's Alertbox*. http://www.useit.com/alertbox/participation_inequality.html.

NOS Nieuws. (2025, 15 mei). Katwijk werd verrast door geweld tegen pro-Palestijnse betogers. Geraadpleegd via https://nos.nl/artikel/2567469-katwijk-werd-verrast-door-geweld-tegen-pro-palestijnse-betogers.

Obermaier, M. (2024). Youth on standby? Explaining adolescent and young adult bystanders' intervention against online hate speech. *New Media & Society, 26*(8), 4785-4807.

Obermaier, M., Fawzi, N., & Koch, T. (2016). Bystanding or standing by? How the number of bystanders affects the intention to intervene in cyberbullying. *New Media & Society, 18*(8), 1491-1507.

Obermaier, M., Schmid, U. K., & Rieger, D. (2023). Too civil to care? How online hate speech against different social groups affects bystander intervention. *European Journal of Criminology, 20*(3), 817-833.

Openbaar Ministerie. (2025, 20 juni*). 64-jarige man veroordeeld voor doxing van een politieagent en opruiing.* Geraadpleegd via https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/06/20/64-jarige-man-veroordeeld-voor-doxing-van-een-politieagent-en-opruiing#:~:text=Hij%20wordt%20ervan%20verdacht%20beelden%20van%20een%20politieagent,rechter%20legde%20hem%20uiteindelijk%20een%20fikse%20taakstraf%20op.

Pavlović, T., Moskalenko, S., & McCauley, C. (2022). Bifactor analyses provide uncorrelated measures of activism intentions and radicalism intentions. *Dynamics of Asymmetric Conflict, 15*(2), 123-140.

Pearce, S. C., & Rodgers, J. (2020). Social media as public journalism? Protest reporting in the digital era. *Sociology Compass, 14*(12), 1-14.

Phadke, S., & Mitra, T. (2021). Educators, solicitors, flamers, motivators, sympathizers: characterizing roles in online extremist movements. *Proceedings of the ACM on Human-computer Interaction, 5*(1), 1-35.

Philpot, R., Liebst, L. S., Levine, M., Bernasco, W., & Lindegaard, M. R. (2020). Would I be helped? Cross-national CCTV footage shows that intervention is the norm in public conflicts. *American Psychologist, 75*(1), 66.

Politie Eenheid Amsterdam. (2024). *Geweldstoepassingen van politie bij demonstraties van 6 tot en met 13 mei*. Geraadpleegd via https://openresearch.amsterdam/nl/page/117414/geweldstoepassingen-van-politie-bij-studentenprotesten.

Porten-Cheé, P., Kunst, M., & Emmer, M. (2020). Online civic intervention: A new form of political participation under conditions of a disruptive online discourse. *International Journal of Communication, 14*(1), 514-534.

Preece, J., & Schneiderman, B. (2009) The Reader-to-Leader Framework: Motivating Technology-Mediated Social Participation. *Trans Human-Computer Interact, 1*(1), 1-25.

Project Grey. (2021). *3 lessen om online polarisatie aan te pakken*. Movisie. https://www.movisie.nl/artikel/3-lessen-om-online-polarisatie-aan-te-pakken.

Rechtbank Amsterdam (2025, 19 maart). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2025:1662. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2025:1662&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=4.

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8152. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8152&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=2.

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8153. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8153&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=7.

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8154. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8154&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=3.

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8155. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8155&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=5.

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8177. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8177&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=8.

Rechtbank Amsterdam. (2025, 19 maart). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2025:1663. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2025:1663&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=6.

Rechtbank Amsterdam. (2025, 19 maart). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2025:1664. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2025:1664&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=1.

Rechtbank Amsterdam. (2025, 19 maart). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2025:1665.https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2025:1665&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=9.

Rechtbank Midden-Nederland (2023, 3 februari). UTR 22/3528. https://uitspraken.rechtspraak.nl/#!/details?id=ECLI:NL:RBMNE:2023:375.

Regt, K. de, & Strijker, R. (2023). *Politie wil privacy van onschuldige burgers vaker schenden.* RTL Nieuws.

Rosato, V. (2021). Evaluating the Effectiveness of Online Counter-Messaging Campaigns against Radicalisation and Violent Extremism. *Rivista Italiana di Scienze dell'Amministrazione, 4*(10), 1-31.

Rudnicki, K., Vandebosch, H., Voué, P., & Poels, K. (2022). Systematic review of determinants and consequences of bystander interventions in online hate and cyberbullying among adults. *Behaviour & Information Technology.* Published online.

Schlette, A., van Prooijen, J. W., Blokland, A., & Thijs, F. (2022). The online structure and development of posting behaviour in Dutch anti-vaccination groups on Telegram. *New Media & Society, 26*(8), 4689-4710.

Schumann, S., Klein, O., & Douglas, K. (2012). Talk to act: How internet use empowers users to participate in collective actions offline. In *Persuasive Technology* (pp. 79-89). Springer Berlin Heidelberg.

Scrivens, R., Osuna, A. I., Chermak, S. M., Whitney, M. A., & Frank, R. (2023). Examining online indicators of extremism in violent right-wing extremist forums. *Studies in Conflict & Terrorism, 46*(11), 2149-2173.

Seliger, M. (1976). *Ideology and Politics*. Londen: George Allen & Unwin.

Silber, M. D., Bhatt, A., & Analysts, S. I. (2007). R*adicalization in the West: The homegrown threat* (pp. 1-90). New York: Police Department.

Silver, J. (2020). Space between concern and crime. Two recommendations for promoting the adoption of the threat assessment model and encouraging bystander reporting. *Criminology & Public Policy, 19*(1), 253-270.

Smith, L. G., Piwek, L., Hinds, J., Brown, O., Chen, C., & Joinson, A. (2023). Digital traces of offline mobilization. *Journal of Personality and Social Psychology, 125*(3), 496.

Stekelenburg, J. van (2025). Waarom het zo lastig is om protest – en het verloop daarvan – te voorspellen. *Justitiële Verkenningen*, *51*(2), 94-114.

Van Stekelenburg, J., & Klandermans, B. (2013). The social psychology of protest. *Current Sociology, 61*(5-6), 886-905.

Steketee, H. (2024, 9 november). *Goed voorbereid risicoduel op het veld loopt op straat uit de hand.* NRC Handelsblad.

Stern, J. (2016). Radicalization to extremism and mobilization to violence: What have we learned and what can we do about it? *The Annuals of the American Academy of political and social science, 668*(1), 102-117.

Stoker, E. (2025, 17 september). *GVB vindt alsnog videobeelden uit nacht Maccabi-rellen, met mogelijk gevolgen voor Israelische fans.* De Volkskrant. Geraadpleegd via https://www.volkskrant.nl/binnenland/gvb-vindt-alsnog-videobeelden-uit-nacht-maccabi-rellen-met-mogelijk-gevolgen-voor-israelische-fans~b9fa9888/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

Stol, W., & Strikwerda, L. (2018). Online vergaren van informatie voor opsporingsonderzoek. *Tijdschrift voor Veiligheid, 17*(1), 1-2.

Storbeck, M. (2025). Protest policing through the lens of intersectionality: Zooming in on roadblock protests by Extinction Rebellion in the Netherlands. *European Journal of Policing Studies, 8*(1), 1-30.

Teunissen, B. (2025, 11 juni). Dijksma mocht geen online verbod opleggen aan jongen van 17, zegt rechter. *RTV Utrecht*. Geraadpleegd via https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/3906114/dijksma-mocht-geen-online-verbod-opleggen-aan-jongen-van-17-zegt-rechter.

Theocharis, Y., Lowe, W., Van Deth, J. W., & García-Albacete, G. (2015). Using Twitter to mobilize protest action: online mobilization patterns and action repertoires in the Occupy Wall Street, Indignados, and Aganaktismenoi movements. *Information, Communication & Society, 18*(2), 202-220.

Torres-Soriano, M. R. (2013). The dynamics of the creation, evolution, and disappearance of terrorist Internet forums. *International Journal of Conflict and Violence (IJCV), 7*(1), 164-178.

Turner, T. C., Smith, M. A., Fisher, D., & Welser, H. T. (2005). Picturing Usenet: Mapping computer-mediated collective action. *Journal of Computer-Mediated Communication, 10*(4), 10-48.

Verlaan, D. (2024, 8 november). *'Wees daar strijders!': zo werden de aanvallen op Israëlische supporters georganiseerd*. RTL Nieuws.

Verwey-Jonker & RadarAdvies. (2025). *Anti-institutionalisme in Nederland. Exploratieve overzichtsstudie van gedachtegoed, organisatie, voedingsbodems, risico's en bestaande handelingsperspectieven.* WODC.

Wachs, S., & Wright, M. F. (2018). Associations between bystanders and perpetrators of online hate: The moderating role of toxic online disinhibition. *International journal of environmental research and public health, 15*(9), 2030.

Wetsvoorstel Wet gegevensvergaring openbare orde. (2025). Geraadpleegd via https://www.internetconsultatie.nl/oaoov/b1.

Wierenga, A. J. (2016). Bestuur en openbare orde: Over openbare orde, de bevoegdheidsverdeling bij de handhaving daarvan en ordebevelen onder de Algemene wet bestuursrecht. In *Openbare-orderecht in ontwikkeling: Preadviezen* (pp. 9-59). Boom Juridisch.

Wierenga, A. J., & Roorda, B. (2021). *Zakboek Openbare orde en veiligheid*. Nederlands Genootschap van Burgemeesters.

Wiktorowicz, Q. (2005). *Radical Islam rising: Muslim extremism in the West*. Rowman & Littlefield Publishers.

Winkel, T. de (2023). F*ringe platforms: An analysis of contesting alternatives to the mainstream social media platforms in a platformized public sphere*. Doctoral dissertation, Utrecht University.

Winter, H., Boxum, C., Cazemier, J., Drouen, T., & Roest, S. (2025). *Internationale verkenning bevoegdheden online gegevensvergaring politie bij (dreigende) openbare ordeverstoringen*. WODC. Geraadpleegd via https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3492.

Wojcieszak, M. (2009). 'Carrying online participation offline'—Mobilization by radical online groups and politically dissimilar offline ties. *Journal of Communication, 59*(3), 564-586.

Wonderen, R. V., Burggraaff, D., Ganpat, S., Beek, G. V., Cauberghs, O., & Keijzer, M. (2023). *Rechtsextremisme op sociale media platforms? Ontwikkelingspaden en handelingsperspectieven*. WODC.

Young, B. (2023). *Sounds That Sell Products: A Content Analysis of Viral Audio on TikTok and Levels of Engagement*. Doctoral dissertation, University of Minnesota–Twin Cities.

Zmigrod, L. (2022). A psychology of ideology: Unpacking the psychological structure of ideological thinking. *Perspectives on Psychological Science, 17*(4), 1072-1092.

Bijlagen

Bijlage 1. **Topiclijst interviews**

Bij de topiclijst dient te worden opgemerkt dat de oorspronkelijke onderzoeksfocus, vóór aanvang van de dataverzameling, lag op online mobilisatieprocessen in extremistische contexten. In de praktijk bleek deze focus echter te nauw omdat politiemedewerkers meer te maken hebben met online aangejaagde ordeverstoringen met politieke, maatschappelijke en/of ideologische componenten waaruit strafbare feiten en extremisme kunnen voortvloeien, en slechts in beperkte mate met online mobilisatieprocessen die uitsluitend een extremistisch doel hebben. De vragen in de topiclijst richten zich daarom grotendeels op extremisme, terwijl de uiteindelijke onderzoeksfocus, op basis van de interviews en casestudies, is verschoven naar online mobilisatieprocessen die resulteren in openbare-ordeverstoringen met een ideologisch component.

Introductie
- Voorstellen;
- Informed consent doornemen;
- Inhoud functie;
- Jaren ervaring en eerdere ervaring;
- Wat verstaat u onder 'mobilisatie', 'online mobilisatie' en 'extremisme'?
- In hoeverre heeft u binnen uw functie te maken met/zicht op online mobilisatie die leidt tot extremistische acties en/of openbare-ordeverstoringen?

Aard en mechanismen van online mobilisatie
- Hoe denkt u dat mobilisatie in de context van extremisme en/of openbare-ordeverstoringen in het algemeen verloopt? Zit er een bepaald patroon in of zijn er bepaalde terugkerende elementen die u vaker ziet bij dergelijke mobilisatieprocessen?
- Kent u voorbeelden van online mobilisatie en zo ja, welke?
  - Ziet u verschillen/ overeenkomsten in de wijze waarop verschillende ideologische stromingen gebruikmaken van het online domein voor mobilisatie?
- Kent u voorbeelden van offline mobilisatie en zo ja, welke?
  - Ziet u verschillen/ overeenkomsten in de wijze waarop verschillende stromingen offline mobiliseren?
- Wat voor individuen gaan over tot online mobilisatie en tot wie richten zij zich? Wat is de doelgroep?
  - Risicofactoren of achterliggende problematiek?
  - In hoeverre spelen internationale netwerken een rol bij mobilisatie?

    - Overeenkomsten/verschillen tussen ideologische stromingen?
    - Verschillen online en offline?
- Wat voor manieren of methoden van mobilisatie ziet u voorbijkomen? (Welke uitingen kunnen worden opgevat als zijnde een indicator van mobilisatie?)
    - Welke boodschap wordt daarbij gebruikt?
        - In hoeverre wordt er ingespeeld op actuele gebeurtenissen of maatschappelijke ontwikkelingen?
    - Welke komen het vaakst voorbij of lijken het meest aan te slaan?
    - In hoeverre wordt er verhullende taal gebruikt voor oproepen tot mobilisatie?
    - Overeenkomsten/verschillen tussen ideologische stromingen?
    - Verschillen online en offline?
- Waarvoor wordt er gemobiliseerd, bijvoorbeeld wat voor acties of handelingen?
    - In hoeverre wordt dat vermeld?
    - Overeenkomsten/verschillen tussen ideologische stromingen?
    - Verschillen online en offline?
- Welke online platforms worden er momenteel gebruikt voor mobilisatie?
    - Wat denkt u dat deze platforms aantrekkelijk maakt?
    - In hoeverre heeft u zicht op wat op deze platformen gebeurt (open vs. gesloten groepen)? Hoe krijgt u daar zicht op?
    - Overeenkomsten/verschillen tussen ideologische stromingen?

Online bystanders
- [Definitie 'bystander' toelichten]
- Ziet u bystanders weleens voorbijkomen op dergelijke online platformen?
- Kunt u voorbeelden geven van hoe bystanders zich gedragen op online platformen?
- In welke context of onder welke omstandigheden merkt u dat bystanders ingrijpen? Waarom? En wanneer juist niet?
    - Hoe wordt er gereageerd op het interveniëren van een bystander? Kunt u daar voorbeelden van geven?
- Met welke motivatie denkt u dat bystanders zich bevinden op online platforms waar dergelijke oproepen worden geplaatst?
- Hoe vaak ziet u bystanders ingrijpen op online platformen?
- Overeenkomsten/verschillen tussen ideologische stromingen?

Interactie tussen online en offline gedrag
- Hoe vaak komt het voor dat offline extremistische acties of openbare-ordeverstoringen hun oorsprong online vinden? Kunt u daar voorbeelden van geven?
    - Bij welke ideologische stromingen vond dit plaats? Zag u hierbij verschillen/overeenkomsten?
- Kent u ook voorbeelden van online acties die offline ontstonden of voorbeelden waarbij de volgordelijkheid van online en offline acties complexer was?
    - Bij welke ideologische stromingen vond dit plaats? Zag u hierbij verschillen/overeenkomsten?

- Hoe groot denkt u dat de rol van het online domein is in mobilisatie voor openbare-ordeverstoringen of extremistische acties? Speelt het internet/sociale media een primaire of secundaire rol?
  - In hoeverre denkt u dat dit verschilt per stroming?
- Wat weet u over de handelswijze van extremistische netwerken die zowel online als offline actief zijn? Welke acties/handelingen vonden online plaats? En welke offline?
- Is de rol van het online domein in mobilisatieprocessen de afgelopen jaren veranderd volgens u?
  - Zo ja: Wanneer is het ongeveer veranderd? Op wat voor manier? Welke ontwikkelingen ziet u daarin?

Preventie en (mogelijke) aanpakken

- Casus om een beter beeld te krijgen: stel dat er in een grote online groep waarin veel berichten worden geplaatst een aantal zorgelijke berichten worden gedeeld waarvan wordt gedacht dat er wel eens overgegaan zou kunnen worden tot offline actie. (bijv. covid, Koranverbrandingen etc.)
  - Wat is dan het instrumentarium? Wat zijn de afwegingen? Is het duidelijk wat de bevoegdheden zijn in zo'n geval? Hoe komt men dan tot een informatiepositie? Welke obstakels daarbij?
- Welke benaderingen worden er, dat u weet, gebruikt voor online mobilisatie die resulteert in extremistische acties en/of openbare-ordeverstoringen? (bijvoorbeeld op het gebied van online platforms/sites, weerbaarheid kwetsbare personen, online tegengeluiden etc).
- Welke actoren zijn (in de Nederlandse context) betrokken bij de benadering van online mobilisatie die resulteert in extremistische acties en/of openbare-ordeverstoringen? Wat is hun rol? Wat zijn hun bevoegdheden?
  - Welke rol speelt de politie in het voorkomen van extremisme?
  - Hoe verhoudt de politie zich tot andere actoren die betrokken zijn bij de aanpak van (online) extremisme?
- Wat is de rol van de platforms zelf, of welke rol zouden zij moeten hebben volgens u?
- Welke benaderingen/aanpakken zijn volgens u effectief en welke niet? Waarom wel/niet?
  - Is interventie door de politie op online platformen volgens u zinvol/wenselijk? Waarom wel/niet?
- Zouden (mogelijke) aanpakken zich volgens u (meer) moeten richten op specifieke ideologische stromingen? Waarom wel/niet?
- Ziet u bepaalde uitdagingen/obstakels m.b.t. de aanpak van online mobilisatie in de context van extremisme en zo ja, welke?
  - Is de politie volgens u voldoende in staat/gemachtigd om gebruik te maken van informatie uit online omgevingen? Waarom wel/niet? Zijn er bepaalde beperkingen waar u tegenaan loopt?

- Hoe zouden huidige aanpakken (verder) verbeterd kunnen worden volgens u? In hoeverre ziet u mogelijkheden voor nieuwe maatregelen/benaderingen? Hoe zou een dergelijke benadering eruitzien?
- Welke uitdagingen staan ons nog te wachten als het gaat om de benadering van online extremisme en online aangejaagde ordeverstoringen?

Bijlage 2. **Bronnen Maccabi-rellen (casus 2)**

Jurisprudentie

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8152. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8152&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=2.

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8153. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8153&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=7.

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8154. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8154&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=3.

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8155. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8155&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=5.

Rechtbank Amsterdam. (2024, 24 december). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2024:8177. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2024:8177&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=8.

Rechtbank Amsterdam (2025, 19 maart). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2025:1662. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2025:1662&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=4.

Rechtbank Amsterdam. (2025, 19 maart). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2025:1663. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2025:1663&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=6.

Rechtbank Amsterdam. (2025, 19 maart). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2025:1664. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2025:1664&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=1.

Rechtbank Amsterdam. (2025, 19 maart). Onderzoek Marsfit, ECLI:NL:RBAMS:2025:1665. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2025:1665&showbutton=true&keyword=marsfit&idx=9.

Nieuwsberichten

Baeyens, N. & Nicolay, D. (2024, 8 november). Vlaggen die van gevels getrokken worden en oproepen tot geweld op Telegram: een overzicht van video's en beweringen over rellen in Amsterdam. *VRT NWS.*

Blokker, B. & Adriaanse, M.L. (2024, 28 december). Hoe Amsterdam even strijdtoneel werd van de Gaza-oorlog. NRC.

Canters, T. (2025, 5 maart). Met het geweld dat volgde op Ajax-Maccabi had B. naar eigen zeggen niets van doen – 'Ik voelde me bedreigd, ik zou het niet weer doen'. *De Volkskrant.*

Het Parool (2024, 12 december). De tweede zittingsdag in rechtszaak geweld Ajax-Maccabi: 'Ik vind het allemaal vreselijk'.

Laumans, W. & Soetenhorst, B. (2024, 10 december). Appgroep 'Buurthuis 2' met 922 leden hitste op om Maccabifans aan te vallen: 'Laten we massaal op Jodenjacht gaan'. *Het Parool.*

Marselis, D. & Raalte, J. van (2024, 6 december). Wat gebeurde er vorige maand precies in Amsterdam? Een reconstructie door Trouw en Bellingcat. *Trouw.*

NRC Handelsblad. (2024, 9 november). Goed voorbereid risicoduel op het veld loopt op straat uit de hand.

Verlaan, D. (2024, 8 november). 'Wees daar strijders!': zo werden de aanvallen op Israelische supporters georganiseerd. *RTL Nieuws.*

Bijlage 3. Codeerschema contentanalyse casestudies

Typen berichten

Code	Toelichting
Directe oproep tot actie	Wordt er actief opgeroepen om deel te nemen of bij te dragen aan een actie?
Verslaglegging actie	Wordt er verslag gedaan van de actie, bijvoorbeeld door beeldmateriaal te delen of de gebeurtenissen toe te lichten?
Aankondiging actie	Wordt een actie aangekondigd zonder actieve oproep om deel te nemen of bij te dragen aan de actie?
Informerend bericht	Een bericht waarin extra informatie over de actie of gerelateerde zaken wordt gedeeld
Statement	Een statement of open brief vanuit de beweging
Instructies aan deelnemers	Een bericht waarin instructies wordt gegeven aan (potentiële) deelnemers van de actie
Weerlegging uitspraak tegenstanders	Een bericht waarin een uitspraak of statement van tegenstanders wordt weerlegd
Vraag om middelen	Een bericht waarin wordt gevraagd om financiële- of andersoortige middelen die bijdragen aan de actie

Berichtvormen

Code	Toelichting
Tekstbericht	Opzichzelfstaand tekstbericht dat geen onderdeel is van een (groeps)chat
Chatbericht	Een bericht in een (groeps)chat
Afbeelding	Een bericht dat bestaat uit een combinatie van tekst, illustraties of foto's, bijvoorbeeld een flyer of poster
Foto	Een bericht dat enkel bestaat uit een foto
Video	Een bericht dat bestaat uit videobeelden
Audio	Een audiobericht, bijvoorbeeld een spraakopname

Communicatievormen

Code	Toelichting
Hashtags	Worden er hashtags gebruikt in de berichten?

Capslock	(Grote delen van) berichten waarin in hoofdletters wordt gecommuniceerd
Emoji-gebruikaanjagers	Worden er emoji's gebruikt in berichten van online aanjagers en zo ja, welke?
Overmatig interpunctiegebruik	Bijvoorbeeld meerdere uitroeptekens of vraagtekens achter elkaar
Muziek onder bericht	Wordt er bepaalde muziek geplaatst onder een bericht?
Leetspeak	Bepaalde letters in een woord die zijn vervangen door cijfers of symbolen

Inhoudelijke berichtelementen

Code	Toelichting
Vermelding datum/tijd/locatie	Wordt er vermeld waar, wanneer en/of hoe laat de actie gaat plaatsvinden?
Anticipatie op (mogelijke) politieoptreden	Blijkt uit het bericht dat er wordt geanticipeerd op (mogelijk) politieoptreden, bijvoorbeeld welke strategie de politie gaat inzetten of waar de politie zich bevindt?
Leuzen	Worden er bepaalde leuzen gebruikt in het bericht?
Beeldvorming politie	Is er sprake van bepaalde beeldvorming over de politie in het bericht, wordt de politie op een bepaalde manier geframed?
Doorverwijzing andere platforms	Wordt er in het bericht doorverwezen naar accounts, kanalen of groepschats op andere platforms?
Toelichting doel actie	Wordt het doel of de achterliggende beweegredenen van de actie toegelicht?
Oproep aanmoedigen anderen	Wordt er actief opgeroepen om anderen aan te moedigen om deel te nemen of bij te dragen aan de actie?
Gezichten blurren	Worden deelnemers van de actie onherkenbaar in beeld gebracht door gezichten te blurren?
Gezichtsbedekking	Blijkt uit het bericht dat deelnemers aan de actie gezichtsbedekking dragen of wordt er in het bericht opgeroepen om gezichtsbedekking te dragen?
Uniforme kleding	Dragen deelnemers van de actie eenzelfde soort kleding of wordt er opgeroepen om specifieke kleding te dragen?
Polariserende houding politie	Bevat het bericht polariserende uitingen over de politie, wordt de politie bijvoorbeeld gezien als tegenstander?
Polariserende houding overheid	Bevat het bericht polariserende uitingen over de overheid?
Polariserende houding overige partijen	Bevat het bericht polariserende uitingen over andere partijen, bijvoorbeeld de media of een organisatie?
Suggereren extremere acties	Wordt er gesuggereerd om over te gaan tot extremere acties?
Nadruk vreedzame benadering	Wordt er benadrukt dat de actie vreedzaam is of hoort te zijn?

Typen reacties van online gebruikers

Code	Toelichting
Steunbetuigingen in emoji's	Bijvoorbeeld hartjes, applaus, vlammen of een gebalde vuist
Tekstuele steunbetuigingen	Tekstuele reacties waaruit blijkt dat de gebruiker achter de actie staat
Taggen andere partijen	Worden in de reacties andere accounts getagd en zo ja, wat voor accounts?
Woede/verontwaardiging	Reacties waaruit blijkt dat gebruikers boos of verontwaardigd zijn over de omgang met of reactie op de actie
Aandachtgerelateerde zaken	Wordt er in de reacties aandacht gevraagd voor zaken die gerelateerd zijn aan de actie?
Vraag om toelichting	Reacties waarin wordt gevraagd om verdere toelichting op het bericht of (aspecten van) de actie
Kritiek	Reacties waarin kritiek wordt geuit op het bericht of de actie in het algemeen
Opbouwende kritiek	Reacties waarin kritiek wordt geuit op het bericht of de actie in het algemeen, en tevens tips of suggesties worden gegeven van hoe het anders of beter zou kunnen
Reacties tegenstanders	Reacties van gebruikers waarvan blijkt dat ze tegenstander van de actie of de achterliggende beweging zijn
Opruiende reacties	Reacties waarin bijvoorbeeld wordt opgeroepen tot extremere acties en/of geweld
Hulp aanbieden	Reacties waarin hulp wordt aangeboden of waarin wordt gevraagd hoe geholpen kan worden

Overig

Code	Toelichting
Samenwerking groepen	Wordt er voor de actie online samengewerkt door verschillende groepen of bewegingen?
Invloed buitenland	Blijkt uit online communicatie dat er invloed is vanuit het buitenland, bijvoorbeeld dat (aspecten van) de actie (zijn) is geïnspireerd door acties in het buitenland, dat er wordt opgeroepen vanuit het buitenland of dat er samenwerking is met groepen of bewegingen vanuit het buitenland?
Contentmoderatie	Is het bericht op een bepaalde manier gemodereerd, bijvoorbeeld dat het bericht door het platform (gedeeltelijk) is afgeschermd of dat bepaalde reacties zijn verwijderd?

Uitgaven in de reeks Politiekunde

1. Criminaliteit in de virtuele ruimte
P. van Amersfoort, L. Smit & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002

2. Cameratoezicht. Goed bekeken?
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2002

3. De 10 stappen van Publiek-Private Samenwerking (PPS)
J.C. Wever, A.A. van Pel & L. Smit, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002

4. De opbrengst van projecten. Een verkennend onderzoek naar de bijdrage van projecten aan diefstalbestrijding
C.J.E. In 't Velt, e.a., NPA-Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2003

5. Cameratoezicht. De menselijke factor
A. Weitenberg, E. Jansen, I. van Leiden, J. Kerstholt & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/TNO, Soesterberg, 2003

6. Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlist-methodiek
H.B. Ferwerda & A. Kloosterman, Advies- en Onderzoeksgroep Beke & Politieregio Gelderland-Midden, Arnhem, 2004 (vierde druk 2006)

7. Hooligans in beeld.Van informatie naar aanpak
H.B. Ferwerda & O. Adang, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/ Onderzoeksgroep Politieacademie Apeldoorn, 2005

8. Richtlijnen auditieve confrontatie
J.H. Kerstholt, A.G. van Amelsvoort, E.J.M. Jansen & A.P.A. Broeders, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg/Politieacademie, Apeldoorn/NFI, Den Haag, 2005

9. Niet verschenen

10. De opsporingsfunctie binnen de gebiedsgebonden politiezorg
O. Zoomer, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2006

11. Inzoomen en uitzoomen op Zaandam
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem 2006

12. Aansprakelijkheidsmanagement politie. Beschrijving, analyse en handreiking
E.R. Muller, J.E.M. Polak, C.J.J.M. Stoker m.m.v. M.L. Diepenhorst & S.H.E. Janssen, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit Leiden, 2006

13. Cold cases – een hot issue
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006

14. Adrenaline en reflectie. Hoe leren politiemensen op de werkplek?
A. Beerepoot & G. Walraven e.a., DSP-groep BV, Amsterdam/Walraven onderzoek en advies, 2007

15. Tussen aangifte en zaak. Een referentiekader voor het aangifteproces
W. Landman, L.A.J. Schoenmakers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, adviseurs en managers, Amersfoort, 2007

16. Baat bij de politie. Een onderzoek naar de opbrengsten voor burgers van het optreden van de politie
M. Goderie & B. Tierolf, m.m.v. H. Boutellier & F. Dekker, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2008

17. Hoeveel wordt het vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden
E.J. van der Torre, R.F.J. Spaaij & E.D. Cachet, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2008

18. Overbelast? De administratieve belasting van politiemensen bij de afhandeling van jeugdzaken
G. Brummelkamp & M. Linssen, EIM, Zoetermeer, 2008

19. Geografische daderprofilering. Een inventarisatie van randvoorwaarden en succesfactoren
G. te Brake & A. Eikelboom, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg, 2008

20. Solosurveillance. Kosten en baten
S.H. Esselink, J. Broekhuizen & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, 2009

21. Onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van AWARE voor de politie. Ervaringen met een nieuwe aanpak van belaging door ex-partners
M.Y. Bruinsma, J. van Haaf, R. Römkens & L. Balogh, IVA Beleidsonderzoek en Advies, i.s.m. INTERVICT/Universiteit van Tilburg, 2008

22. Gebiedsscan criminaliteit en overlast. Een methodiekbeschrijving
B. Beke, E. Klein Hofmeijer & P. Versteegh, Bureau Beke, Arnhem, 2008

23. Informatiemanagement binnen de politie. Van praktijk tot normatief kader
V. Bekkers, M. Thaens, G. van Straten & P. Siep; m.m.v. A. Dijkshoorn, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009

24. Nodale praktijken. Empirisch onderzoek naar het nodale politieconcept
H.B Ferwerda, E.J van der Torre & V. van Bolhuis, Bureau Beke, Arnhem/ COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

25. Rellen om te rellen. Een studie naar grootschalige openbare-ordeverstoringen en notoire ordeverstoorders
I. van Leiden, N. Arts & H.B. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2009

26a. Verbinden van politie- en veiligheidszorg. Politie en partners over signaleren & adviseren
W. Landman, P. van Beers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2009

26b. Politiepolitiek. Een empirisch onderzoek naar politiële signalering & advisering
E.J.A. Bervoets, E.J. van der Torre & J. Dobbelaar m.m.v. N. Koeman, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

27. De politie aan zet: de aanpak van veelplegers in Deventer
I. Bakker & M. Krommendijk, IPIT, Enschede, 2009

28. Boven de pet? Een onderzoek naar grootschalige ordehandhaving in Nederland
O.M.J. Adang (redactie), S.E. Bierman, K. Jagernath-Vermeulen, A. Melsen, M.C.J. Nogarede & W.A.J. van Oorschot, Politieacademie, Apeldoorn, 2009

29. Rellen in Ondiep. Ontstaan en afhandeling van grootschalige ordeverstoring in een Utrechtse achterstandswijk
G.J.M. van den Brink, M.Y. Bruinsma (redactie), L.J. de Graaf, M.J. van Hulst, M.P.C.M. Jochoms, M. van de Klomp, S.R.F. Mali, H. Quint, M. Siesling, G.H. Vogel, Politieacademie, Apeldoorn, 2010

30. Burgerparticipatie in de opsporing. Een onderzoek naar aard, werkwijzen en opbrengsten
A. Cornelissens & H. Ferwerda (redactie), met medewerking van I. van Leiden, N. Arts & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2010

31. Poortwachters van de politie. Meldkamers in dagelijks perspectief
J. Kuppens, E.J.A. Bervoets & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem & COT, Den Haag, 2010

32. Het integriteitsbeleid van de Nederlandse politie: wat er is en wat ertoe doet
M.H.M. van Tankeren, Onderzoeksgroep Integriteit van Bestuur, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010

33. Civiele politie op vredesmissie. Uitzendervaringen van Nederlandse politiefunctionarissen
H. Sollie, Universiteit Twente, Enschede, 2010

34. Ten strijde tegen overlast. Jongerenoverlast op straat: is de Engelse aanpak geschikt voor Nederland?
M.L. Koemans, Universteit Leiden, 2010

35. Het districtelijk opsporingsproces; de black box geopend
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée &. P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2010

36. Balanceren tussen alert maken en onrust voorkomen. Publiekscommunicatie over seriële schokkende incidenten (casestudy Lelystad)
A.J.E. van Hoek, m.m.v. P.F. van Soomeren, M.D. Abraham & J. de Kleuver, DSP-groep, Amsterdam, 2011

37. Sturing van blauw. Een onderzoek naar operationele sturing in de basispolitiezorg
W. Landman, m.m.v. M. Malipaard, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011

38. Onder het oppervlak. Een onderzoek naar ontwikkelingen en (a)select optreden rond preventief fouilleren
J. Kuppens, B. Bremmers, E. van den Brink, K. Ammerlaan & H.B. Ferwerda, m.m.v. E.J. van der Torre, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011

39. Naar eigen inzicht? Een onderzoek naar beoordelingsruimte van en grenzen aan de identiteitscontrole
J. Kuppens, B. Bremmers, K. Ammerlaan & E. van den Brink, Bureau Beke, Arnhem/ COT, Den Haag, 2011

40. Toezicht op zedendelinquenten door de politie in samenwerking met de reclassering
H.G. van de Bunt, N.L. Holvast & J. Plaisier, Erasmus Universiteit, Rotterdam/Impact R&D, Amsterdam, 2012

41. Daders over cameratoezicht
H.G.A. van Schijndel, A. Schreijenberg, G.H.J. Homburg & S. Dekkers, Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam, 2012

42. Aanspreken op straat. Het werk van de straatcoach in al zijn verschijningsvormen
L. Loef, K. Schaafsma & N. Hilhorst, DSP-groep, Amsterdam, 2012

43. De organisatie van de opsporing van cybercrime door de Nederlandse politie
N. Struiksma, C.N.J. de Vey Mestdagh & H.B. Winter, Pro Facto, Groningen/ Kees de Vey Mestdagh, Groningen, 2012

44. Politie in de netwerksamenleving. De opbrengst van de politiële netwerkfunctie voor de kerntaken opsporing en handhaving openbare orde en de sturing hierop in de gebiedsgebonden politiezorg
I. Helsloot, J. Groenendaal & E.C. Warners, Crisislab, Renswoude, 2012

45. Tegenspraak in de opsporing. Verslag van een onderzoek
R. Salet & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2012

46. Tunnelvisie op tunnelvisie? Een verkennend en experimenteel onderzoek naar de besluitvorming door VKL-teams met betrekking tot het onderkennen van tunnelvisie en andere procesaspecten
I. Helsloot, J. Groenendaal & B. van 't Padje, Crisislab, Renswoude, 2012

47. M.-waarde. Een onderzoek naar de bijdrage van Meld Misdaad Anoniem aan de politionele opsporing
M.C. van Kuik, S. Boes, N. Kop, M. den Hengst-Bruggeling, T. van Ham & H. Ferwerda, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2012

48. Seriebrandstichters. Een verkennend onderzoek naar daderkenmerken en delictpatronen
Y. Schoenmakers, A. van Wijk & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2012

49. Van wie is de straat? Methodiek en lessen voor de politie om ongrijpbare veiligheidsfenomenen grijpbaar te maken – op basis van vijf praktijkcasus
H. Ferwerda, T. van Ham & B. Bremmers, Bureau Beke, Arnhem, 2013

50. Recherchesamenwerking in de Euregio Maas-Rijn. Knooppunten, knelpunten en kansen
H. Nelen, M. Peters & M. Vanderhallen, Politieacademie, Apeldoorn/ Universiteit Maastricht, 2013

51. De operationele politiebriefing onderzocht. Een onderzoek naar de effectiviteit van de operationele politiebriefing
A. Scholtens, J. Groenendaal & I. Helsloot, Crisislab, Renswoude 2013

51a. De operationele politiebriefing onderzocht (2). Een actie(vervolg)onderzoek om tot een effectievere politiebriefing te komen
A. Scholtens, Crisislab, Renswoude 2015

52. Sociale media: factor van invloed op onrustsituaties?
R.H. Johannink, I. Gorissen & N.K. van As, Politieacademie Apeldoorn/ VDMMP, Houten, 2013

53. De terugkeer van zedendelinquenten in de wijk
C.E. Huls & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen/ Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, Groningen, 2013

54. Van meld- naar aantoonplicht. Een onderzoek naar een systeem van digitale surveillance
C. Veen & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen, 2013

55. Heterdaadkracht in twee Haagse pilotgebieden
B. van Dijk, J.B. Terpstra & P. Hulshof, Politieacademie, Apeldoorn/DSPgroep, Amsterdam, 2013

56. Inzet op Maat. Onderzoek naar kenmerken en mogelijkheden van duurzame inzetbaarheid van oudere medewerkers
H. de Blouw, I.R. Kolkhuis Tanke & C.C. Sprenger, Politieacademie, Apeldoorn, 2013

57. Interventies in de opsporing. Impulsen in kwaliteit en effectiviteit van het opsporingsproces
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée & P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013

58. De plaats delict in beeld. Fotografie in de dagelijkse en gesimuleerde praktijk
G. Vanderveen & J. Roosma, Instituut voor Strafrecht & Criminologie, Universiteit Leiden, 2013

59. Jeugdgroepen van toen. Een casusonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw
H. Ferwerda, B. Beke & E. Bervoets, Bureau Beke, Arnhem/Beke Advies, Arnhem/ LokaleZaken, Rotterdam, 2013

60. Tussen hei en hoofdbureau. Leiderschapsontwikkeling bij de politie
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013

61. Gemeentelijk blauw. Het dagelijks werk van gemeentelijke handhavers in beeld
E. Bervoets, J. Bik & M. de Groot, LokaleZaken, Rotterdam, 2013

62. Excessief geweld op en om de voetbalvelden. Praktijkonderzoek naar omvang, ernst en aanpak van 'voetbalgeweld'
P. Duijvestijn, B. van Dijk, P. van Egmond, M. de Groot, D. van Sommeren & A. Verwest, DSP-groep, Amsterdam, 2013

63. Beeld van gezag bij de politie. Maatschappelijke verbeelding en de impact van gezagsbeelden op burgers
H. de Mare, B. Mali, M. Bleecke & G. van den Brink, m.m.v. Motivaction, Tilburg University, Stichting IVMV, Leiden, 2014

64. Informatiegestuurde dienders. Informatiesturing tussen theorie en praktijk
A. van Sluis, P. Siep, V. Bekkers, m.m.v. M. Thaens & G. Straten, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2014

65. Hard op weg. Onderzoek aanpak verkeersveelplegers
B. Bieleman, M. Boendermaker, R. Mennes & J. Snippe, Intraval, Groningen/Rotterdam, 2014

66. Tussen hulp en hype. De inzet van opsporingsberichtgeving in ontvoeringszaken
Y.M.M. Schoenmakers, J.V.O.R. Doekhie & J.C. Knotter, Yvette Schoenmakers Onderzoek en advies, Weesp, 2014

67. Nachtdienst bij de politie en verkeersveiligheid. Onderzoek naar ervaringen van politieagenten met verkeersonveiligheid in woon-werkverkeer na de nachtdienst
P. Boekhoorn, BBSO, Nijmegen, 2014

68. Buit van woninginbraak. Onderzoek onder inbrekers en helers
J. Snippe, M. Sijtstra, R. Mennes & B. Bieleman, Intraval, Groningen/ Rotterdam, 2014

69. Privaat blauw. Portiers, evenementbeveiligers en voetbalstewards op risicovolle locaties en tijdens risicovolle momenten
E. Bervoets & S. Eijgenraam, LokaleZaken, Rotterdam, 2014

70. Met grof geschut. Reconstructie van een moordonderzoek binnen de criminele woonwagenwereld
I. van Leiden, B. Bremmers & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2014

71. Met fluwelen handschoenen? Politie en de omgang met verwarde personen in Amsterdam
J. Kuppens, T. Appelman, T. van Ham & A. van Wijk, Bureau Beke, Arnhem, 2015

72a. Vermisten op de kaart. Aard en omvang van langdurige vermissingen
I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2015

73. Van intel tot operatie. De impact van veiligheidsanalisten bij de aanpak van misdaad
M. den Hengst, M. Bruinsma, Y. Schoenmakers, W. Niepce, Bureau Bruinsma, Tilburg, 2015

74. De bestuurlijke rapportage. Gezamenlijke inspanning in de aanpak van (georganiseerde) criminaliteit en overlast
I. Gorissen, m.m.v. R.H. Johannink, PBLQ, Den Haag, 2015

75. De aangifte van delicten bij de multichannelstrategie van de politie
P. Boekhoorn & J. Tolsma, Bureau Boekhoorn/Radboud Universiteit, Nijmegen, 2016

76. Die pakken we toch niet op? Afstemming tussen politie en Openbaar Ministerie in zaken van veelvoorkomende aangiftecriminaliteit
R. Kouwenhoven & L. Kleijer-Kool, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2016

77. Het real-time informeren van noodhulpeenheden. Een onderzoek naar de RTI-functie om frontlijnpolitiefunctionarissen snel te voorzien van relevante informatie
A. Scholtens, M. den Hengst & R. Waterreus, Crisislab, Renswoude/ Politieacademie, Apeldoorn, 2016

78. Hoe lang kun je 'schijt hebben'? Dertien desisters uit criminele jeugdgroepen aan het woord
C.E. Hoogeveen, A.E. van Burik & B.J. de Jong, m.m.v. E.M. Klooster, Bureau Alpha, 's-Hertogenbosch/VanMontfoort, Woerden, 2016

79. Onbenutte kansen. Een onderzoek naar het gebruik van restinformatie in de opsporing
A. van Wijk & L. Scholten, m.m.v. B. Bremmers, Bureau Beke, Arnhem, 2016

80. Verbale leugendetectie-wizards
G. Bogaard & E.H. Meijer, Maastricht University, Maastricht, 2016

81. Mensenhandel in de prostitutie opsporen zonder aangifte? Een vervolgonderzoek om de doorzettingsmacht van de politie te verduidelijken
M. Goderie, m.m.v. R. Kool, Goderie Onderzoek, Klarenbeek, 2016

82. De onvindbaren. Op zoek naar voortvluchtige veroordeelden in Nederland
Y. Schoenmakers, I. de Groot, J. van Zanten, A. van Rooyen & J. Baars, Yvette Schoenmakers onderzoek & advies, Amsterdam, 2017

83. Elke dump is een plaats delict. Dumping en lozing van synthetisch drugsafval: verschijningsvormen en politieaanpak
Y. Schoenmakers, S. Mehlbaum, M. Everartz & C. Poelarends, Yvette Schoenmakers onderzoek & advies, Amsterdam, 2016

83A. De Intelligence Paradox. Lessen uit de integrale pilot Analyse Synthetische Drugs in Oost-Nederland
Y. Schoenmakers, S. Mehlbaum, Yvette Schoenmakers onderzoek & advies, Amsterdam, 2019

84. Naar handhaafbare noodbevelen en noodverordeningen. Een analyse van het gemeentelijke noodrecht
A.J. Wierenga, C. Post & J. Koornstra, Rijksuniversiteit Groningen, Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, 2016

85. Vermisten op het spoor. Rechercheren naar langdurige vermissingen
I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2017

86. De aard van het beestje. Kenmerken en achtergronden van dierenmishandelaars
A. van Wijk & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2017

87. Modus operandi van de recherche. De rechercheprakti jk in moord- en verkrachtingszaken
A. van Wijk, I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2017

88. Over grenzen in de sport. De rol van de politie in de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport in samenwerking met relevante partners
A. van Wijk, M. Hardeman, L. Scholten & M. Olfers, Vrije Universiteit Amsterdam, Bureau Beke, Arnhem, 2017

89. Defensiehulp. Legergroene bijstand aan de politie bij handhaving van de rechtsorde
E. Bervoets, m.m.v. S. Eijgenraam, T. Dijkhuizen & J. van de Werken, Bureau Bervoets, Amersfoort, 2017

90. Tussen onder en boven. Productie en distributie van softdrugs in Noord-Nederland
J. Snippe, R. Mennes, M. Sijtstra & B. Bieleman, Intraval, Groningen/Rotterdam, 2017

91. Vechten op afspraak. Inzicht in het fenomeen en input voor de ontwikkeling van een politiestrategie
T. van Ham, L. Scholten, A. Lenders & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2018

92. Notoire straten. Over de lokale inbedding van georganiseerde criminaliteit
S. Mehlbaum, Y. Schoenmakers & J. van Zanten, Mehlbaum Onderzoek, Amsterdam, 2018

92A. De wortel en de stok. Praktijklessen uit een gebiedsgerichte probleemaanpak van ondermijning
S. Mehlbaum, Y. Schoenmakers, Mehlbaum Onderzoek, Amsterdam, 2019

93. Ondermijning door criminele 'weldoeners'
M. Bruinsma, R. Ceulen & T. Spapens, m.m.v. C. Deij, Tilburg University, Tilburg/Bureau Bruinsma, Tilburg, 2018

94. Kiezen voor politie. Een onderzoek onder mbo-studenten met een migratie – achtergrond in het veiligheidsdomein
S. de Winter-Koçak, E. Klooster & M. Day, m.m.v. S. Mehlbaum, M. van Vugt & K. Leschonski, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2018

95. Doe-het-zelf-surveillance. Een onderzoek naar de werking en effecten van WhatsApp-buurtgroepen
S. Mehlbaum & R. van Steden, m.m.v. M. van Dijk, Vrije Universiteit Amsterdam, Mehlbaum Onderzoek, Amsterdam, 2018

96. Een klacht is een gratis advies
G. Jacobs, T. Hak, G. Vanderveen, M. Flory, T. Thuis, S. Valkeman & M. Franken, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2018

97. Voortgezet crimineel handelen tijdens detentie: je gaat het pas zien als je het doorhebt
A. Verwest, W. Buysse, P. van Egmond, D. Hofstra, DSP-groep, Amsterdam, 2019

98. Zorg voor kinderen bij aanhouding van ouders; Best practices uit binnen- en buitenland
J. Reef, N. Ormskerk, Universiteit Leiden, 2019

99. Aankoopfraude uit het buitenland
J. Jansen, S. Westers, S. Twickler, W. Stol, NHL Stenden Hogeschool / Politieacademie

100. Grijs vakmanschap? Taakgerelateerd ongeoorloofd handelen binnen de politie
R. Chr. van Halderen (diss. Avans Hogeschool), 2019

101. Niet meer doen! Een onderzoek naar de INDIGO-afdoening
A. van Wijk, S. Dickie, J. van Esseveldt, Bureau Beke, Arnhem, 2019

102. De aanpak van cybercrime door regionale eenheden van de politie. Van intake van cybercrime naar opsporing en vervolging
P. Boekhoorn, BBSO, Nijmegen, 2020

103. In- en doorstroom van nieuwkomers in beeld. Opgetekende lessen uit acht casussen rond de opvang van asielzoekers in Nederland.
J. Kuppens, Bureau Beke, Arnhem 2020

104. De lading van vuurwapens. Een onderzoek naar de impact van illegale vuurwapens in Nederland.
H. Ferwerda, J. Wolsink en I. van Leiden, Bureau Beke, Arnhem 2020

105. Q-teams. De politie onderweg naar toekomstbestendige opsporing en vervolging?
P. van Egmond, A. Swami-Persaud, A. Verwest, DSP-groep, Amsterdam 2020

106. Onderwereld boven water? Zoektocht naar georganiseerde criminaliteit in de Noordelijke zeehavens
N. Struiksma, C. Boxum, S.J. Hollenberg, N.O.M. Woestenburg, Pro Facto, Groningen 2020

107. Benutten van digitale sporen
R. Zuurveen, W. Ph. Stol, Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Stenden en CyberScienceCenter 2020

108. Kansen en knelpunten binnen de financiële opsporing
L.N. de Swart, G.P.J.M op 't Hoog, B.M.J Slot, A. Winkel. Ecorys 2021

109. Black box van gemeentelijke online monitoring. Een wankel fundament onder een stevige praktijk
W. Bantema, S. Westers, M. Hoekstra, R. Herregodts, S. Munneke. NHL Stenden Hogeschool / Rijksuniversiteit Groningen, 2021

110. Ondermijning langs zijpaden. Een verkennend onderzoek naar de aard, omvang en aanpak van ondermijnende criminaliteit in relatie tot kleine havens en luchthavens, railtransport en binnenvaart in Noord-Brabant en Zeeland.
S. van Nimwegen, T. Spapens, R. Ceulen, Tilburg University/Nationale Politie, 2021

111. Meer dan een ruzie. Politie in de netwerkaanpak huiselijk geweld.
K.D. Lünnemann, S. ter Woerds, Verwey-Jonker Instituut 2021

112. Van verhalen naar verbalen. Een verkennende studie naar de aanpak van ondermijnende drugscriminaliteit in het Noordzeekanaalgebied en de haven van Amsterdam
Y. Eski, M. Boelens, A. Mesic, H. Boutellier, Vrije Universiteit Amsterdam/Verwey-Jonker Instituut 2021

113. Weten, doen en leren. Een proeftuinonderzoek naar gebiedsgerichte opsporing
E. Bervoets, J. Broekhuizen, K. van den Akker, J. Landsman, Bureau Bervoets, Amersfoort 2021

114. Zuiver op de graat? Over de betrokkenheid van de visserij bij maritieme drugssmokkel
S. Mehlbaum, K. van den Akker, A. Verweij, A. Wester m.m.v. R. van der Borden en M. Dekker, Mehlbaum Onderzoek, Halfweg 2021

115. Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld. Aard en afhandeling van door de politie bij ZSM aangebrachte zaken van huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken.
V. van Koppen, M. Bruggeman, R. Houston, J. Harte, VU Amsterdam 2022

116. Wachters aan het woord. Dilemma's van accountants, advocaten, belastingadviseurs en notarissen in hun rol als poortwachter.
K. van Wingerde, C. Hofman, Erasmus Universiteit Rotterdam, Erasmus school of law, 2022.

117. Ooggetuigenidentificaties: het verband tussen subjectieve zekerheid en accuraatheid. Een experimentele studie en her-analyse van bestaand onderzoek volgens Nederlandse confrontatieprotocollen
M. Sauerland, N. Tupper, A.G. van Amelsvoort, Maastricht University 2022

118. Het fenomeen vechtafspraken: vier jaar later. Onderzoek naar de profielen van de deelnemers, kenmerken van de vechtgroepen en – nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van – het fenomeen vechtafspraken
J. Wolsink, H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem 2022

119. Strip- en omkatfabrieken. Een fenomeenstudie als basis voor inzicht, awareness en aanpak
H. Ferwerda, J. Wolsink, Bureau Beke, Arnhem 2022

120. Bestuurlijke rapportage bij sluitingen van drugspanden. Onderzoek naar het succesvol opstellen, aanbieden en opvolgen van bestuurlijke rapportages in artikel 13b Opiumwet-zaken
L.M. Bruijn, R. Mennes, J.A. de Muijnck, M. Vols voor Breuer&Intraval en Rijksuniversiteit Groningen 2022

121. Mismatch. Een verkennend fenomeenonderzoek naar het plegen van zedendelicten na contact via een datingsite of datingapp
J. Wolsink, J. Kuppens, N. Brouwer, H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem 2023

122. Over een andere boeg. Lessen en uitdagingen in de integrale samenwerking tegen maritieme smokkel
M. Boelens, D. de Rijk, Y. Eski, Boelens Onderzoek & Advies/Vrije Universiteit Amsterdam, 2023

123. Nieuwe tijden. Bijdrage van het bedrijfsleven aan de publieke opsporing
E. Bervoets, J. Broekhuizen, K. van den Akker, m.m.v. Storm van Merkesteijn, Bureau Bervoets, 2024

124. De politieaanpak van sociale conflicten
I. van Duijneveldt, S. Nafie, M. van Tooren, A. Visser, Andersson Elffers Felix, 2024

125. Bloemen op de begraafplaats. De aanpak van een complottheorie in Bodegraven. En wat we daarvan kunnen leren
M. Eysink Smeets, H. Moors, L. de Veen, M. Koelink. Onderzoeksbureau EMMA en Onderzoeksbureau LEV, m.m.v. Hogeschool Inholland, gefinancierd door Onderzoeksprogramma Politie & Wetenschap, Politieacademie, 2025

126. Geklapt, gefilmd en gedeeld. Onderzoek naar hybride straatgeweld onder jongeren
S. Mehlbaum, K. van den Akker, J. Broekhuizen, A. Verweij, m.m.v. Marloes van Lochem, 2025

127. Onderhandelen, betalen en melden na slachtofferschap van ransomware. Een mixed methods onderzoek naar de factoren die bijdragen aan beslissingsgedrag van burgers en ondernemers
S. Matthijsse, S. van 't Hoff-de Goede, R. Leukfeldt. Halfweg, 2025

128. Bewegende beelden. Een onderzoek naar de meerwaarde van live video voor politiewerk
S. Flight. Amsterdam, mei 2025

129. Conflictmanagement door collectieve inspanning. Een video-observatiestudie naar de samenwerking tussen stewards en politie tijdens het de-escaleren van conflicten op straat
M. van Dalen, P. Ejbye-Ernst J. Thomas, M. van Bruchem, L. Suonperä Liebst, M. Rosenkrantz Lindegaard. Politie en Wetenschap, Amsterdam, mei 2025

130. Online blauw. Een onderzoek naar de rol van basisteams in de aanpak van digitale criminaliteit en ervaringen van slachtoffers met de politie
R. van Steden, S. ter Woerds, A. Merk, K. Schuppers, M. Willekers, D. Valk-van Waarde, R. Jansen, S. Ruiter. Politie en Wetenschap, Amsterdam, juni 2025

131. Bruggenbouwers. Deel uitmaken en sturen van lokale samenwerkingsverbanden voor veiligheid en leefbaarheid
A. Walberg, N. van der Klok, R. Spithoven. M.m.v. S. Ebrahem MSc, B. Schuitema, E. Foppen, K. Wittebrood, J. Klopman BA. Politie en Wetenschap, Amsterdam; Saxion, juni 2025

132. Leren demonstreren. Een onderzoek naar nieuwe manieren van demonstreren en wat die betekenen voor de inzet en aanpak van de politie
H. Ferwerda, E. Berger, E. Derksen, J. van Esseveldt, J. Wolsink, J. Timmer. Bureau Beke Arnhem, Vrije Universiteit Amsterdam, maart 2026

133. De rol van social media in de betrokkenheid van jongeren bij zware en georganiseerde drugs- en geweldscriminaliteit
J. Bergers, S. van Deuren, R. Roks, S. Habets, R. Leukfeldt, V. Eichelsheim. Vrije Universiteit Amsterdam, Erasmus University Rotterdam, Netherlands Institute for the Study of Crime and Law Enforcement, april 2026

134. Cybercriminele jeugdgroepen. Een onderzoek naar het ontstaan, de groei en de aanpak van criminele jeugdgroepen in een gedigitaliseerde samenleving
J. Loggen MScMsc, S. Veenstra MSc, R. Leukfeldt. Vrije Universiteit Amsterdam, Erasmus University Rotterdam, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), juni 2026

135. Samenspel bij digitaal en datagedreven politiewerk
I. van Duijneveldt, L. Segers. Politie & Wetenschap, Apeldoorn; Andersson Elffers Felix (AEF), Utrecht, juli 2026

136. Online doorpakken of doormodderen?
S. Westers MSc, N. van der Klok MSc, J. Klopman BA, dr. R. Spithoven, dr. J. Jansen. Politie & Wetenschap, Apeldoorn, juli 2026